

2023



**"CLAROSCON"**

## **II. CLAROS PHILOSOPHY ART PROPHETIC CONGRESS**

EDITORS

Prof. Dr. Kamuran ELBEYOĞLU

Dr. Osman SİRKECİ

ISBN: 978-625-367-349-9



“ClarosCon”

## II. CLAROS PHILOSOPHY- ART - PROPHETIC CONGRESS

September 22-24, 2023/ İzmir

### EDITORS

Prof. Dr. Kamuran Elbeyoğlu

Dr. Osman Sirkeci

All rights of this book belong to

IKSAD Publishing House Authors are responsible both ethically and juridically

IKSAD Publications - 2023©

Issued: 15.10.2023

ISBN - 978-625-367-349-9

# CONGRESS ID

## CONGRESS TITLE

“ClarosCon”

II. CLAROS PHILOSOPHY- ART - PROPHETIC CONGRESS

## DATE AND PLACE

September 22-24, 2023 / İzmir

## ORGANIZATION

IKSAD INSTITUTE

İZMİR METROPOLITAN MUNICIPALITY

MENDERES MUNICIPALITY

KARASAM RESEARCH CENTER

CLAROS PHILOSOPHY ACADEMY

IZDAS CONFERENCES PLATFORM

VIOLENCE STUDIES PLATFORM

## EDITORS

Prof. Dr. Kamuran Elbeyoğlu

Dr. Osman Sirkeci

## PARTICIPANTS COUNTRY (6 countries)

TÜRKİYE, PAKISTAN, IRAQ, INDONESIA, ROMANIA, AZERBAIJAN

**Total Accepted Article: 20**

**Total Rejected Papers: 9**

**Accepted Article (Türkiye): 17**

**Accepted Article (Other Countries): 3**

**ISBN - 978-625-367-349-9**

# **CONGRESS HONORARY PRESIDENT**

**Tunç Soyey**  
İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı

## **HEAD OF CONGRESS**

**Prof. Dr. Kamuran Elbeyoğlu**  
Girne Amerikan Üniversitesi

# ORGANIZING COMMITTEE

**Prof. Dr. Rafeat Hussein**  
(Mısır Süveyş Kanalı Üniversitesi )

**Doç. Dr. Kemal Çiftçi**  
(Giresun Üniversitesi )

**Dr. Abbas Karaağaçlı**  
(Giresun Üniversitesi)

**Dr. Hayrettin Karadeniz**  
(Giresun Üniversitesi)

**Dr. Osman Sirkeci**  
(İzmir Büyükşehir Belediyesi)

**Dr. Salem Khalaf**  
(Çanakkale Üniversitesi )

**Dr. Saliha Ümmü Abdullah**  
(Suriye Barış Ve İnsan Hakları Formu Başkanı )

**Arabulucu Mete Yıldırım**  
Avukat –Uzm. (Ankara Barosu)

**Kemal Yalçın**  
ATYG Eş Başkanı Araştırmacı yazar

**Mustafa Özdemir**  
(NeDer Başkanı)

**Molla Demirel**  
Şair, Yazar,(Radio Kaktus Münster)

**Cemal Şafak**  
Eğitimci-Yazar

**Cem A YAZ**  
Araştırmacı, Yazar

**Farideh ARJMANDİNOSHABDİ**  
Astrolog, Kahin

**Uzm. Gülefer Uygur**  
(Klaros Felsefe Akademisi)

**Uzm. Ümran Haliloğlu**  
(Giresun Üniversitesi)

**Emine Gücek**  
(Minerva Astroloji Akademisi)

**Muammer Dumlu**  
(Giresun Üniversitesi)

**Özer Doğan**  
(Yerel Yönetimler Derneği)

**Sibel Çetinkaya**  
(Giresun Üniversitesi)

**Servet Abul**  
(Mardin Üniversitesi)

**Sevinç Öztürk**  
(Klaros Felsefe Akademisi)

## **SCIENTIFIC AND ADVISORY BOARD**

**Prof. Dr. Levent Ürer**  
( İstanbul Aydın Üniversitesi)

**Prof. Dr. Güven Özdem**  
(Giresun Üniversitesi )

**Prof. Dr. Hatice Nur Erkızan**  
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

**Prof. Dr. Doğan Göçmen**  
(Dokuz Eylül Üniversitesi)

**Prof.Dr. Songül Sallan Gül**  
(Süleyman Demirel Üniversitesi)

**Prof. Dr. Hüseyin Gül**  
(Süleyman Demirel Üniversitesi)

**Prof. Dr. Halil Turan**  
(ODTÜ)

**Prof. Dr. Nurseren Tor**  
(Mersin Üniversitesi)

**Prof. Dr. Yaşar Uysal**  
(Dokuz Eylül Üniversitesi)



**Prof. Dr. Sinan Özbek**  
(Kocaeli Üniversitesi)

**Prof. Dr. Simon Grima**  
(Malta University)

**Prof. Dr. Frank Benzina**  
(Malta University)

**Prof. Dr. Şirin Dilli**  
(Giresun Üniversitesi)

**Prof. Dr. Majahar Asif**  
(Nehru Üniversitesi, Hindistan)

**Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu**  
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

**Prof. Dr. Huriye Toker**  
(Yaşar Üniversitesi)

**Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan**  
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

**Prof. Dr. Hakan Poyraz**  
(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

**Prof. Dr. XatireQuliyeva**  
(AMEA Felsefe ve Sosyoloji Enstitüsü, Azerbaycan)

**Prof. Dr. Aydın Topaloğlu**  
(İstanbul Üniversitesi)

**Prof. Dr. Betül Karagöz Yerdelen**  
(Giresun Üniversitesi)

**Prof. Dr. Eyüp Erdoğan**  
(Mersin Üniversitesi)

**Prof. Dr. Aydar ABUVOF**  
(Kazakistan, Turan Üniversitesi)

**Prof. Dr. Zehragül Aşkın**  
(Mersin Üniversitesi)

**Doç. Dr. Cengiz Tosun**  
(Mersin Üniversitesi)

**Doç. Dr. Aylin Çankaya**  
(Celal Bayar Üniversitesi)

**Doç. Dr. Özlem Duva**  
(Dokuz Eylül Üniversitesi)

**Doç. Dr. Celal Yeşilçayır**  
(Gümüşhane Üniversitesi)

**Doç. Dr. İhsan Cora**  
(Giresun Üniversitesi)

**Doç. Dr. Metin Aksoy**  
(Gümüşhane Üniversitesi)

**Doç. Dr. Merve Yıldırım**  
(Giresun Üniversitesi)

**Dr. Ahmet Fidan**  
(Ordu Üniversitesi)

**Dr. Taraneh Wilkinson**  
(Georgetown University, ABD)

**Dr. Çisel Ekiz**  
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

**Dr. Anuradha Singh**  
(CraftivismIndia, Hindistan)

**Saadat Mamedova**  
(CRRC Azerbaijan)

# PHOTO GALLERY



# PHOTO GALLERY





# PHOTO GALLERY

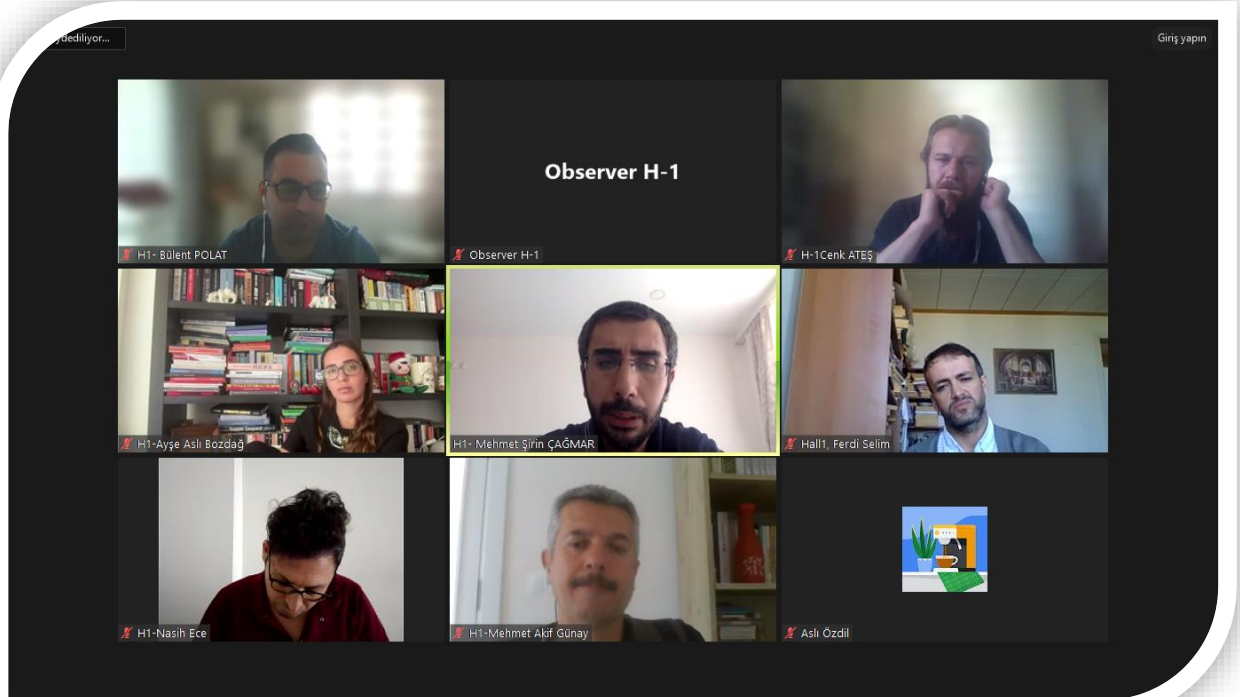


# PHOTO GALLERY



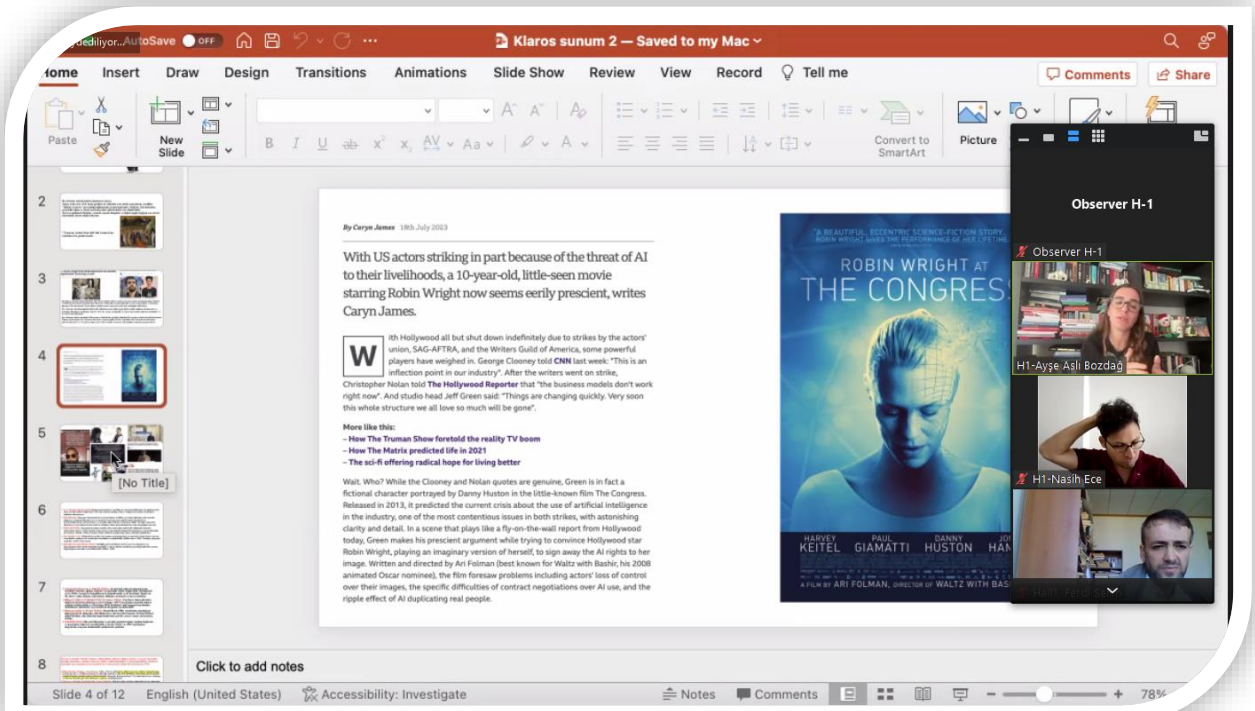


# PHOTO GALLERY





# PHOTO GALLERY



# PHOTO GALLERY

Keydediliyor... H1-Mehmet Akif Günay ekranını görüntülüyorsunuz Seçenekleri Görüntüle

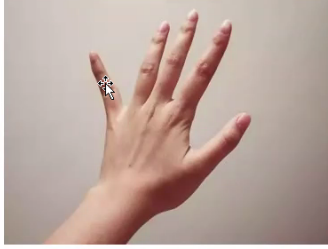
Kişilerarası İletişim ve Feraset - PowerPoint (Ürün Etkinleştirilmedi)

Giriş yapın Gözetim

Yapıştır Kopyala Biçim Boyacı Yeni Slayt Bölüm Slaytlar Yazı Tipi Paragraf Çizim Yerleştir Hızlı Stiller Şekil Dolgusu Şekil Anahatı Bul Değiştir Paylaş

9 Örnek 10 Örnek 11 Örnek 12 Slayt 13

Örnek



Observer H-1

Observer H-1

H1-Nasih Ece

H1-Mehmet Akif Günay

H1-Ayşe Aslı Bozdağ

Not eklemek için tıklayın

Sesi aç Videoyu Başlat Katılımcılar Sohbet Ekranı paylaş Kaydı Duraklat/Durdur Ara Odalar Reaksiyonlar Uygulamalar Beyaz Tahtalar Oda

Keydediliyor... funda çetgin H2 ekranını görüntülüyorsunuz Seçenekleri Görüntüle Giriş yapın

## TOMOHIRO INABA



Tomohiro Inaba, *Promise of Our Star*, Paslanmaz Çelik Tel, 2011

Japon asıllı sanatçı Tomohiro Inaba, havaya dağılmış bir yapıya sahip hayvanlar gibi görünen hayvanlar ile tanınmıştır. Heykelleri boyutlu karalamalar ve bir yerlerde görsel bir yaratılan sanatçı, zemin sağlam bir temelle tutturulmuş heykelleri yukarıya doğru kaybolma-yok olma, parçalanma gibi etki yaratmaktadır. Sanatçı yumuşak tüylere sahip figürlerini sert tellerle yorumlamıştır.

Hall-2 İrina-Ana Drobot

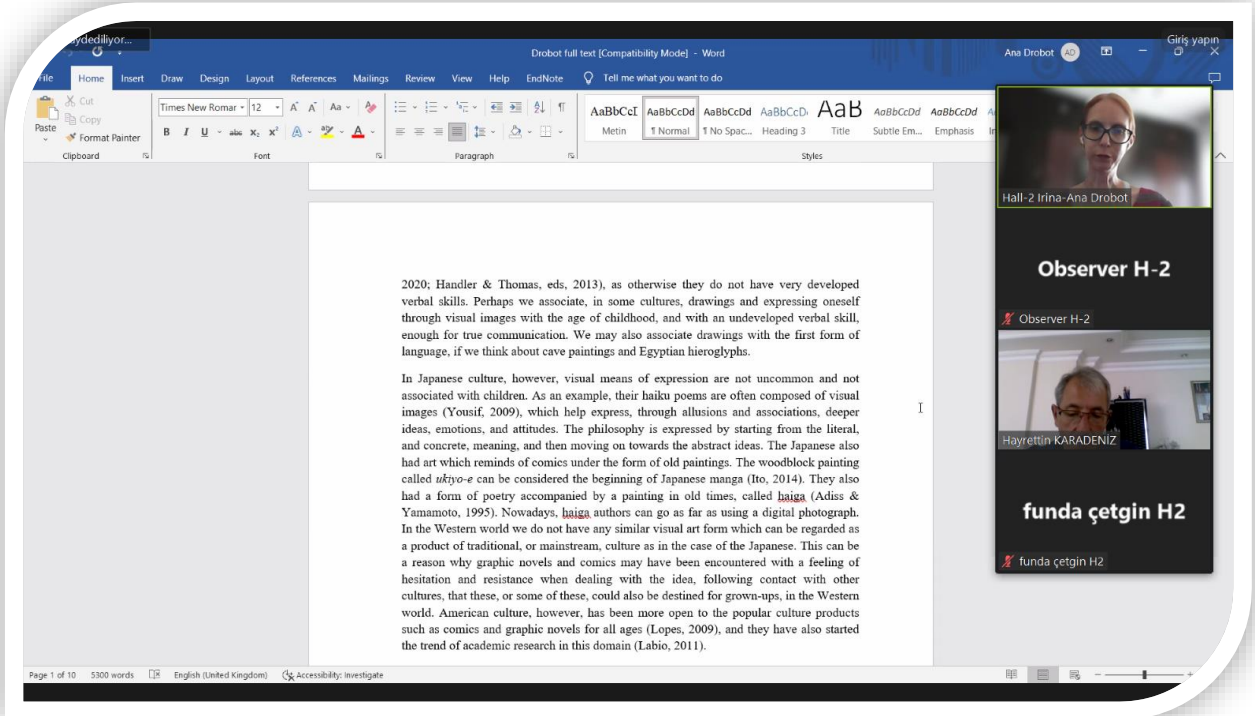
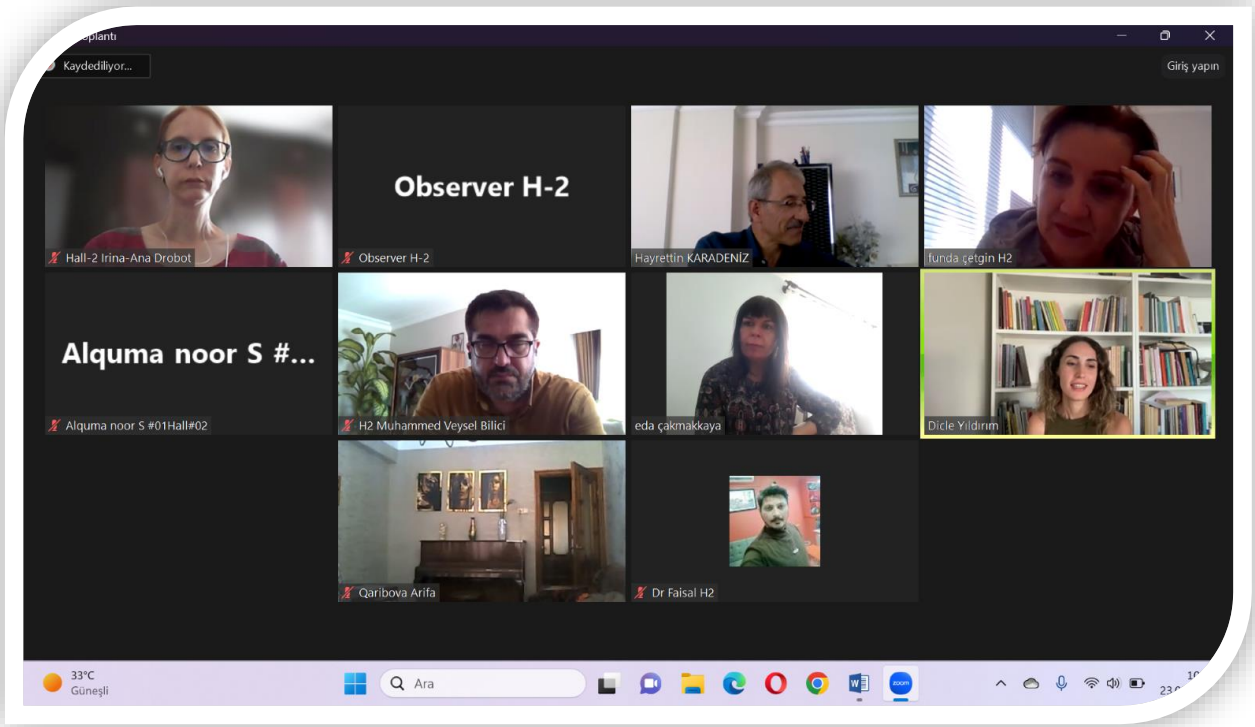
Observer H-2

Observer H-2

Hayrettin KARADENİZ

funda çetgin H2

# PHOTO GALLERY





# “CLAROSCON”

## II. CLAROS PHILOSOPHY- ART - PROPHETIC CONGRESS

September 22-24, 2023  
İzmir



## CONGRESS PROGRAM

Meeting ID: 817 2632 3574  
Passcode: 012345

### IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

### Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

23.09.2023, Saturday



Ankara Time  
14<sup>00</sup> : 16<sup>00</sup>



Menderes Belediyesi  
Amfityatro Konferans salonu

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Kamuran Elbeyoğlu

AUTHOR(S)	ORGANISATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Serdar GÜRÇAY	<i>Istanbul Kultur University TÜRKİYE</i>	AN EVALUATION ON MAGIC AND DIVINATION MIRACLES IN ALEVI-BEKTASHI HAGIOGRAPHY TEXTS
Mehmet Ali Kaynar	<i>Dokuz Eylül University TÜRKİYE</i>	THE PLACE OF ETHOS IN POLITICAL RHETORIC
Prof. Dr. Nurhan AYDIN Perihan AKSU	<i>Kafkas University TÜRKİYE</i>	ATATÜRK'S RATIONAL UNDERSTANDING OF PHILOSOPHY
Hatice Rümeysa Sanlı	<i>Dokuz Eylül University TÜRKİYE</i>	EVALUATION OF THE CONCEPTS IN FRIEDRICH NIETZSCHE'S SO SPOKE ZARATHUSTRA IN THE ARCHETYPAL CONTEXT

23.09.2023, Saturday



Ankara Time

10<sup>00</sup> : 12<sup>00</sup>



Hall-1  
Session-1

**HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Muhammet Nasih Ece**

AUTHOR(S)	ORGANISATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Mehmet Şirin Çağmar	Şırnak University TÜRKİYE	ADORNO, MYTHOLOGIES AND RATIONALITY
Assist. Prof. Dr. Ferdi Selim	Sivas Cumhuriyet University TÜRKİYE	THE POSITION OF CONTEMPORARY PHILOSOPHICAL VIEWS IN SAID'S ORIENTALISM
Dr. Ayşe Aslı Bozdağ	Bahçeşehir University TÜRKİYE	DIGITAL LAZARUS: THE INNOVATOR'S DILEMMA, GRIEF, AND THE LIFE CYCLE OF TALENT IN THE ERA OF AI RESURRECTION
Res. Assist. Dr. Cenk Ateş	Selçuk University TÜRKİYE	THE ATTITUDE TOWARDS HISTORY IN FILMS ABOUT THE PAST IN CONTEMPORARY TURKISH CINEMA: A NIETZSCHEAN ANALYSIS
Dr. Mehmet Akif Günay	Gümüşhane University TÜRKİYE	USE OF PALMISTRY FOR INTERPERSONAL COMMUNICATION
Assoc. Prof. Dr. Muhammet Nasih Ece	Van Yüzuncü Yıl University TÜRKİYE	AN ANALYSIS OF THE MOST GENERAL CATEGORIES OF EXISTING AND THINKING (SCIENCE-PHILOSOPHY- RELIGION-ART)
Dr. Bülent Polat	Ministry of Education TÜRKİYE	ANAMORPHIC ILLUSION: WHERE DIGITAL MEETS THE MAGIC TOUCH OF ART
Assist. Prof. Dr. Bahtinur MÖNGÜ	Erzurum Technical University TÜRKİYE	ON THE MEANING OF LIFE AND DEATH

23.09.2023, Saturday

  
Ankara Time  
10<sup>00</sup> : 12<sup>00</sup>

  
Hall-2  
Session-1

**HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Hayrettin KARADENİZ**

AUTHOR(S)	ORGANISATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Dicle YILDIRIM	Üsküdar University TÜRKİYE	SENSATION OF THE BODY: THE EFFECT OF SOUND AND MUSIC FREQUENCIES ON THE HUMAN BODY ON ART AND DESIGN PROJECTS
Dr. Res. Assist. Eda ÇAKMAKKAYA	Erzurum Technical University TÜRKİYE	FOOD CULTURE AND RELIGIOUS IDENTITY FROM A DECONSTRUCTIONAL PERSPECTIVE
Dr. Funda Çetgin	Ministry of Education TÜRKİYE	THE USE OF METAL WIRE IN ANIMAL FIGURES IN TODAY'S SCULPTURE ART
Assist. Prof. Dr. Muhammed Veysel Bilici	Kırklareli University TÜRKİYE	WALTER BENJAMIN, CAPITALISM AND CANNIBALISM: THE ROAD MOVIE
Assist. Prof. Dr. Hayrettin KARADENİZ	Giresun University TÜRKİYE	DIVINATION AND AMULET AS THE INSTRUMENTALIZATION OF RELIGION: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS
Dr. Muhammad FAISAL Prof. Sabeeha Hamza Deham Feli Ramury Muhammad Mansoor Hai	Ministry of Human Rights Commission, PAKISTAN University of Babylon IRAQ Islamic State University INDONESIA Sindh Madresatul Islam University PAKISTAN	PAKISTAN GET TRIAL FOR THE ARRIVAL WANDERER IN MOON'S DARK SIDE LIKE INDIAN SPACE AGENCY
Lect. PhD. PhD Irina-Ana DROBOT	Technical University of Civil Engineering Bucharest ROMANIA	USES OF THE GRAPHIC NOVELS
Assoc. Prof. Arifa Garibova	Associate Director of ETM, Applied Measures Department AZERBAIJAN	THE ROLE OF GREAT LEADER HEYDAR ALİYEV'S ACTIVITIES IN OUR CULTURE

# CONTENTS

AUTHOR	TITLE	No
Dicle YILDIRIM	SENSATION OF THE BODY: THE EFFECT OF SOUND AND MUSIC FREQUENCIES ON THE HUMAN BODY ON ART AND DESIGN PROJECTS	1
Mehmet Şirin Çağmar	ADORNO, MYTHOLOGIES AND RATIONALITY	3
Nurhan AYDIN Perihan AKSU	ATATÜRK'S RATIONAL UNDERSTANDING OF PHILOSOPHY	4
Muhammed Veysel Bilici	WALTER BENJAMIN, CAPITALISM AND CANNIBALISM: THE ROAD MOVIE	6
Bülent Polat	ANAMORPHIC ILLUSION: WHERE DIGITAL MEETS THE MAGIC TOUCH OF ART	8
Cenk Ateş	THE ATTITUDE TOWARDS HISTORY IN FILMS ABOUT THE PAST IN CONTEMPORARY TURKISH CINEMA: A NIETZSCHEAN ANALYSIS	9
Hayrettin KARADENİZ	DIVINATION AND AMULET AS THE INSTRUMENTALIZATION OF RELIGION: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS	10
Irina-Ana DROBOT	USES OF THE GRAPHIC NOVELS	12
Mehmet Akif Günay	USE OF PALMISTRY FOR INTERPERSONAL COMMUNICATION	21
Hatice Rümeysa Sanlı	EVALUATION OF THE CONCEPTS IN FRIEDRICH NIETZSCHE'S SO SPOKE ZARATHUSTRA IN THE ARCHETYPAL CONTEXT	23
Mehmet Ali Kaynar	THE PLACE OF ETHOS IN POLITICAL RHETORIC	31



MUHAMMAD FAISAL		
Sabeeha Hamza Deham	PAKISTAN GET TRIAL FOR THE ARRIVAL	
Feli Ramury	WANDERER IN MOON's DARK SIDE LIKE	43
Muhammad Mansoor Hai	INDIAN SPACE AGENCY	
Serdar GÜRÇAY	AN EVALUATION ON MAGIC AND DIVINATION	
	MIRACLES IN ALEVİ-BEKTASHİ HAGIOGRAPHY	45
	TEXTS	
Arifa Garibova	THE ROLE OF GREAT LEADER HEYDAR	
	ALIYEV'S ACTIVITIES IN OUR CULTURE	47
Funda Çetgin	THE USE OF METAL WIRE IN ANIMAL FIGURES	
	IN TODAY'S SCULPTURE ART	53
Ayşe Aslı Bozdağ	DIGITAL LAZARUS: THE INNOVATOR'S	
	DILEMMA, GRIEF, AND THE LIFE CYCLE OF	54
	TALENT IN THE ERA OF AI RESURRECTION	
Muhammet Nasih Ece	AN ANALYSIS OF THE MOST GENERAL	
	CATEGORIES OF EXISTING AND THINKING	65
	(SCIENCE-PHILOSOPHY-RELIGION-ART)	
Eda ÇAKMAKKAYA	FOOD CULTURE AND RELIGIOUS IDENTITY	
	FROM A DECONSTRUCTIONAL PERSPECTIVE	84
Bahtinur MÖNGÜ	ON THE MEANING OF LIFE AND DEATH	86
Ferdi Selim	THE POSITION OF CONTEMPORARY	
	PHILOSOPHICAL VIEWS IN SAID'S	88
	ORIENTALISM	

# **SENSATION OF THE BODY: THE EFFECT OF SOUND AND MUSIC FREQUENCIES ON THE HUMAN BODY ON ART AND DESIGN PROJECTS**

## **BEDENİN DUYUMU: SES VE MÜZİK FREKANSLARININ İNSAN BEDENİNE OLAN ETKİLERİNİN SANAT VE TASARIM PROJELERİNE OLAN ETKİSİ**

**Dr. Öğr. Üyesi Dicle YILDIRIM**

Üsküdar Üniversitesi

0000-0003-1115-80-17

### **ABSTRACT**

From past to present, the body and the ways it is handled have gone through different dimensions with belief, culture, political and sociological representations. In particular, the format of the body's manifestation through indirect ways and productions, such as spirituality, healing and art, affecting each other; It has opened up space for formations powerful enough to stimulate all the senses of the human body. From this point of view, performing artistic processes as a ceremony and ritual in ancient cultures showed different examples of a universal approach. Today, rapidly developing technology has expanded the boundaries of many disciplines; It has rapidly increased the number of interdisciplinary and transdisciplinary studies. The phenomenon of the body intersects with art and design practices and experiences the invisible. The transformation of this situation into an art/design work with or without sound in response to the expression of art has opened up an area of experience that activates the energy of production and creative action. In this context, technological practices used in fields such as medicine have also found a place in art production. Artists and designers, who borrowed the technological practices that include sound waves and frequencies in their artistic production from the perspectives of different disciplines, added new production paradigms to their practices. At this point, the study deals with the effect of sound and music frequencies on design productions, through the body and its role in the sensation of the body. It will examine the effects of basic art and design elements such as form, movement, rhythm and balance on the body, and the potential of transforming them into visual productions through sound, and the approaches of artists and designers in this context.

**Keywords:** Body, Art and Design, Sound, Frequency



## ÖZET

Geçmişten bugüne beden ve bedenine ele alınma biçimleri, inanç, kültür, politik ve sosyolojik temsillerle farklı boyutlardan geçmiştir. Özellikle bedenine maneviyat, şifa, sanat gibi birbirini etkileyerek dolaylı yollar ve üretimlerle ortaya koyma formatı; insan bedeninin bütün duyularını uyuracak kadar güçlü oluşumlara alan açmıştır. Buradan hareketle sanatsal süreçlerin, kadim kültürlerde bir tören ve ritüel şeklinde yapılması evrensel bir yaklaşımın olduğuna dair farklı örneklerini göstermiştir. Günümüzde hızla gelişen teknoloji birçok disiplinin sınırlarını genişletmiş; interdisipliner ve transdisipliner çalışmaların sayısını hızla arttırmıştır. Beden olgusu, sanat ve tasarım pratikleri ile çokça kesişmekte görünmeyen deneyimini deneyimlemektedir. Bu durumun sanatın dışavurumuna karşılık olarak sesli ya da sessiz bir sanat/tasarım çalışmasına dönüşmesi, üretim ve yaratıcı eylem enerjisini aktive eden bir deneyim alanı açmıştır. Bu bağlamda tıp gibi alanlarda kullanılan teknolojik pratikler, sanat üretimlerinde de kendine yer bulmuştur. Ses dalgaları ve frekansların dahil edildiği teknolojik pratikleri, farklı disiplinlerin bakış açılarıyla sanatsal üretimlerinde ödünç alan sanatçı ve tasarımcılar uygulamalarına yeni üretim paradigmaları eklemiştir. Çalışma bu noktada ses ve müzik frekanslarının tasarım üretimlerine olan etkisini, beden ve bedenine duyumundaki rolü üzerinden ele almaktadır. Biçim, hareket, ritim, denge gibi temel sanat ve tasarım öğelerinin bedendeki etkisini, ses üzerinden görsel üretimlere dönüşme potansiyelini sanatçı ve tasarımcıların bu bağlamdaki yaklaşımlarını inceleyecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Beden, Sanat ve Tasarım, Ses, Frekans



## ADORNO, MYTHOLOGIES AND RATIONALITY

**Assist. Professor Mehmet Şirin Çağmar**

Sirnak University, Logic Studies

### ABSTRACT

As it is known, mythologies are the oldest forms that try to explain what is happening in nature. Today, although we try to settle something on a rational ground where more scientific principles are discussed instead of these forms of explanation, it is a controversial issue to say that mythologies are completely far from this ground. My aim in this study, which I deal with in the context of Theodor Adorno's enlightened critique of reason, will be to show that mythologies have already activated a rational mind from the very beginning.

There is no doubt that there has always been an effort to find meaning in the things that people encounter. This effort is first and foremost a part of being human. All the processes of history have shown us this in a concrete way. Periods dominated by mythologies are not exempt from this situation. However, when we look at today's world, although it is seen that the mythologies are completely left behind, we see that it is claimed that such an effort continues with different forms of thought in the discussions about enlightenment criticism. Especially Adorno's statement that enlightenment is a direct myth is one of the clearest attitudes known on this subject. What I am trying to focus on in this paper is not to discuss whether enlightenment has turned into a myth or not, but rather to discuss which basic dynamics that myth has within itself enable such a situation in the context of Adorno.

In such a discussion, I will first focus on how the individual makes sense of what happens in nature. Then, in this interpretation, I will try to show which rational processes the individual's understanding leads and prepares the ground for such a thing.

**Keywords:** Adorno, Mythologies, Rationality



## ATATÜRK'ÜN AKILCI FELSEFE ANLAYIŞI

### ATATÜRK'S RATIONAL UNDERSTANDING OF PHILOSOPHY

**Prof. Dr. Nurhan AYDIN**

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

**Perihan AKSU, Yüksek Lisans Öğrencisi**

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Ana Bilim Dalı

#### Özet

Akılcılık, usçuluk veya rasyonalizm olarak da adlandırılan, bilginin kaynağının akıl olduğunu; doğru bilginin ancak akıl ve düşünce ile elde edilebileceği tezini savunan felsefi görüştür.

Buna göre, kesin ve evrensel bilgilere ancak akıl aracılığıyla ulaşılabilir. Akılcılığın zorunlu sonucu bilimselliktir. Bilimler, akıl yolu ile yapılan zihinsel çalışmalardan çıkar. Akıl ve bilim her türlü gelişmenin kaynağıdır.

Atatürk'ün en büyük amacı bilimsel, akılcı ve gerçekçi bir düşünceyi Türk toplumunun bütün alanlarına egemen kılmaktır. Atatürk'ün yaşam felsefesi göre; insan aklı çok değerlidir. Akıl ve mantıkla her şeyin çözüleceğini savunur.

Atatürk çağdaşlarına göre daha cesur atılımlarda bulunarak ‘‘Hâkimiyet verilmez, alınır’’ sözü siyasetinin bir özetidir. Hâkimiyeti beklememiş, ona yönelik harekete geçmiştir. Devlet dış güçlere karşı iktidarı yalnızca güç kullanarak kazanır. Buda halkın egemenliği ve demokratik bir iktidarla mümkündür. Türkiye’yi çağdaş bir ulus devlet haline getirmek için dengeli ve adil bir toplum kurmayı hedeflemiştir. Siyasette inandığı güç, milli bağımsızlık, ulusal egemenlik ve ulusun vicdanıdır.

Atatürk, akılcılığı sonucu batı felsefesini araştırıp incelemiş ‘‘akılcılığı’’ ve ‘‘bilimi’’ temel almıştır. Hedef gösterdiği ‘‘çağdaş uygarlık seviyesinin de üstüne çıkma’’ nın akıl ve bilim ile olacağının bilincinde olup bu felsefe anlayışını birçok alana yansıtmıştır

Özellikle eğitimdeki felsefi görüşü çok önemli yer tutar. ABD’li felsefeci John Dewey, 1924 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün daveti üzerine Türkiye’ye gelerek Türk eğitim sistemi üzerinde incelemeler yaptıktan sonra kapsamlı bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre eğitim sistemine yeni düzenlemeler getirilmiştir. Dewey pragmatist felsefeyi eğitime uygulamıştır Atatürk filozofların kitaplarını okurken daha akıllı filozoflar şöyle diyorlardı ki: ‘‘Mademki sonu nasıl olsa sıfırdır, hiç olmazsa yaşadığımız sürece şen ve neşeli olalım.’’ Düşüncesine önem vermiştir.

Atatürk hakkında 12 adet kitap yazmış olan Arjantinli Jorge Blanco Villalta (1909-2003) ya göre ‘‘Atatürk, yalnızca tüm zamanların en iyi komutanlarından biri değil, aynı zamanda siyaset kuramının büyük filozoflarından biridir.’’ Sözlerine yer vermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Felsefe, Akılcılık, Atatürk, Eğitim.



## Summary

Rationalism, also called rationalism or rationalism, states that the source of knowledge is the mind; It is a philosophical view that defends the thesis that correct knowledge can only be obtained through reason and thought.

Accordingly, precise and universal information can only be reached through reason. The necessary consequence of rationalism is scientificity. Sciences emerge from mental studies done through reason. Mind and science are the source of all kinds of development.

Ataturk's greatest aim is to make scientific, rational and realistic thought dominant in all areas of Turkish society. According to Atatürk's philosophy of life; The human mind is very valuable. He argues that everything can be solved with reason and logic.

Ataturk took more courageous steps than his contemporaries and his saying "Sovereignty is not given, it is taken" is a summary of his policy. He did not wait for domination, he took action towards it. The state gains power against external forces only by using force. This is possible with the sovereignty of the people and a democratic government. He aimed to establish a balanced and fair society in order to turn Turkey into a modern nation state. The power he believes in in politics is national independence, national sovereignty and the conscience of the nation.

As a result of his rationalism, Ataturk researched and examined western philosophy and based it on "rationality" and "science". . He is aware that his goal of "going above the level of contemporary civilization" is through reason and science, and he has reflected this understanding of philosophy in many areas.

His philosophical view, especially in education, has a very important place. American philosopher John Dewey came to Turkey in 1924 upon the invitation of Mustafa Kemal Atatürk and prepared a comprehensive report after examining the Turkish education system. According to this report, new regulations were introduced to the education system. Dewey applied pragmatist philosophy to education

While Ataturk was reading the books of philosophers, smarter philosophers were saying the following: "Since the end is zero anyway, let's at least be cheerful and joyful as long as we live." He gave importance to the idea.

According to Argentinian Jorge Blanco Villalta (1909-2003), who wrote 12 books about Ataturk, "Ataturk is not only one of the best commanders of all time, but also one of the great philosophers of political theory."

**Key Words:** Philosophy, Rationality, Ataturk, Education.



## WALTER BENJAMİN, KAPİTALİZM VE YAMYAMLIK: THE ROAD FİLMİ

### WALTER BENJAMIN, CAPITALISM AND CANNIBALISM: THE ROAD MOVIE

**Dr. Öğretim Üyesi Muhammed Veysel Bilici**

Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

ORCID: 0000-0002-2374-2117

#### ÖZET

Walter Benjamin 1921 yılında bir “Din Olarak Kapitalizm” başlıklı kısa yazısını kaleme aldığı anda kendisinin de biraz heterodoks ya da ayrıkça olsa da ait olduğu sol kampın dünyayı değiştirmeye dair bir umudu vardı. Aradan yüz yıl geçtikten sonra devrim ütopyelerinin Sovyetler ve Çin tecrübeleri sonrası distopik bir dünyaya dair umutsuzluğa evrildiğini belirtmemiz gerekiyor. Kapitalizmin sadece Weberci anlamda belli bir dini yorumdan beslenmediğini doğrudan doğruya bir din olduğunu belirten Benjamin bu dinin tarihin gördüğü en talepkâr kült hareketlerinden biri olduğunu savunur. Benjamin’in vurguladığı bu talepkâr din yorum çerçevesini biraz daha genişletirsek doğrudan doğruya yabancılaşma kuramına bağlanabilir. Burada bir başka gerçekle karşılaşırız yabancılaşma sadece Marx ve mirasçıları tarafından üretilen ve sahiplenilen bir kavramsal ve kuramsal inşaya işaret etmeyi aşar Weber ve Durkheim bu yorum geleneğine “demir kafes” ve “anomi” kavramlarıyla katılırlar. Batı düşüncesi bu anlamda kapitalizmin içsel eleştirisi ve gelişimi noktasında apokaliptik bir tona sahiptir. Bu eksen de kapitalizmin ortaya çıkardığı gerçekliğin farklı katmanlarda bir eleştirisini yapmak her zaman mümkündür. Bu sunumda biraz ironik bir zeminden hareket edilecektir. Kapitalist kültür endüstrisinin en önemli ayaklarından biri olan sinema üzerinden kapitalizmin pratik bağlamda bir eleştirisi yapılacaktır. Bu sunumda The Road filmi üzerinden batı düşüncesinin vurgulanan bu apokaliptik boyutu ve kapitalizm ele alınacaktır. 2009 yapımı The Road filmi post-apokaliptik bir dünyada geçmektedir. Ancak post-apokaliptik dünyayı anlatan çoğu muadili gibi kurtuluşa dair bir umut sunmamaktadır. Filmde doğrudan yamyamlık sahneleri de bulunmaktadır. Film Benjamin’in bir din olarak kapitalizm analizi ve bu analizin temel dayanağı olan yabancılaşma kuramı ekseninde hem bir kapitalizm eleştirisi olarak hem de kapitalizmin zaferinin bir sembolü olarak analiz edilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Kapitalizm, Din, Yabancılaşma, Yamyamlık, Post-Apokaliptik Dünya



## ABSTRACT

When Walter Benjamin wrote his short essay "Capitalism as Religion" in 1921, the leftist camp to which he belonged, even if somewhat heterodox or different, had the hope of changing the world. One hundred years later, we should note that the utopias of revolution have evolved into despair about a dystopian world after the Soviet and Chinese experiences. Benjamin argues that capitalism is not only a religion in the Weberian sense of a particular religious interpretation, but also a religion in the direct sense, and that this religion is one of the most demanding cult movements in history. This demanding religion that Benjamin emphasizes can be directly related to the theory of alienation if we expand the interpretive framework a little further. Here we encounter another reality: Alienation is more than just a conceptual and theoretical construction produced and appropriated by Marx and his heirs; Weber and Durkheim join this interpretive tradition with their concepts of the "iron cage" and "anomie". In this sense, Western thought has an apocalyptic tone in terms of the internal critique and development of capitalism. On this axis, it is always possible to criticize the reality created by capitalism in different layers. This presentation will be based on ironic grounds. A practical critique of capitalism will be made through cinema, one of the most important pillars of the capitalist culture industry. In this presentation, this apocalyptic dimension of western thought and capitalism will be discussed through the movie *The Road*. The 2009 movie *The Road* is set in a post-apocalyptic world. However, it does not offer hope for salvation like most of its counterparts depict the post-apocalyptic world. There are direct scenes of cannibalism in the movie. The film will be analyzed both as a critique of capitalism and as a symbol of the triumph of capitalism in the light of Benjamin's analysis of capitalism as a religion and the theory of alienation, which is the main basis of this analysis.

**Keywords:** Capitalism, Religion, Alienation, Cannibalism, Post-Apocalyptic World





# ANAMORPHIC ILLUSION: WHERE DIGITAL MEETS THE MAGIC TOUCH OF ART

**Dr. Bülent Polat**

MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION

ORCID: 0000-0001-6071-1742

## ABSTRACT

Since the existence of art, artists have developed various techniques and materials to differentiate themselves from other artists in art production. The anamorphic illusion seems to be an artistic magic that draws attention among this diversity. Anamorphic illusion is an optical illusion in which an image appears normal when viewed from a certain angle or through a reflector. This technique is used in many branches of art such as painting, photography, sculpture and cinema. This technique, which is frequently used especially by street artists, occurs when the image formed by the combination of numerous colors or shapes, which are meaningless at first, gains meaning when viewed from a certain angle. Anamorphic illusion, which has been used by many artists since the Renaissance, has moved to digital screens with today's technology. This technique, which is used in many visual devices that have entered our lives with digitalization, is frequently encountered especially in digital billboards and CLP signs used in large and crowded streets. This technique, which questions the perception of reality by creating a three-dimensional effect on two-dimensional surfaces, gains a new function in the marketing and advertising sector.

In this study, the adventure of anamorphic illusion from past to present is examined and compared by examining the artworks produced by contemporary artists digitally and traditionally with the support of artificial intelligence. Furthermore, its relationship with other art forms is explored and examples are presented. Today, anamorphic illusion is produced with traditional methods, but with the development of computers in terms of artistic production, it offers numerous opportunities to facilitate anamorphic production.

**Keywords:** Anamorphic illusion, three-dimensional, digitalization



## THE ATTITUDE TOWARDS HISTORY IN FILMS ABOUT THE PAST IN CONTEMPORARY TURKISH CINEMA: A NIETZSCHEAN ANALYSIS

Dr. Arş. Gör. Cenk Ateş

Selcuk University

Orcid No: 0000-0002-0209-4026

### ABSTRACT

Friedrich Nietzsche, in his effort to go out of the nihilism that he defined as the devaluation of all values, produced concepts such as eternal recurrence, will to power, and *übermensch*, and examined and attributed new meaning to the concepts that arose in his age. One of these concepts is history. For Nietzsche, one must be freed from history to create their values by transcending nihilistic values and nihilism. He does not mean to refuse history completely, but to reverse the traditional historicism that life serves history, and it means that history serves life. Nietzsche explains three types of historiographies in terms of their relationship with life. ‘Monumental History’ focuses on the lives of significant people in history and is inspired by the past to intervene in the present, but it has the threat of reviving old values. ‘Antique History’ tries to overcome its current discomfort by reminding the past, but it has the potential to drag people into inertia. In the ‘Critical History’ that Nietzsche affirms, the past is neither glorified nor turned into a show but is criticized for better or worse. Critical History aims to make people forget the obstacles ahead of acting and to remind them of the past that will lead them to action.

This study examines films about the past in contemporary Turkish cinema, based on Nietzsche's perception of history, and focuses on the relationship these films establish with life. This study analyses *Fatih 1453*, on Fatih Sultan Mehmet's life, *Malazgirt 1071*, on the battle of Manzikert, and *Dar Alanda Kısa Paslaşmalar* on the coup of September 12, 1980. The relationship that films establish with history prevents the creation of new values by reminding and imposing traditional values on the 'now' or by turning history into a show, dragging the individual into inertia.

**Keywords:** Nietzsche, Contemporary Turkish Cinema, Monumental History, Antique History, Critical History



## **DİNİN ARAÇSALLAŞTIRILMASI OLARAK KEHANET VE MUSKA: SOSYOLOJİK BİR İNCELEME**

### **DIVINATION AND AMULET AS THE INSTRUMENTALIZATION OF RELIGION: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS**

**Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin KARADENİZ**

Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Böl. /Türkiye

ORCID: 0000-0002-2151-8488

#### **ÖZET**

Kehanet, geleceği tahmin etme veya gizli bilgilere erişme amaçları güden bir uygulama ya da inanç sistemidir. Genellikle ilahi, doğaüstü veya mistik güçlere dayandırılır ve bu güçler aracılığıyla geleceği önceden görmeye hatta önemli bilgilere ulaşmayı amaçlar. Kehanet, tanrısal güçlere, kutsal metinlere veya doğaüstü kaynaklara dayandırılması nedeniyle dini veya mistik alanlarla ilişkilendirilir. Benzer bir geleneksel uygulama olan fal da, genellikle geleceği tahmin etmek veya bilinmeyen şeyleri anlamaya çalışmak amacıyla kullanılan bir başka okültik inançtır. Fal genellikle semboller, desenler veya rastgele oluşturulan şekillerin yorumlanmasıyla ilgilidir. Bunların her ikisi de bilimsel bir temeli olmayan ancak inanç sistemlerine dayalı uygulamalardır. Din ve kehanet arasındaki ilişki, zaman içinde değişen ve karmaşık bir olgudur. Örneğin, antik Roma'da bazı pagan inançlarında kehanetler, özel rahipler veya kehanet merkezleri aracılığıyla yapılırdı. Kehanet, tarih boyunca farklı kültürlerde ve dinlerde, kahinlik, falcılık, rüya tabiriği, Orakül kehanetliği ve astrolojik söylemler gibi çeşitli biçimlerde görülmüştür. Yakup Peygamber'in rüya yorumu, İslam dininde kehanetin dinsel bir örneğini oluşturmaktadır.

Bu araştırma, medyumluk, falcılık ve muskacılık gibi kültürel unsurların İslam dinindeki kökenlerini ve bunların toplumdaki etkilerini inceleyen bir literatür çalışmasıdır. Çalışma, literatürde yer alan verilere dayanarak ortaya konmuştur. Anadolu'da üretilen muskaların büyük bir kısmının, özellikle Kur'an-ı Kerim gibi kutsal metinlerden alındığı anlaşılmaktadır. Bu, dinin muskacılıkta bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Bebeklerin ana rahmine düştüğü andaki yıldızların konumunun, bu bebeklerin gelecekteki karakterini belirleyen bir etken olarak kabul edilmesi, Hz. Muhammed'in bir hadisine dayandırılmıştır. Ancak, bu mana bir zorlama sonucu ortaya çıkmış olsa da, toplumda bu tür inançlara az da olsa yer verilmiştir. Nitekim, Karadeniz ve Gül'ün 2013 yılında gerçekleştirdiği nicel bir araştırmaya göre, Giresun'da muskacılara başvurma oranı %33,5, büyü'nün gerçek olduğuna inanma oranı %51 ve falın doğru çıktığına inanma oranı da %12,7 olarak literatüre geçmiştir. Sonuç olarak, bu araştırma, Anadolu kültüründe dinin nasıl bir rol oynadığını ve dinin bu kültürde nasıl bir araç olarak kullanıldığını incelemektedir.

**Anahtar kelimeler:** Kehanet, fal, muska, büyücülük, din.



## ABSTRACT

Divination is a practice or belief system that aims to predict the future or access secret information. It is usually based on divine, supernatural or mystical powers and aims to foresee the future or even access important information through these powers. Divination is associated with religious or mystical fields as it is based on divine powers, sacred texts or supernatural sources. A similar traditional practice, fortune telling, is another oculistic belief that is often used to predict the future or to try to understand the unknown. Fortune telling is usually related to the interpretation of symbols, patterns or randomly generated shapes. Both of these are practices that have no scientific basis but are based on belief systems. The relationship between religion and divination is a complex phenomenon that has changed over time. For example, in ancient Rome, in some pagan beliefs, divination was done through special priests or divination centers. Throughout history, divination has been practiced in different cultures and religions in various forms, such as soothsaying, fortune-telling, dream interpretation, oracular divination and astrological discourses. The dream interpretation of the Prophet Jacob constitutes a religious example of divination in Islam.

This research is a literature study that examines the origins of cultural elements such as mediumship, fortune telling and amuletism in Islam and their effects on society. The study is based on the data in the literature. It is understood that most of the amulets produced in Anatolia are taken from sacred texts, especially the Holy Quran. This shows that religion is used as a tool in amulet making. The acceptance of the position of the stars at the moment of conception as a factor determining the future character of babies is based on a hadith of the Prophet Muhammad. However, even if this meaning is the result of coercion, such beliefs are still present in the society, albeit to a lesser extent. As a matter of fact, according to a quantitative study conducted by Karadeniz and Gül in 2013, 33.5% of the respondents in Giresun resorted to amulets, 51% believed that magic was real and 12.7% believed that fortune telling was accurate. In conclusion, this research examines the role of religion in Anatolian culture and how religion is used as a tool in this culture.

**Keywords:** Divination, fortune-telling, amulets, witchcraft, religion.



## USES OF THE GRAPHIC NOVELS

**Lecturer, PhD Irina-Ana DROBOT**

Technical University of Civil Engineering Bucharest, Faculty of Engineering in Foreign Languages, Department of Foreign Languages and Communication

ORCID NO: 0000-0002-2556-6233

### ABSTRACT

The purpose of this paper is to look at some examples of graphic novels and group them based on categories. For example, we have graphic novels for various ages, children, teenagers, and adults. The Western culture members believe that such novels are mainly for children, since they have been part of those generations that have read Pif and Hercules, Mickey Mouse, Bamse, Tom and Jerry, Bugs Bunny, The Flintstones, The Jetsons, and various other such comics based on cartoons that were dedicated to children. The older generations had perceived the boundaries among various ages clearly: children would read graphic novels, as well as fairy-tales with pictures, and adults would read books with text. Nowadays, especially under the influence of anime from Japan, where anime is not restricted to children only, but can be, function of the subject, dedicated to all ages, just like films, the boundaries are becoming less clear. In Romania, for example, where the author of the present paper lives, comics and graphic novels are now dedicated to all ages, and are dealing with a variety of topics, ranging from making anyone familiar with Communist history to science fiction books like the Dune series.

One of the aims of graphic novels can be that of introducing teenagers to the universe of certain famous books, such as Dune, Sun Tzu's The Art of War, and One Flew Over the Cuckoo's Nest. Since young people are mostly influenced by visual culture, due to the presence of technology early on in their lives, such as smartphones, tablets, laptops, computer games, they are likely to be sensitivised to the universe present in famous books through graphic novels. What is more, they are already familiar with anime and they can see graphic novels as a familiar universe.

**Keywords:** Comics, Cartoons, Anime, Culture

### INTRODUCTION

As children, we have all had our favourite picture books from which we could tell our first stories. While at school, foreign languages textbooks for young learners often included pictures. Our association of graphic novels with children, at least at the beginning of the phenomenon, in Romania, may come from our perception of drawings being associated with childhood. We can notice that all children like to draw, at some point in their lives, and these drawings are also



used by psychotherapists to analyse them (Allen & Butler, 2020; Handler & Thomas, eds, 2013), as otherwise they do not have very developed verbal skills. Perhaps we associate, in some cultures, drawings and expressing oneself through visual images with the age of childhood, and with an undeveloped verbal skill, enough for true communication. We may also associate drawings with the first form of language, if we think about cave paintings and Egyptian hieroglyphs.

In Japanese culture, however, visual means of expression are not uncommon and not associated with children. As an example, their haiku poems are often composed of visual images (Yousif, 2009), which help express, through allusions and associations, deeper ideas, emotions, and attitudes. The philosophy is expressed by starting from the literal, and concrete, meaning, and then moving on towards the abstract ideas. The Japanese also had art which reminds of comics under the form of old paintings. The woodblock painting called ukiyo-e can be considered the beginning of Japanese manga (Ito, 2014). They also had a form of poetry accompanied by a painting in old times, called haiga (Adiss & Yamamoto, 1995). Nowadays, haiga authors can go as far as using a digital photograph. In the Western world we do not have any similar visual art form which can be regarded as a product of traditional, or mainstream, culture as in the case of the Japanese. This can be a reason why graphic novels and comics may have been encountered with a feeling of hesitation and resistance when dealing with the idea, following contact with other cultures, that these, or some of these, could also be destined for grown-ups, in the Western world. American culture, however, has been more open to the popular culture products such as comics and graphic novels for all ages (Lopes, 2009), and they have also started the trend of academic research in this domain (Labio, 2011).

In Western cultures, watching cartoons such as Tom and Jerry, The Flintstones, The Jetsons, Looney Tunes, Pif and Hercules, and others are directly associated with children and with any present day grown up's childhood. These cartoons are also part of comics. Some comics, which are focused on adventures, detective stories, and science fiction and fantasy worlds are dedicated to teenagers. However, at least in Romanian culture, comics are restricted to teenagers at most, and, of course, children, while adults are expected to read books with no pictures at all. We could see reading books with no pictures in Romanian culture in the past as a sign that children have learnt how to read and feel grown-up.

However, times have changed a lot since the past days and, with it, mentalities. We could claim that the influence of the Japanese manga may have changed everyone's perception. For the Japanese, manga is not the equivalent of cartoons for children. They have manga suitable for all ages, children, teenagers and adults. To the Japanese, manga could be seen as the equivalent of films, which can be adapted to suit all ages and interests, as well as of fiction books which, once again, can be suited and dedicated to various ages function of the topic. We nowadays have children's books, teenagers' books, based on adventure, detective and fantasy stories, as well as young adult fiction as an entire category, and classic books. We have, in Bucharest, clubs dedicated to graphic novels, comics, manga, and cartoons, which include stories told visually for all ages. There, the visitors, if older, can have nostalgia from the times they used to read children's and teenagers' comics, such as Pif and Hercules brought from France (and which also included stories based on episodes in the life of Rahan, a young, very smart young man from the prehistorical age, which were addressed to teenagers), then translated into Romanian, various comics brought from abroad, as well as some published in Romania starting with the 1990s, which include Egmont Romania publishing house, which published Disney (Mickey Mouse, Duck Tales) Looney Tunes (Bugs Bunny), and Bamse (based on the Swedish culture cartoon created by Rune Andréasson) comics in the Romanian language. Egmont Romania, in its first issue of Mickey Mouse comic, published in 1991, mentioned that these



stories are not, actually, childish at all. However, many more years needed to pass so that the Romanian reading public would come to accept this fact. However, we are still not as open as those readers in Japan regarding these types of stories.

While all these are not truly graphic novels, which are definitely more complex, and deal with well-developed plot, and can be seen as the translation of a novel written in text format into a visual medium, the Romanian public can, at first sight, associate these graphic novels with comics for children and teenagers. This is why they may maintain a distance towards graphic novels, and recommend them to children instead.

## CONCEPTUAL FRAMEWORK

### Graphic novel

Graphic novels have been defined in relation to comics, as “a book-length work in the medium of comics” (Chute, 2008). Gaining information is not the main purpose of comics and, by extension, of graphic novels (Hoover, 2012); instead, there is also the purpose “to produce an aesthetic response in the viewer” (McCloud, 1994).

Graphic novels can have, as a purpose, just entertainment, or at least this is our impression at first sight, when we do not know much about them, and have never opened them. A graphic novel can feel like a guide to and a fast version of a novel or another book written using text.

In the case of *Dune*, *One Flew over a Cuckoo's Nest*, and *The Art of War*, we can get a fast, visual perspective over what these books are about. It may be easier to relate to images and text, rather than get into the book, which requires time and high focus to start imagining and visualizing the characters and the action. With a graphic novel, the characters' body language helps once they are visually represented to understand their intentions right away.

Since we live in a visual culture, we may say that we need to adapt to it and the graphic novel is a cultural product dealing directly with visual culture.

We can use graphic novels in a more efficient way than reviews and summaries of the respective book to know if we are interested in reading the entire novel. To a certain extent, a graphic novel for an already written novel using text can serve as a guide. We can get easily the grasp of the historical age, of the way the surroundings look, of the way the characters interact. At the same time, we need to accept, through using suspension of disbelief, a specific way of communication in the graphic novel, which is prompted by the possibilities of this environment, and which is not a reflection of the reality we live in. Thus, we have no movement strictly speaking in graphic novels, as in films. We look at a succession of pictures and we just imagine the movement, by filling in the gaps. Another feature is that we imagine that the characters react based on the well-chosen facial expressions which make us imagine further how they go and how they correlate with voice tone and intonation. We just make use of our own experience and knowledge of the world to respond to the graphic novel and take further what happens, by correlating in our minds facial expressions, character intentions, and the voice tone we imagine and expect the characters to be using. The graphic novel is based on an active reader, therefore, who is able of putting all the pieces together to recompose the action. A similar process goes on when it comes to the novel written in text form. Based on personal experience, the reader recomposes the characters' interaction, and has to understand through pragmatic competence (Domaneschi & Bambini, 2020; Ifantidou, 2014; Taguchi, 2009) the way the characters communicate. Pragmatic competence refers to the use of “language in context” (Taguchi, 2019). Communication is not always direct, just like in real life, and the reader needs to understand implications and allusions, as well as when we deal with irony, humour and





seriousness. If we look closer, it is lots of work to understand what is going on, in real life situations, in text based novels, as well as in graphic novels. However, we are using these processes automatically and are used to them, and we go through them and we apply them with no conscious effort.

### Campaigns for Raising the Numbers of the Reading Public

Starting with the 1990s, in Romania, films became very popular, as the country could have access to international films, especially to those from the USA. At the time, after the fall of the Communist regime in 1989, the Romanians looked up to the USA, were in good relationships with them, and they also dreamt of the freedom the USA was standing for. They wanted this radical change after the fall of the oppression and the closure of the country which were felt by most of the population.

Perhaps due to the rising popularity of the films, especially since the Hollywood recipe and techniques were something very new to the Romanian public, the films from the USA especially were extremely successful. Everything that was a cultural product from the USA was very much appreciated. Music video clips were also very much enjoyed. The visual culture was entering Romania. This may have been the reason why the Romanians set books aside, and turned their attention to films and videoclips starting with the 1990s.

Nowadays, we are witnessing campaigns for re-establishing the popularity of reading. Reading is a very cool activity now. We could also notice that all books we see on social media abroad in bookstores are also present, in their translated versions, in bookstores all over Romania. Old bookstores are also regaining their popularity for the general reading public. While about ten years ago, only students would frequent old bookstores to find the books they needed to read, nowadays anyone goes to there to look for old books they have owned during their childhood and youth, and also for new books which were left there for other readers.

The existing books are also no longer just mainstream or classic. They include contemporary writers' work. Some novels develop their action in a very dynamic way, allowing for a very clear visualising of the action in the manner specific to films. They also include a variety of forms of novels, including graphic novels, which appear to have the function of drawing the attention to the universe of a novel that is translated into the graphic medium from the medium of text. This practice can be seen as replacing or joining the adaptation of a novel into a film version. Turning text novels into graphic novels, or any book for that matter, can help readers find a familiar, visual universe. Not being able to visualise the universe of a certain book can lead to readers not resonating with it and, eventually, abandoning it. We could view reading a graphic novel inspired by fictional works, such as the Dune science fiction series by Frank Herbert, *One Flew Over the Cuckoo's Nest* by Ken Kesey, or by non-fiction works, such as Sun Tzu's *The Art of War* as the beginning point for readers to feel curious, as well as able to, read the text version afterwards. Watching the film version first and then reading the book could also have been prompted by the wish to be able to visualise the time period, the place, and the characters. For this reason, graphic novels can be regarded as having the role to familiarize readers of all ages and to make them comfortable for reading the book written using only text. The graphic novels adapted after already existing works written in textual form can have the role of being mediators and to prepare readers for the mainstream version of the novels. There are, otherwise, stand-alone graphic novels, which do not adapt any other existing work. The graphic novels could be regarded as having the role of being reader-friendly when necessary to motivate the reader to go for the text version. From this point of view, graphic novels could be seen as having the role of advertising the fictional worlds and the contents of mainstream works





of fiction and non-fiction. We can see this as a means of popularising the mainstream works, by “translating” them to the contemporary tastes of readers preferring popular culture rather than mainstream culture.

## METHODOLOGY

### Data collection

The graphic novels are becoming increasingly popular. This is visible in the existence of special sections in book fairs, as well as within comics clubs, such as Comics club – Stand-up comedy situated in Nerva Traian Boulevard in Bucharest, Romania, where the author of the present paper lives. Other places including comic books figures, comics and graphics novels can also be found throughout the city. The mixture which is found in these clubs and shops of comics, graphic novels, anime and action figures of superheroes and characters from cartoons can lead us to believe that it is related to the way the Romanian culture members perceive these popular culture products. However, the staff is aware of the interests of adults and of children, and, once the author of the present paper has gone into these club and shops and which can be seen as subculture communities, she was presented the sections based on age groups. The staff in the club claimed that during the day they ran cartoons in one section for children, while in the evenings they ran cartoons and anime for adults. They also recommended in one of the bookshops a graphic novel about the episode of Communism in Romania in the life of some fictional characters. With graphic novels, thus, historical episodes can come alive and be better understood, as the readers having not lived those times or having been too young to understand can do so now with the help of drawings and dialogue between characters, as well as thoughts blurbs.

The present paper will also take into consideration aspects raised by academic research on the topic of graphic novels. The graphic novels are considered, by Butcher & Manning (2004), to have all the right to become part of the school curricula, since many young adult students are very receptive to visual types of stories, since their childhoods were formed of video games and film culture. In order to motivate these students, Butcher & Manning (2014) believe that school libraries should have various types of graphic novels, such as science fiction, the adaptations of classical novels and works of fiction, autobiography, biography, historical adventure, and so on. Even if the graphic novel is, as misconceived public perception has it, only a story of adventure including a superhero (which is, however, more specific to comics), the graphic novel transforms this into references to our contemporary life, while the heroes are more like heroes in mythology (Weiner, 2001). The teacher should be informed about graphic novels and their types and include them in the curricula to encourage students to read. Schwarz (2002) also believes that the teachers should take into account the student’s background, which is composed of the influence of visual culture and include graphic novels in the curricula.

We should also take into consideration the long time for which graphic novels have been around. According to Hoover (2012), their beginning is identified to be the year 1986, when the first volumes of Maus and Watchmen, as well as the serial The Dark Night returns were publishes. Mention should be made that these were not called graphic novels, yet they influenced this style, marking its beginning point, starting from where a growing “sophistication and popularity” emerged.

We may thus expect that this phenomenon of the graphic’s novel impact and use should be tackled in scientific research, as well in school curricula.



## Analysis of the research problem

The appearance and rising popularity of the graphic novel leads us to wonder why it is so relevant to us nowadays and what does this popular culture product say about our mindset nowadays, compared to the mindset we had when reading classic, text-based fiction and non-fiction works? To what reading public is the graphic novel addressed? What are its roles and, consequently, its uses and its benefits?

Another related question can be the following: Do we still live in a visual culture? If we look around us, the image is still around, under various forms in advertisements, as well as on clothing items, such as personalized and printed T-shirts. Films have thrown us into having a vision of the world through lots of action. Nowadays, at least in Romania, action-packed films from the USA are no longer so popular. Film goers have come to criticize the consumerist, success-guaranteed recipe for films shown at the mall, and which include a bit of everything for all: adventure, romance, exotic landscapes, humorous dialogues, fantasy worlds, cliché, or Disney-type characters, and Disney-type happy endings. Perhaps they are noticing the way these films are all built since they are all based on the same template: that of a hero and his journey towards adventures, his getting helpers and opponents, his returning afterwards to usual life after re-establishing the disturbed balance of the world, just like in fairy-tales, and just like Campbell (2003) has theorized the journey of the hero. Reading communities having groups on online social media in Romania, as well as from abroad, generally show that they prefer fiction which they can visualize, and which occurs in a dynamic way. We could, thus, speak of a transfer of the visual element from the film medium to the medium of books, even in text format.

From this point of view, the graphic novel also fulfils this need. It can be defined as a “dynamic format of image and word that delivers meaning and enjoyment” (Simmons, 2003). Thus, the graphic novel could be seen as having the function of bringing the action of classic text-based novels to life, and present young readers with a version that is comprehensible and suited to their needs. We could claim that the young generation has a different make-up, psychologically speaking, and different expectations, than the old generation. Their preference for the visual element can be exploited through the graphic novel, in such a way so as to find a common language and a means of accessible communication with them with respect to the major products of literature or to the way a literary work could be analysed. The students will understand the story better through translation to the visual medium, in graphic novels. The graphic novels, from this point of view, could be seen as a good intermediary between students and teachers when talking about literature and the main concepts. Otherwise, no discussions would be possible, and no getting students feel motivated during literature classes, or, at least, not for the entire class. There may be only a few students that enjoy reading classical, text-based novels. The other students may prefer to enjoy themselves using popular culture products, which are, after all, also interactive, such as social media.

Going back to the way we live in a visual culture world, social media has continued using the visual language, through sharing photographs (especially Instagram is based on photographic content when communicating) and messages through every modern means, email, Whatsapp, social media comments and private messaging include the use of emoticons in order to supplement the absence of having direct contact with the other person’s facial expressions, body language, voice tone and intonation, to deduce what the person we are talking to actually means, whether he/ she is joking, being serious, sarcastic, whether he likes us or not.

From this point of view, graphic novels are similar. According to Lavin (1998), the graphic novel may involve a more active reader than text novels, as they are going to use more of their



cognitive abilities. The same is believed by Schwartz (2002). This has often to do, researchers agree on, including Simmons (2003), with the fact that body language asks for readers to understand body language, face expressions, as well as the figurative meaning of selected images and body postures.

In the classroom, teachers can use graphic novels “to teach literary terms and techniques such as dialogue” (Schwartz, 2002). Indeed, the graphic novel can have the merit of including plenty of dialogue. At some ages, young readers can look through books made up of texts and search for those books that, on their pages, have dialogue, perhaps in an attempt to be sure that the story is a dynamic one, has action and characters that can get their interest. Dialogue is an element that can help visualize scenes, and it can signal communication and interaction between characters. In this way, students can ensure that they have chosen to read a story where something does happen, and that the story is not only composed mainly of tedious descriptions. The descriptions can slow down, from the narratological theory point of view, the time the story takes place (Amerian & Jofi, 2015), and the students can lose interest. The description is well-solved in graphic novels, as the pictures can help the story remain dynamic, as describing in more words the scene is not necessary.

While descriptions are often found in novels, when it comes to historical episodes, the graphic novels can also help students picture what happens (Schwartz, 2002).

The graphic novels have also been used for the purpose of facilitating access of the students to academic books, according to Schwartz (2002). Here we can include the adaptation to the format of the graphic novel of theoretically-based research, such as McLuhan for Beginners (Gordon & Willmarth, 1997) and Introducing Cultural Studies (Sardar & Van Loon, 1998). These theoretical books transformed into graphic novels clearly have the purpose of being presented visually, with a high degree of accessibility. We can see, in this case, the graphic novel in comparison with the PowerPoint slides which can be present during university lectures. Teachers try their best to teach their students using, when possible and when necessary, visual materials. This is because they believe that visual learning can be more efficient, as the human being’s brain makeup allows for higher memorization of visual, rather than written, or spoken, information.

The graphic novels prove to be as complex as mainstream novels, composed of text environment, regarding their content, meaning that can be analysed, types, as well as their role.

### Model of the Research

The research was based on understanding the context of our contemporary world, in comparison with the one of the past, and the way it has an impact of the young generation’s way of thinking and understanding school subjects and life around them. It has also taken into account the particular features of cultures that are open to accepting the graphic novel not only as pure entertainment, but also as a good instrument for teaching and learning, as well as a topic for academic research. The element of visuality has been mentioned regarding its presence in various culture, at various times, or its absence. The way cultures interact brings about the introduction of new cultural products, such as the graphic novel, and a change in mentalities while we accept the new cultural product as part of the life and ways of thinking and understanding any school topic by the young generation. We can see how, gradually, in time, a popular culture product can change and move towards mainstream acceptance. High and low culture become undifferentiated, with the boundaries between them getting more and more blurry.



## CONCLUSION AND DISCUSSION

The graphic novel is not only restricted to the role of entertainment, and to a pass-time or hobby of young people. From popular culture product, it has permeated mainstream culture, due to the fact that these novels have increased in complexity and depth of the story throughout the years. The very name “graphic novel” suggests a deeper type of story than a “comic book” one. The latter can suggest only a fantasy motivating story, only fit for day-dreaming and entertainment purposes, while the graphic novels can be read as much more than that. Graphic novels can be seen as another medium for text based novels, and as a translation of classic novels written in text format into the medium of images. Like any adaptation, the graphic novels will include their own rules, means of expression and communication, which will need to be accepted by the readers based on suspension of disbelief, in a similar manner to theatre shows, musical shows, opera shows, and ballet shows. Definitely, people do not express themselves exaggeratedly using body language and facial expressions as in graphic novels. Additionally, life is not only action, daily, and we do not always find a moment that is significant, in the so-called grand scheme of things. The graphic novels cut through the action, selecting only the meaningful moments, in a manner reminding of text-based novels and short stories, after all. Not absolutely everything is recorded in the graphic novels either, so that in this way the readers’ attention will be maintained. The dramatic pace of the graphic novel is clear, since only a few condensed and well-selected reflections can be included, due to the space allowed for each and every caption in a graphic novel. What is more, the graphic novel, just like comics, can include place and time, so that the reader is never confused as to where and when the action takes place. The good and motivating aspect of graphic novels is that it selects and doses perfectly the action and important details, and the readers perceive everything as dramatic, and occurring right before their eyes. With a text-based book, readers may have a hard time when the action slows down, and be tempted to skip certain reflections that are too long and certain descriptions that take too much space, and are tedious as the readers may have a hard time visualising them, especially if they are about buildings or places from very old times in history, about which readers may have no clues, and no background to start building them up in their imagination.

We could identify the following roles of graphic novels:

- Helping students to gain higher accessibility to classic novels;
- Helping students to better understand theoretical works;
- Helping students derive higher enjoyment out of reading, and arousing their curiosity for the reading experience;
- Helping students grasp literary notions such as dialogue;
- Helping students find themselves in their own medium of visual culture and feel familiar while reading;
- Allowing teachers to connect to students and form a common ground to be able to discuss historical episodes, fiction and non-fiction works, the features of the dramatic genre, etc;
- They can be used for entertainment, yet included, perhaps without awareness of the readers, are instructional aspects, through which the readers can develop their capacity to decode body language and various facial expressions, as well as understand various implied and alluded to meanings in conversations among characters.

The wide variety of roles and uses of graphic novels are in strong connection with their various types.



## REFERENCES

- Addiss, S., & Yamamoto, F. Y. (1995). Haiga. University of Hawaii Press.
- Allen, M. L., & Butler, H. (2020). Can drawings facilitate symbolic understanding of figurative language in children?. *British Journal of Developmental Psychology*, 38(3), 345-362.
- Amerian, M., & Jofi, L. (2015). Key concepts and basic notes on narratology and narrative. *Scientific Journal of Review*, 4(10), 182-192.
- Bucher, K. T., & Manning, M. L. (2004). Bringing graphic novels into a school's curriculum. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 78(2), 67-72.
- Campbell, J. (2003). *The hero's journey: Joseph Campbell on his life and work* (Vol. 7). New World Library.
- Chute, H. (2008). Comics as literature? Reading graphic narrative. *PMLA*, 123 (2), 452-465.
- Domaneschi, F., & Bambini, V. (2020). Pragmatic competence. Retrieved from: psyarxiv.com
- Gordon, W.T., & Willmarth, S. (1997). *McLuhan for beginners*. New York: Writers & Readers.
- Handler, L., & Thomas, A. D. (Eds.). (2013). *Drawings in assessment and psychotherapy: Research and application*. Routledge.
- Hoover, S. (2012). The case for graphic novels. *Communications in Information Literacy*, 5(2), 9.
- Ifantidou, E. (2014). *Pragmatic competence and relevance* (Vol. 245). John Benjamins Publishing Company.
- Ito, K. (2014). Manga in Japanese history. In *Japanese visual culture* (pp. 26-47). Routledge.
- Labio, C. (2011). What's in a name? The academic study of comics and the "graphic novel". *Cinema Journal*, 50(3), 123-126.
- Lavin, M. R. (1998). Comic books and graphic novels for libraries: What to buy. *Serials review*, 24(2), 31-45.
- Lopes, P. (2009). *Demanding respect: The evolution of the American comic book*. Temple University Press.
- McCloud, S. (1994). *Understanding comics: The invisible art*. New York: Harper Perennial.
- Sardar, Z., & Van Loon, B. (1998). *Introducing cultural studies*. New York: Totem Books.
- Schwarz, G. E. (2002). Graphic novels for multiple literacies. *Journal of adolescent & adult literacy*, 46(3), 262-265.
- Simmons, T. (2003). Comic books in my library?. *PNLA Quarterly*, 67(3), 12-12.
- Taguchi, N. (Ed.). (2009). *Pragmatic competence* (Vol. 5). Walter de Gruyter.
- Weiner, R. G. (2001). Graphic novels in libraries. *Texas Library Journal*, 130-135.
- Yousif, H. (2009). Haiku Poetry: An Introductory Study. *Adab AL Rafidayn*, 39(53), 57-78.



## FIZYONOMİNİN KİŞİLERARASI İLETİŞİM AÇISINDAN KULLANIMI

### USE OF PALMISTRY FOR INTERPERSONAL COMMUNICATION

**Dr. Mehmet Akif Günay**

Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi

Orcid: 0000-0003-1039-5440

#### ÖZET

Kişilerarası iletişimde düşünceler ve duygular hem sözlü hem de sözsüz bir şekilde anlatma olanağı bulunmaktadır. Fakat kişilerarası iletişimde genellikle konuşma diliyle duygularımızı dile getirmekte yetersiz kalırız. Çünkü kişilerarası iletişim birçok ögenin birleşmesiyle oluşan karmaşık bir yapıya sahiptir. Hangi durumlarda neyi nasıl ifade edeceğimizi ya da hangi durumlarda nasıl bir davranışta bulunacağımızı öngörmek için kişilerarası iletişimin yapısını oluşturan öğeleri nispeten de olsa bilmek gerekir. Bundan dolayı sözsüz iletişimin önemli bir ögesi olan beden dilinin bilinmesi etkili ve sağlıklı bir iletişim için büyük önem arz etmektedir.

Kişilerarası iletişimde, sağlıklı bir iletişim kurmaya yardımcı olan diğer bir öge iletişim kuracağımız kişinin mizacıyla ilgili verilere sahip olmamızdır. Bu verileri bize sunacak alan ise fizyonomidir. Fizyonomi yüz, el ve avuç çizgilerini inceleyerek kişilerin mizaçlarıyla ilgili bize önemli bilgiler sunan bir alandır. Binlerce yıl birçok medeniyette diplomaside, iş hayatında, eğitimde vb. birçok alanda kullanılmış ve özellikle batıda bu ilme yönelik önemli çalışmalar yapılmıştır.

Sözsüz iletişimin ve Fizyonominin tarihi çok eskilere dayanmasına rağmen fizyonominin kişilerarası iletişim bağlamında hurafe ve kehanetle ilişkilendirildiğinden dolayı araştırma konusu yapılmamış hatta tartışma konusu dahi olması engellenmiştir. Oysa genel anlamda baktığımızda sözsüz iletişimin ve Fizyonominin önemli bir bölümü görsel kodlarla ilgilidir. Bu bağlamda kişilerarası iletişimin çerçevesini ve anlamının belirlenmesinde kişilerarası iletişimin unsurları içerisinde yer alan bedenin duruşu, yüz ifadeleri, el kol hareketleri, ses tonlaması ve fizyonominin unsurları olarak nitelendirilebilecek yüz, el ve bedenin hareket içermeyen göstergeleri etkili olmaktadır. Bu çalışmada iletişim alanı içinde değerlendirilmeyen fizyonomi kişilerarası iletişim unsurları içerisinde yer alıp alamayacağı anlaşılmaya çalışılmıştır. Yöntem olarak binlerce yıldır üzerinde anlamsal olarak uzlaşımda bulunan bedensel göstergeler anlamlandırılmıştır. Fizyonominin kişilerarası iletişim bağlamında kullanılmamasının büyük bir eksikliğe neden olduğu ve daha başarılı bir iletişim kurmaya yardımcı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İletişim, Kişilerarası İletişim, Fizyonomi





## ABSTRACT

In interpersonal communication, thoughts and feelings can be expressed both verbally and nonverbally. However, often, we struggle to convey our emotions through spoken language due to the complexity of interpersonal communication, which encompasses various elements. To predict our expressions and actions in different situations, it's essential to understand the components that constitute interpersonal communication, including body language. Body language plays a crucial role in effective and healthy communication.

Another factor contributing to healthy communication is having knowledge about the temperament of the person we're communicating with, which can be obtained through physiognomy. Physiognomy, which examines facial, hand, and palm features, provides valuable insights into people's temperaments. It has a rich history of use in various fields, such as diplomacy, business, and education, especially in Western civilizations.

Although nonverbal communication and physiognomy have ancient origins, the latter has often been associated with superstition and prophecy within interpersonal communication, hindering it from becoming a subject of research and discussion. However, both verbal communication and physiognomy are closely related to visual cues. Elements of physiognomy, such as body posture, facial expressions, hand-arm movements, and tone of voice, play a significant role in defining the context and meaning of interpersonal communication.

This study aims to explore the inclusion of physiognomy as an element of interpersonal communication by semantically interpreting bodily signs that have been acknowledged for millennia. It concludes that neglecting physiognomy in interpersonal communication leads to a significant deficiency and that its incorporation can enhance the effectiveness of communication.

**Keywords:** Communication, Interpersonal Communication, Palmistry



## EVALUATION OF THE CONCEPTS IN FRIEDRICH NIETZSCHE’S SO SPOKE ZARATHUSTRA IN THE ARCHETYPAL CONTEXT

**PhD. Student Hatice Rümeysa Sanlı**

The University of Dokuz Eylül Turkey

ORCID ID: 0000-0002-2360-0813

### ABSTRACT

Friedrich Nietzsche, one of the active figures in the history of philosophy who wrote *Thus Spoke Zarathustra*, deals with a thinker's perspective on life in this work. When Zarathustra, the main character of the book, reaches his thirties, he leaves his whole life behind and goes to the mountains. After living alone for a while, he decides to return to social life and address the public. Our thinker also aims to define moral people and introduce them to the public. With this aspect, Friedrich Nietzsche has included certain concepts and metaphors in his work. He wanted to convey his criticisms on systematic morality to the society through Zarathustra. He stated that the individual has the freedom to build his own values, and this freedom is a step towards reaching the Superman.

The subject of our study is an archetypal analysis on the metaphors that Friedrich Nietzsche used through Zoroaster. The camel, child and lion metaphors mentioned in the work represent the metamorphosis stages of the soul according to Friedrich Nietzsche. These metaphors are evaluated with Carl Gustav Jung's archetypal context. Jung saw the concept of God as an archetype of the collective unconscious. Since the content of this concept of God is the individual's own personal experience and has an aspect that cannot be expressed, it needs some symbols and metaphors. These metaphors that Zoroaster also used during his address were discussed. The symbolic language of Zoroaster is studied by the archetypal evaluation of C.G. Jung. This archetypal process is also directly related to the self-realization of the individual. The camel wants to be free of its burdens, the lion wants to be free. Representing the beginning and innocence, the child represents the final stage of self-actualization.

According to Zoroaster, every individual in the society is alien to himself and does not know himself. This lack of society and individual hurts Zarathustra. This pain enabled him to take action and address the public. C.G. Jung, on the other hand, argued that in this context, everything that exists in the conscious and subconscious should not come together and should bring a unity. Because only in this way the individual can realize himself and the self is achieved. This concept is the first step towards self-actualization and becoming an individual. In this context, our study is an archetypal evaluation of the metaphors used by Zoroaster.

**Keywords:** Camel, Lion, Child, Übermensch, Self Actualization





## INTRODUCTION

In March 1883, Friedrich Nietzsche wrote that "an unshakable melancholy prevails in my being, and if I do not discover an alchemical trick to turn this filth into gold, I shall lose myself." Thus Spake Zarathustra. Born in October 1844 in the village of Röcken in Germany, Nietzsche had to face sudden deaths at an early age. First of all, the loss of his father was the most important event that affected his whole philosophy from top to bottom. Because for him, his father was a churchgoer, someone who benefited all the people around him. Therefore, his death was wrong and God was to blame. After his father's death, Friedrich Nietzsche stayed in various boarding schools and received his education in this way and never returned home. As we see in his philosophy, he was a perpetual traveler, trying to find himself, perhaps to complete himself, together with his shadow.

Zarathustra, the main concept of our study, represents the most important character of Friedrich Nietzsche's search for himself. Since this work was written in an age when philosophy and literature were intertwined, it contains mixed aphorisms and aphorisms. Moreover, considering that Friedrich Nietzsche was never only interested in the content of the text but also in the way it is presented, we should not forget that each of the imagery and imagery in the work has a meaning. Nietzsche, who does not prefer the writing language he normally uses in his other works in this work, has adopted a unique style. Therefore, the work has turned into a masterpiece full of riddles. In this work, we feel that Friedrich Nietzsche is a thinker who does not belong to the era he was in. Because Zarathustra here is neither a prophet who wants to establish a religion nor a pioneer. He does not have a society of disciples, Zarathustra is only an independent guide. He is none other than someone who preserves existing values but says that they need to be revised.

Zarathustra addresses the individual, not people. He always advocates that the individual must transcend himself and, as mentioned in the work, likens human life to the movements of a tightrope walker. The individual must develop from the path of being an animal to the superhuman and realize himself. He must reread and revise many values and rules given to him. For this, he must first destroy everything and then re-evaluate his own values. For him, the superhuman must always be a goal to be attained. In this context, it should be considered normal that Friedrich Nietzsche, who defended the individual himself, was not yet understood in those years. In this work, he clearly stated that he had a language that did not belong to the ears of the age he was in. According to him, the individual should be evaluated not only in terms of his existence but also in terms of everything he experiences with his existence. In fact, even the fact that Friedrich Nietzsche himself spoke through a figurehead was intended to make readers step out of the role of reader and think. Because until that age, every individual who criticized traditional morality and talked about the need to reconsider values had been subjected to ill-treatment and harsh criticism. Friedrich Nietzsche, in fact, brought to light fundamental concepts that had been unspeakable until then. The death of God, ignorance/nihilism, the moral system attributed only to slaves, the fixed definition of value, and in an age when everyone was afraid to say anything about these topics, Zarathustra emerged.

Thus Spake Zarathustra is an influential work that was not limited to its time. As a matter of fact, Carl Gustav Jung worked for nearly five years just to understand this work. This philosophy, which had attracted Jung's interest during his student years, was constantly interrupted due to the intensity of his medical education. However, especially after Jung broke his relationship with Sigmund Freud in 1913, he turned to Friedrich Nietzsche's writings and commented that he was emotionally weak and intuitive. Jung also argued that the concepts in his philosophy, when evaluated in a pattern, contributed to the concept of the unconscious studied in that century.



Considering that both Jung and Nietzsche were the children of a priest, their rebellion and the system they established becomes understandable. Therefore, Jung's desire to analyze Zarathustra and indirectly Nietzsche is an indication that he found some parts of himself.

## CONCEPTUAL FRAMEWORK

In Chapter 1 of his work, Friedrich Nietzsche titled his work "The Three Metamorphoses" and talked about the metamorphosis stages of the soul. Especially in this passage, it is important to remember that he is talking to himself. Because Nietzsche here evaluates the individual's own unconscious wisdom. The individual's self-knowledge and his own wisdom make an invisible contribution to his self-realization. Therefore, this passage of the work is essentially about the superhuman who has succeeded in becoming an individual. In order to become a superhuman, it is necessary, even obligatory, for the individual to liberate and transform himself/herself. The stages of metamorphosis of the soul/soul are camel, lion and child. Our first stage is the camel, but the passage specifically mentions the cold frog and the hot grass frog. According to Jung, this animal is one of the main symbols of human transformation. The frog is born in one piece and each of its organs that will be functional is revealed, develops and grows day by day. For Nietzsche, the frog is only a symbol of chitonium, mud and swamp.

The camel, which is our main character and represents the first stage in the metamorphosis of the soul, is an animal that is extremely strong and confronted with life itself. The camel, which is austere and carries the burdens of life, is actually the harbinger of independence in terms of the water it stores. All the threats that exist in the desert are about water and the camel is on a journey to endure and overcome all these threats. The geography of the desert is a place that does not allow anything to realize itself. In fact, in a way, his desert may be the place where he experiences the crisis of existence. Because the second transformation takes place in the desolate desert and tin wants to return to its own desert/home. In addition, the camel's physiological and psychological robustness is high and it can fight when no one else can. Its fight is closer to being obligatory than necessary for the superhuman.

Our second character is a lion, tin transformed into a lion. But for him to triumph he has to fight the dragon, he has to rebuild the rules and obligations for his world. He must break down the list of sharp doings, the list of norms given to him, discard the commandments, then revise his desires and live accordingly. As it is mentioned in the passage, the soul must fight its last battle, in Nietzsche's words, "... it will also be hostile to its last god; for the sake of victory it will grapple with the great dragon." All duties and responsibilities in society are in fact representative of the dragon and the last god of the spirit. Until that moment, the dragon has imposed many things on the camel about how it should live life. The lion symbolizes courage and anger, so he needs strength and a strong stubbornness. The dragon is a mythological animal and a complex creature. It is both an animal and a fish. The dragon also represented the church, sacred literature, priests and traditional morality of the time. Both of our thinkers were of the opinion that traditional morality was in fact nothing more than imposed morality, a disorder in which it was unclear what society would do if it were free. But, of course, morality can be considered morality if it is open to choice, if there are no rules.

Finally, we would like to point out that the dragon corresponds to the hero archetype. "In myths, the hero is the one who overcomes the dragon, not the one who is destroyed by it... Someone who has never confronted his dragon cannot be a hero...", Jung pointed out that we become our own heroes as a result of self-realization. On the other hand, Friedrich Nietzsche tries to express



in the passage that the dragon is an authority figure, and we would like to emphasize the importance of the fact that the lion who rebels against him tries to take on a new responsibility and wages a war against the construction of his own moral law. Because the process of constructing oneself is an important process that involves responsibility. In addition, the dragon has been an entity that must be eliminated in order to liberate something, to set it free, along with its meaning in mythology. However, the dragon also exists as a creature that protects a treasure or a princess. Because of this double meaning, the dragon is either the protector or the thing itself that is being protected and avoided.

Our third and final character is the child. The child is an archetype representing the essence of being, innocence, purity and movement. It is also, as mentioned in the passage, sinlessness and sacred consent. The lion can destroy things, but he does not have the power or capacity to build something new on what he has destroyed. He can only use his power. The child, on the other hand, is the first and only option to create, to bring forth an original value. Friedrich Nietzsche, as we have just mentioned, destroys traditional morality and talks about the need to revisit values and create new, original values. In the same passage, there is another concept that re-emphasizes authenticity with the center of the child "das aus sich rollende Rad - the rolling wheel". Here, especially the concept of sich is a pronoun that gives the sentence the meaning of self, of being affected by the person doing the action (e.g. waschen-washing, sich waschen-washing). In other words, it speaks of a reconstruction, an authenticity that emerges from a movement that exists within itself, that provides mobility from within itself. At the center of the driving force is the individual, and according to Nietzsche, it must always be the individual. With this driving force, the pure judgments and attitudes that exist in the child represent the final point for the individual's self-realization. The emergence of the experience with an internal trigger reminds us that only an original production can occur. Finally, the Rad-wheel symbol reminds us of the mandala, which symbolizes the sun. Because the wheel has been the only material that both symbolizes and resembles the sun since the early ages of humanity. It is quite similar that the Sun, which revolves around the Earth, symbolizes the wheel, which moves on its own without the need for any mover. Therefore, the sun will continue to be the sole symbol of individuation.

Finally, Nietzsche's use of expressions such as either, either or, or this or that in the passages shows that he presents opposites and evaluates the existing opposites together. In other words, his aphorisms are not actually dichotomic in this context, but can be shown as an example of duplicity. Nietzsche accepted the shadow that exists in Jung's method and accepted it even in a negative context. After all, the camel has carried and faced many burdens that humans do not want to accept. The lion, if he can face his fears, will decide to fight the dragon and resist. Nietzsche accepted many things that he observed and turned into metaphors. But the danger was the next step of this acceptance, namely enantiodromia. This is a concept created by Jung and its meaning refers to the revelation of the contrasts that exist around us over time. In a way, it's about not going to extremes in order to preserve the natural order in the world.

## METHODOLOGY

Although Carl Gustav Jung laid the foundations of his approach with the support of Freud, he parted ways with Freud after a while. Jung, together with Freud, reached a consensus on the existence of consciousness, but Jung argued that consciousness consists of three structures. These are consciousness, personal unconscious and collective unconscious.



In Jung's method of psychology, the concept of archetype is important. According to him, archetypes are structures that constitute elements of the collective unconscious and the effects of archetypes last a journey on all people, in this context they are considered universal. These universal elements are an inheritance encoded in every human being. This concept, which cannot be evaluated independently of the collective unconscious, constitutes the essence of the individual's experience. It also plays an important role in shaping behavioral patterns and mental structures.

Archetypes are also effective in the self-construction of the individual. However, Jung especially emphasized the concept of persona, anima-animus, shadow and self.

- **Persona:** It is a concept that we can express as the public self.
- **Anima-Animus:** It reveals the female gender in men and the male gender in women and provides the balance in the inner life of the individual.
- **Shadow:** The shadow, which also expresses the gender of the individual, is suppressed by the persona. However, as a result of the individual's cooperation with the shadow, the activities that energize life will increase. In addition, the shadow is also known as a power where the dark aspects of the individual emerge and express themselves through dreams and various acts.
- **Self:** It is the concept that regulates and balances the unconscious archetypes and other accesses and affects the perception of the whole personality.

Jung argued that there are certain dynamics in an individual's character. These dynamics are effective in the development of personality. In addition, according to him, the individual should divide his/her life into two as individuation and integration. While individuation is defined as the separation of each system in the individual's life, integration is evaluated together with individuation and contributes to the formation of the archetype of self by combining the opposite features in the individual's personality.

What Nietzsche refers to as the self-cycle overlaps with the concept of mandala in Jung's system, although not exactly. Jung defined the mandala as a creation of the soul that will live forever in the immortal mind. The mandala is a movement that constitutes the integrity of the individual's personality and leaves no room for any illusion. Nietzsche advocated similar ideas in his cycle of self.

In his method and method, Jung always advocated that the individual should accept his/her own integrity and should be involved in the process of individuation in this direction. When we consider his views within the framework of analytical psychology, Jung explained that the individual can only construct himself through contradictions and that a healthy life is possible in this way. Jung, who always tried to understand the human being within the scope of his theories and concepts and often tried to give him a meaning, also underlined that some of the troubles experienced by the individual should be evaluated from a holistic perspective and should not be evaluated only individually. According to him, all the troubles of the soul should be seen as a universal problem and solutions should be considered in this way. It is also important to keep in mind that archetypes, which constitute the content of our collective unconscious that we receive from our ancestors, cause the individual to exhibit certain behavioral patterns that they have experienced or repressed in the past.



## CONCLUSION AND DISCUSSION

Friedrich Nietzsche stated that *Thus Spoke Zarathustra* is not a book written for everyone, but it is a literature that only those with deep intellect can understand. Because before he started writing this work, he had feelings that many people could not understand or make sense of in their lives. Nietzsche had been repeatedly rejected by the woman he loved, he had long ago broken away from his family, he was struggling with illness and suffering the wrath of his friends. Therefore, at every point close to being himself, he was actually experiencing the pain of not being able to realize himself. The process of finding oneself or becoming oneself involves some pain in every age and condition. Nietzsche was actually talking about a process that everyone, including himself, should be aware of with these metaphors. In this context, Carl Gustav Jung underlines that in order for the self to emerge, people should not see individuation as a goal, but should be aware of the impulse that brings about individuation and triggers it. Because this awareness will lead to the individual's involvement in the process, making him both the perpetrator and the result itself.

Jung draws attention to the fact that individuation, which he defines as a natural process resulting from the merging of consciousness and subconscious, should not be confused with individualism. Individuation or self-realization means that all the opposing elements existing in the psyche make sense as a whole and achieve balance. In addition, in Jung's words, self/self refers to the whole of archetypes. Therefore, the self can only be discovered when it turns into some metaphors in the inner life of the individual or when it is shattered in the inner world. What is important at this point is the individual's unification and acceptance of these fragments.

Both Nietzsche and Jung agree that self-actualization is an innate process. In addition, with the emergence of the self, the individual's stance towards life changes. In other words, the individual is in a complete transformation. In Nietzsche's metaphors, he wanted to show transformation rather than annihilation. In this transformation, the thoughts and burdens that the soul suffers against life are replaced by a completely different fight (the dragon), from a place where there is no sign of life, to its own origin. He then wanted to show the purity of the child and its own creative power, as if to impress upon the mind that this transformation is fixed and unchanging. Jung thought that a true transformation would only be possible if the individual did not remain alien to his subconscious powers and did not run away from them. Because the individual becoming oneself is a process that can only be experienced, a process that cannot be transferred to experimentation. However, Jung interpreted self-construction and individuation as a necessary combination of opposing forces. In other words, according to him, the opposites of the psyche are tense, and after a certain point they too want to unite, to individuate. In the first place, the individual sinks into the opposites and cannot get out. This collapse is inevitable and cannot be pulled out with a rational effort. At this point, when we look at Nietzsche, we can understand that the concept of Decadence/Collapse is connected to how the soul will realize itself. Because the soul is tired of tension and burdens and must fight great battles if necessary to release them.

Unlike 20th century thinkers, Jung argued that the process of self-construction of the individual never ends (including old age). According to him, it is imperative for the individual to individuate, that is, to confront the unconscious and to go through all these stages. We need to explain an important point here. Individuation refers to the state of being at peace with oneself along with the construction of a unique personality. At the center of individuation is only oneself. The difference between these two is what Nietzsche was trying to explain. Because he also wants the individual to realize all positive and negative aspects, that is, he does not ignore





them. Even in his work, we see that he does not ignore values but reconsiders them. In this context, the individual must confront everything about himself and build the strength to cope with them. According to both thinkers, this is a very painful process. As a matter of fact, Jung explained that the process of individuation consists of four successive processes. The stages are, respectively, the shadow, the anima-animus, the old sage-grandmother (even the old is a metaphor frequently mentioned in Thus Spoke Zarathustra) and finally the realization of the archetype of the self. The self mentioned here is the center of psychic dynamism. Moreover, the purpose of the self, unlike the self and persona, is to validate the spiritual development of the soul and the spiritual achievements of religion and art. According to him, the phenomena of religion and God take place in the unconscious and do not negatively affect the development of the soul.

## REFERENCES

- Stern TM, ( 2019). The New Cambridge Companion to Nietzsche. United Kingdom: TJ International Ltd. Padstow Cornwall.
- Small RN, (2003). Basic Writings. United States of America: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
- Brobjer TH, (2008). Nietzsche's Philosophical Context. United States of America: University of Illinois Press.
- Blue DL, (2016). The Making of Friedrich Nietzsche. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Young JN, (2010). Nietzsche Biography of a Philosopher and His Philosophy. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Pletsch CL, (1991). Young Nietzsche: Becoming a Genius. United States of America: The Free Press.
- Salome LU, (2001). Nietzsche ( tr. Siegfried Mandel). United States of America: University of Illinois Press.
- Jung CL, (1991). Psyche and Symbol (tr. R.F.C Hull). United States of America: Princeton University Press.
- Kaufmann WR, (1974). Philosopher Psychologist Antichrist. United States of America: Princeton University Press.
- White VT, (1953). God and The Unconscious. Chicago: Henry Regnery Company.
- Fordham FE, (1953). An Introduction to Jung's Psychology. United States of America: Penguin Books.
- Nietzsche FH, (1977). The Portable Nietzsche (tr&ed. Walter Kaufmann). United States of America: Penguin Books.
- Morgan GE, (1943). What Nietzsche Means. Cambridge: Harvard University Press.
- Salome LU, (2020). Eserlerinde Nietzsche (çev. Ayça Göçmen). İstanbul: Africano Yayınları.
- Jung CL, (2019). Nietzsche'nin Zerdüşt'ü Üzerine Seminerleri ( çev.Turgut Berkes). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Jung CL, (2006). Analitik Psikoloji (çev. Ender Gürol) . İstanbul: Payel Yayınları.





- Jung CL, (1982). Bilinç ve Bilinçdışının İşlevi (çev. Engin Büyükinal). İstanbul: Say Yayınları.
- Kısa CD, (2005). Carl Gustav Jung'da Din ve Bireyleşme Süreci. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Dok BL, (2019). Nietzsche' nin Nihilizmi. İstanbul: Motto Yayınları.
- Nietzsche FH, (2020). Ecco Homo (çev. Mustafa Tüzel). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche FH, (2020). İnsanca Pek İnsanca-1 (çev. Mustafa Tüzel). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche FH, (2011). Böyle Buyurdu Zerdüşt (çev. Mustafa Tüzel). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche FH, (2014). Güç İstenci (çev. Nilüfer Epçeli). İstanbul: Say Yayınları.
- Danto AR, (2002). Nietzsche: Hayatı, Eserleri ve Felsefesi (çev. Ahmet Cevizci) İstanbul: Paradigma Yayınları
- Geçtan EN, (1995). Psikanaliz ve Sonrası. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bahadır AM, (2010). Jung ve Din. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ayten Aİ, (2021). Psikoloji ve Din. İstanbul: İz Yayıncılık.



## THE PLACE OF ETHOS IN POLITICAL RHETORIC

**Mehmet Ali Kaynar**

Dokuz Eylul University TÜRKİYE

ORCID ID: 0000-0001-7165-8801

### ABSTRACT

Political rhetoricians use political rhetoric in order to direct public opinion in the direction they want and to persuade them. The essence of political rhetoric is the sense of trust between the political rhetor and the public. The sense of trust established between the public and the political rhetor makes the words of the political rhetor more credible. This increases the rhetor's influence on the audience. Trust is therefore an important aspect of political rhetoric. By developing the ability to communicate and express oneself, the political rhetor successfully builds a sense of trust. This is possible through ethos in rhetoric. Aristotle defines ethos as moral behavior, course of action, character, and trustworthiness.

Throughout history, many philosophers have evaluated the impact of ethos on persuasion. Some philosophers believe that the impact of ethos is limited compared to other persuasive tools such as pathos and logos. On the other hand, many philosophers have argued that effective persuasion is not possible without ethos. In particular, the Roma philosopher Quintilianus argued that an effective pathos and logos cannot exist without a successful ethos. The likelihood of successful persuasion increases if a political rhetor effectively projects his or her trustworthy, honest, and virtuous personality to the public.

The aim of this study is to examine the role and importance of ethos in political rhetoric based on Aristotle's Rhetoric. In addition, the ways in which the political rhetor creates a successful ethos are also discussed. The political rhetor should learn the issues to be considered when creating an ethos. What the political rhetor says and does should not be different. Consistency is very important in creating a successful ethos. If the rhetor cannot express himself properly by knowing his audience, he may also create a wrong impression of character. For this reason, the rhetor should have well-developed communication skills. The more reliable and credible the source is for the audience, the more reliable the information conveyed will be. Therefore, it is critical for political rhetoricians to know how to create an effective ethos by learning virtuous and moral behavior.

**Keywords: Rhetoric, Aristotle, Ethos, Trust**

### INTRODUCTION

Many political, social, and judicial events in ancient Greece made people realize how effective persuasion is in solving problems. The art of rhetoric emerged as people worked on effective persuasion by improving their persuasion skills. Rhetoric is derived from the



Greek word "rhetorikos". The word rhetorikos means "suitable for being a skilled speaker" (Kennedy, 1994; Baba, 2018a; Altınörs, 2011; Sönmez, 2008). Rhetoric is translated as the art of saying beautiful words in Turkish (TDKS, 2023). Aristotle (384-322 BC), the ancient Greek thinker and founder of the science of logic, defines rhetoric as "the ability to use the means of persuasion available in the situations encountered" (Aristotle, 2020, p.37). Rhetoric is to direct their thoughts and perceptions in a certain direction by using linguistic and non-linguistic elements on the audience in order to persuade them. The main purpose of rhetoric is to persuade individuals or masses by directing them in line with certain interests and goals (Baba, 2018a). A rhetor who learns the art of rhetoric well convinces his/her audience with the right strategies and techniques and gets ahead of his/her competitors. Therefore, it is very important to be able to learn and use the art of rhetoric well.

Aristotle mentioned the importance of the art of rhetoric and how it should be used in his work *Rhetoric*. In his work, Aristotle discussed the art of rhetoric on the basis of logic. Drawing attention to the importance of reason and logic to persuade people, Aristotle argued that rhetoricians should use the science of logic in order to obtain correct information. In this context, Aristotle put the art of rhetoric in the form of syllogism and stated that it works predominantly with enthymeme/implicit assumption. Therefore, with Aristotle, the art of rhetoric was considered as the art of syllogism/description. The greatest source for the art of rhetoric, which has become one of the subjects of classical logic, has been Aristotle's own work (Aristotle, 2020; Emiroğlu, 2009; Coşkun 2014).

In his work, Aristotle divided the areas of use of rhetoric into three different categories. These are political, judicial, and ceremonial rhetoric (Aristotle, 2020). Aristotle argued that the most noble among the types of rhetoric is political rhetoric. The main reason why political rhetoric is more difficult and important than other types of rhetoric is that it concerns the whole state and the future along with the individual (Emiroğlu, 2009; Öner, 2021). Political rhetoric is a type of rhetoric in which politicians present logical arguments and promises with techniques such as language and symbolism to persuade the public with the aim of gaining power. A political rhetor has to win the support of the public in order to gain power. In this case, political rhetoric is the most fundamental strategy. A political rhetor who can use political rhetoric well, will of course be more successful than a political rhetor who cannot. In order for the political rhetor to convey his/her ideas and thoughts to the other side in the most effective way and to direct their thoughts, there are three basic persuasion tools in rhetoric. These tools, which Aristotle calls "artistic proofs", are ethos, pathos, and logos (Aristotle, 2020; Baba, 2018b).

Pathos aims to influence the listener's actions and thoughts by mobilizing emotions such as enthusiasm, hatred, joy, fear, and hope. Logos aims to help listeners reach the desired conclusion by presenting evidence and making logical inferences. Ethos, on the other hand, generally emphasizes a person's moral, virtuous and reliable personality. Political rhetor aims to gain people's trust and sympathy by creating a successful ethos. There are many details that the political rhetor should pay attention to in order to create a successful ethos.



Consistency and honesty are among the most important details. The political rhetor needs to show that he/she is consistent in his/her speech and actions. Non-linguistic elements such as the tone of voice, gestures and facial expressions used by the political rhetor during the speech also affect the impression of character on the audience (Kennedy, 1963; Aristotle, 2020; Baba, 2018a; Connolly, 2007).

The aim of this study is to raise awareness of rhetoric and ethos as one of the tools of persuasion in rhetoric, to define ethos in detail, to explain the use of ethos and to emphasize its importance in the political context.

### **What is Rhetoric?**

Rhetoric is referred to as the queen of the arts from centuries ago to the present day. Rhetoric, known as the art of persuasive use of language in antiquity, is a branch of art created by politicians, poets, and speakers in the Greek world in order to persuade the public and to make them make decisions by inspiring them. In general terms, rhetoric is recognized as the art of eloquent and persuasive speech. The ancient Greek thinker Aristotle also defines rhetoric as the field of knowledge created by people who feel free to persuade each other (Cevizci 1999; Dürüşken, 2019).

In his work *Rhetoric*, Aristotle emphasized the importance of persuasion and conviction. The concept of persuasion has not lost its value over time, and especially with the emergence of democracy in Ancient Greece, people have had to assume many different roles. The most effective and important among these roles is persuasion. Persuasion is defined as changing the thoughts, beliefs, and behaviors of the other party in the desired direction by influencing them through rhetoric. The concept of persuasion also carries the meanings of forming opinions, adopting ideas, convincing, deceiving or persuading (Ağaoğulları, 2015; Baba, 2018a; Aydemir, 2020).

In the V. century BC, a turning point was experienced in the art of rhetoric with the influence of the sophists. In the period when the Sophists emerged, kingdom governments came to an end and democratic state approaches began to develop. This political environment enabled the sophists to receive demands to train good orators by teaching the art of rhetoric. Because the way to be elected to office in the parliaments and courts that have emerged with democracy is to address and influence people. In this context, courts have a great role and influence in the formation of political rhetoric and its adoption as a branch of rhetoric (Eco, 2018; Kenny, 2004; Aydoğan, 2003). However, the understanding of rhetoric developed by the sophists has been criticized by some philosophers. Sophists saw rhetoric as an art that deceived people and gave them the power to rule and superiority. This approach put forward by the sophists was criticized by Plato (348/347 BC). Plato did not find it right that the sophists had a manipulative understanding of rhetoric that did not lead to the truth. Plato is not against the use of rhetoric, but he is against the use of rhetoric by sophists to achieve a bad purpose such as deceiving the public. Because of such uses of rhetoric, he opposes an understanding of rhetoric that we can define as the manipulation of listeners (Meyer, 2009).



Plato's student Aristotle, on the other hand, does not fully agree with his teacher's criticisms. On the contrary, he views the art of rhetoric from the perspective of a rational tool that leads to logic and truth. According to Aristotle (2020), rhetoric is defined as "the ability to use the available means of persuasion in the situations encountered". Aristotle criticized the rhetorical understandings that existed in the Greek world until his time, mostly at two points. The first of these criticisms is the emphasis on the emotions of the listener in the application of rhetoric. Aristotle characterizes this as a simple, cheap way and argues that rhetoric should be applied based on evidence. Secondly, he criticizes the use of rhetoric in the field of law, that is, in courts, rather than in politics. According to Aristotle, political rhetoric is more noble and more suitable for the citizen, but his predecessors' understanding of rhetoric left political rhetoric in the background. This caused rhetoric to be undervalued (Aristotle, 1963; Arslan, 2007). As emphasized by Aristotle, political rhetoric is a more noble art than other types of rhetoric. Political rhetoric is considered more difficult than other types of rhetoric due to the fact that speeches about the future are more difficult than speeches made at other times. However, this type of rhetoric is considered more sublime and valuable by focusing not only on individual problems but also on the problems of the whole state (Emiroğlu, 2009). In this respect, political rhetoric has helped increase voting in political elections and contributed to the development of democratic societies.

Political rhetoric is a strategy used by politicians to influence the public and aims to persuade people to adopt a particular point of view or take a particular action. In order for the rhetor to persuade the audience to take an action, they need to establish cause and effect relationships in their speeches. Because people need reasons to accept an action. Otherwise, the action alone will not be enough to persuade. In order to create this effect, politicians should choose words and sentences that affect people's emotions, thoughts and behaviors. In addition, the rhetor's use of sound arguments based on logic brings credibility to the desired level. In order to achieve credibility, the political rhetor must also gain the trust of the audience. The political rhetor can achieve all this by creating ethos, pathos and logos, the basic persuasion tools of rhetoric. According to this grouping, which Aristotle introduced as "artistic proofs", ethos refers to the effect of the rhetor's trustworthiness, morality and honesty, that is, the effect of his personal character. Pathos represents putting the listeners in a certain mood by using their emotions. The third tool, logos, refers to making the interlocutor draw logical conclusions with solid evidence (Kennedy, 1963; Aristotle, 2020; Connolly, 2007; Baba, 2018b). The correct use of technical persuasion methods such as ethos, pathos and logos in political rhetoric is critical for politicians to influence their target audiences. If a successful ethos, pathos, and logos are created, persuasion will be inevitable.

### **Ethos in Political Rhetoric**

The political rhetor builds ethos by displaying good character in order to win the trust of the audience and lead them to a particular idea. In ancient Greek philosophy, the term ethos was used to refer to elements such as one's character, traditions, customs, and lifestyle.



Heraclitus stated that one's ethos is one's daimon, while the stoics defined ethos as the source of human behavior. Plato used the word in the sense of describing the style of behavior, while Aristotle defines ethos as moral behavior, style of action and character rather than intellectual attitude. In the second book of *Rhetoric*, the personality types of speakers, their ability to influence and the topics they address are examined in detail. A speaker's personality (ethos), regardless of what he or she says, is directly persuasive and adds strength to his or her power of influence. While a successfully created ethos gives the rhetor a great advantage in persuasion, a rhetor who does not possess the principles of virtue is unlikely to be successful in persuasion. In our age, ethos is used to express the culture of a nation, the character and spirit of a community or groups (Dürüşken, 2019; Keith & Lundberg, 2008; Petters, 2004; Güçlü, Uzun, Yolsal, & Uzun, 2003).

Aristotle states that the rhetor's good character is the most effective way to influence and convince people. Like Aristotle, for the Roma thinker Quintilianus (35-95 A.D.), ethos is of primary importance among the means of persuasion. According to Quintilianus, the effect of pathos and logos depends on how well the ethos is formed. Quintilianus believes that it is impossible for a rhetor who lacks ethos to deliver a good speech (Aristotle, 2020; McCormack, 2014). A political rhetor who has failed to gain the trust of the society, who has lost his reputation, and whose many lies have been exposed has no credibility. Therefore, the words of the rhetor cannot be expected to have an impact on the audience. For this reason, in order to manipulate people's emotions by creating pathos and to ensure the adequacy and accuracy of the evidence by creating logos, the political rhetor's words must be trustworthy. If the political rhetor is trustworthy, the impact of his/her words on people increases and he/she can more easily evoke emotions such as fear, joy, hope and hatred in them. In addition, the evidence he presents is accepted and found credible. As can be seen, ethos also forms the basis of pathos and logos. In this context, the rhetor making a speech in a political arena must first present the ethos to the audience. It should not be forgotten that the more reliable the source of information is, the more convincing the information is to people. Therefore, for Aristotle, personality is one of the most influential factors on persuasion.

A successful ethos of political rhetoric on the public is created by the impression of a trustworthy and virtuous character. The more effective the ethos created, the greater the power to direct the masses. Therefore, in political speeches, it is important that the rhetor gives the impression of an honest, moral, caring, self-confident, respectful, and reliable character. When people like the character of the rhetor and find him/her close to them, they try to establish a bond with him/her. By connecting with the audience, the political rhetor gains both their trust and their affection. Therefore, the impact of the rhetor's words increases considerably on the audience. Many of his/her words can be accepted as true without question. Having such a strong ethos, it will not be difficult for the political rhetor to create pathos and logos. Therefore, a strong ethos is critical in persuasion (Baba, 2018b).

On the other hand, if the political rhetor looks down on people and fails to empathize, the audience will form negative feelings towards the rhetor. If the political rhetor lies, shows aggressive attitudes towards different ideas and criticism, and violates ethical rules, this





will lead to a loss of respectability. It is very important to have respectability when building an ethos. Respectability cannot be gained in a very short period of time, but it can be lost in a short period of time. Therefore, the rhetor should consider creating an ethos as a process. In order to expand his/her audience and not to lose the audience that already supports him/her, he/she should always display his/her character in a good way. It is not something that will happen in a short period of time for the political rhetor to create a strong sense of trust in his/her audience and make them believe that he/she has a virtuous personality. A strong sense of trust is built over time. For this reason, the political rhetor should pay attention to all rules of ethics and courtesy during his/her speech and lay a solid foundation for the relationship of trust with the audience. While laying this foundation, the political rhetor must convince the audience that he/she has sufficient knowledge about the issue he/she is defending and that he/she prioritizes the interests of the people over his/her own interests. The rhetor must demonstrate his/her good intentions and virtuous character to the audience through his/her actions, appearance, and words. Once a good foundation of trust is established, the political rhetor can strengthen his ethos over time and create an environment in which his words will be accepted without doubt.

Both the political rhetor and the listener have an important role to play in building ethos: to be skeptical. Political rhetoricians can pretend to be manipulative in order to get what they want. If the listener is skeptical and questioning, he or she will at some point realize whether the political rhetor is being realistic or not and will not be manipulated. If the rhetor is perceived to be a trustworthy person, the rhetor's influence and credibility on the listener increases. In this way, the rhetor gains authority over the audience (Aristotle, 2020; Güder, 2016; Baba, 2018a; Meyer, 2009). The authority gained also increases the popularity of the political rhetor. Since this popularity will be based on the morality of the rhetor, his/her prestige will increase, and he/she will be able to quickly create an ethos in large masses.

According to Meyer (2009), ethos in political rhetoric is handled under two different headings. These are "reflective ethos" and "real ethos". Real ethos is the real issue that the rhetor wants to defend in his/her speech. The reflective ethos is what the audience wants to hear in a speech containing propaganda and is more effective in satisfying the audience. The task of the political orator here is to shape and translate the real ethos into a reflective ethos that will satisfy the audience. When translated successfully, both types of ethos are consistent with each other. This allows the audience to feel that their values have been well defended. If the true ethos is not properly translated into the reflective ethos, inconsistencies arise. This alters the listener's positive opinion and leads them to conclude that the defense was not done properly (Billig, Tileaga, & Condor, 2013). In current political rhetoric studies, ethos is linked to the issue of the identity of the communicator. Political parties that try to guide and persuade voters, especially during election periods, create a rhetorical structure with ethos at the forefront. The people with the highest ethos value are prophets. Because prophets represent the truth, their discourse is based on the truth. Prophets have a high reputation because their statements contain true knowledge. Therefore, the words of prophets have great epistemic importance and are more easily accepted by people (Çalışkan, 2020; Baba, 2018a).



In short, ethos addresses the effect of a strong character of Aristotle's rhetor on persuasion. Thanks to the credibility created by the political rhetor who creates a strong ethos, his speeches are accepted by the audience. There is no doubt that the political rhetor who can establish a proper ethos will increase his/her power of persuasion with the sympathy, trust, and respect he/she gains. In this sense, the more successful the political rhetor is in establishing an ethos, the greater the credibility. It is worth noting here that ethos cannot be created only by preparing a good speech content. The political rhetor must be worthy of people's trust in every aspect. Ethos is a whole that encompasses the speech content, style, gestures, and appearance of the political rhetor.

### **Characteristics of The Rhetor in Terms of Ethos**

We mentioned above that ethos also forms the basis of pathos and logos in persuasion. Aristotle generally associates ethos with good intentions, good morals and common sense. According to Aristotle, the rhetor can create a successful ethos by having a virtuous character. Therefore, there are some basic characteristics that a political rhetor should possess. Honesty, prudence, wisdom, virtue, modesty and respectfulness are among these characteristics. At the same time, the political rhetor should also learn how to best reflect these characteristics to the target audience. This is because when he/she successfully reflects his/her character to the people, the likelihood of persuasion increases considerably, whereas if he/she fails to reflect his/her character to the people in a good way, he/she may fail to create an ethos. At this point, the rhetor must carry some responsibilities in the political arena.

The first of these responsibilities is to be self-confident. The audience cannot be expected to trust a rhetor who is not confident and trustworthy. The audience wants to see politicians who are sure of their words and claims. When a person is self-confident, he/she knows his/her own worth without the appreciation of other people and respects himself/herself. In this way, he or she can convey his or her thoughts and claims to the other side with determination and confidence. There is an important point here that the political rhetor should pay attention to. The political rhetor should not cross the fine line between self-confidence and ego. If the rhetor's self-confidence turns into ego, he or she may lose respect and empathy for different opinions. This will undermine the sense of trust that the political rhetor is trying to build. This is because people do not find arrogant discourses that prioritize their thoughts by considering themselves superior convincing, and they also lose their sympathy for the political rhetor. The political rhetor should be self-confident with his/her attitudes and speeches but should not fall into an arrogant attitude. When this balance is well established, the credibility of the political rhetor will increase (Aristotle, 2020; Erzan, 2008).

Another characteristic of a political rhetor is consistency. No human being can have a perfect personality, what is important is that people are aware of their problems and act consistently within themselves by avoiding unnecessary defenses. The political rhetor



should be careful not to contradict each other and their behavior. Political rhetoricians who defend arguments that are contradictory to the arguments they are defending, contradict their own thoughts. In this case, the audience cannot trust the rhetor's words because at any moment they may hear words from the politician that support the opposite opinion. Therefore, the political rhetor loses credibility and reliability. However, the political rhetor need not misinterpret consistency here. Consistency does not require the political rhetor to consistently stand by his or her position in every situation. For example, a political rhetor may realize that a claim he or she has made is wrong because of subsequent developments. In this case, stating this and being honest does not mean that he is not consistent. In addition, he gains the trust of the audience because of his honesty and rational behavior. Therefore, he can create a successful ethos (Aristotle, 2020; Baba, 2018b).

The political rhetor must also maintain consistency in his/her speeches and actions. When the audience witnesses the political rhetor's self-contradictory actions, the political rhetor's speeches become meaningless. This is because the listeners come to the conclusion that the political rhetor is not sincere. Therefore, the political rhetor loses credibility. Moreover, inconsistent behavior can make the rhetor look like a liar. In such a situation, it is very difficult to regain the trust of the audience. Therefore, a political rhetor who wants to create a successful ethos must be consistent in his/her words and actions. The third responsibility is the rhetor's sincerity. The sincerity of the political rhetor is crucial to gain the sympathy of the audience. A political rhetor who frequently communicates with his/her audience and listens to their thoughts, problems and wishes by empathizing with them gains their sympathy. However, the political rhetor should know how to talk to people with different social structures and how to approach them. People with different social structures may also have different problems and mindsets. Therefore, a political rhetor who wants to create an ethos by gaining the trust of all segments should get to know his/her audience, learn their problems, and shape his/her speeches accordingly. In this way, the rhetor succeeds in creating ethos by gaining the trust of a wide audience (Baba, 2018b; Meyer, 2009; Erzan, 2008).

The political rhetor should also be humble, as audiences generally find people who are far from modesty arrogant and repulsive. This affects the trust in the rhetor. The political rhetor should give the listener a warm atmosphere so that the listener feels closer to the rhetor and sympathizes with him/her. In this way, the listener can more quickly trust the rhetor. This trust also increases the credibility of the rhetor. Research shows that people more easily believe information coming from reliable sources. In this case, being well-equipped and reliable are important elements if one wants to create a behavioral change in the audience (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014). While expressing his/her claims and thoughts, the political rhetor should also show his/her knowledge on this subject. A speaker who has sufficient knowledge and equipment about his/her claim also shows this in his/her defense. When the audience recognizes the wisdom of the political rhetor, they find the political rhetor more credible and reliable.



Another characteristic of a political rhetor is virtue. Virtue is the ability to recognize and possess good things. Virtuous people are truthful and generous. It is virtue that enables people to distinguish between right and wrong and makes it possible for them to make informed decisions. According to Aristotle, the virtues that should be in the rhetor are justice, moderation, generosity, prudence, magnanimity, kindness, magnificence, courage, and reason (Aristotle, 2020). After mentioning the basic elements of political rhetoric, it is useful to mention the extra-linguistic elements used in rhetoric. Some non-linguistic elements such as tone of voice, gestures and facial expressions, and appearance are also very effective in the ethos created by the political rhetor.

The political rhetor should adjust his/her tone of voice very well, not speaking too loudly and radiating an aggressive energy to the audience. If he/she constantly uses an angry and harsh tone in his/her speech, he/she may lose the audience's sympathy and reduce his/her credibility. The political rhetor should watch his/her tone of voice and maintain common sense during the debate or when responding to criticism. He/she should not approach the audience or his/her opponents with an aggressive and belligerent tone. But the political rhetor should not use a monotonous tone of voice either. He/she should change his/her tone when necessary to emphasize and convey emotion to the other side. The change in tone of voice prevents the listeners from getting bored during the speech and increases the impact of the words on the audience. For this reason, political rhetoricians should know how to adjust their tone of voice in which situations. When the tone of voice is used well, it helps the political rhetor to gain the sympathy and trust of the audience. At the same time, the political rhetor should explain the issue in a way that best suits the social level of the target audience so that the audience can perceive the issue in the most accurate way without being too unfamiliar with it. The rhetor should know what he/she wants to convey to the audience. The rhetor who knows what he/she is doing becomes more confident and his/her self-confidence gives confidence to the audience (Yüce, 2011; Keskin, 2015; Selçuk, 2013).

In addition, the political rhetor should pay attention to his/her appearance. The political rhetor should wear clean, stylish, and elaborate clothes instead of casual sloppy clothes. In addition, he/she should show his/her energy by standing lively and upright while speaking. The rhetor should not distract the audience's focus by constantly moving while speaking. If he/she needs to move, he/she should make sure that his/her movements are not too sudden. Gestures and facial expressions are also of great importance. The use of soft facial expressions is important at this point. In addition, the political rhetor should not focus his/her eyes on a single point while speaking. It will be more effective for the rhetor to move his/her eyes over the audience. Finally, in addition to all these elements, the rhetor should be confident in the data he/she collects and uses to persuade the audience. By using the right information in the right place, he should convey his message in a way that leaves no room for people's doubts. In this way, he becomes knowledgeable and reliable in the eyes of the audience (Çakır, Dağlı, Yıldız, & Abonaz, 2012; Yaman, 2011; Cialdini, 2008; Yaman, 2001).



## CONCLUSION

The art of rhetoric aims to persuade the interlocutor in the fastest and most effective way with the strategies and techniques it contains. There are three main tools of persuasion in rhetoric. These tools, which Aristotle calls "artistic proofs", are ethos, pathos and logos. Ethos refers to the trustworthy and virtuous personality of the rhetor. Pathos aims to mobilize different emotions in the listener and lead them to a certain thought or/and action. Logos, on the other hand, presents logical proofs to the audience and directs them to think rationally and make inferences in the desired direction. These three persuasion tools should be considered as a whole. If all of them are successfully applied together, persuasion is inevitable.

In his work "Rhetoric", Aristotle discusses in detail ethos, pathos and logos, which he calls artistic evidence. Artistic evidence enables the political rhetor to persuade his audience quickly and effectively. These methods emphasized by Aristotle are still valid today and their importance is increasing day by day. Since the emergence of democracy, political rhetoric has played a crucial role in persuading the public. Political rhetoricians have aimed to create the most effective persuasion by using artistic evidence and to gain the support of the public by getting ahead of their rivals. At this point, the political rhetor's learning to create ethos, pathos and logos paves the way to power. In order for the political rhetor to achieve his goals quickly and successfully, he must first gain the trust and sympathy of his audience. For the audience, the evidence presented by a credible political rhetor will be more convincing and his or her words more effective. This trust between the political rhetor and his audience is possible through ethos.

Ethos is one of the three basic ways of persuasion in rhetoric. Aristotle associates ethos with a person's virtuous character, good intentions, and trustworthiness. In order to create a good ethos, the political rhetor must be honest, respectful, intelligent and moral. By displaying a strong character, the political rhetor gains the trust and love of his audience. Thanks to a strong ethos, the audience does not feel the need to scrutinize the political rhetor's words and accepts many of his arguments without questioning them. This makes it very easy for the political rhetor to create a logos. Moreover, when the political rhetor has the sympathy and love of the audience, the impact of his/her words on the audience is also strong. Therefore, it will be easy for the political rhetor to create fear in the audience, to make people enthusiastic, to make people sad. This is why ethos can be regarded as the foundation of the other tools of persuasion, pathos and logos.

When a political rhetor has a weak character, his/her impact on the audience will also be weak. A political rhetor who cannot inspire confidence will be subjected to constant suspicion by people, even if the evidence he or she presents is within the framework of logic. Therefore, it is very difficult for a political rhetor who is not seen as trustworthy to create logos. Likewise, a political rhetor who has lost people's sympathy and trust will have difficulty in generating emotions such as sadness, hatred, joy and hope in the audience. As can be understood, ethos has a great power over persuasion. For this reason, the political rhetor should be careful and meticulous in creating an ethos. He should be able to show his



respect, wisdom, goodwill, and honesty to the audience by making discourses in accordance with the principles of virtue.

The political rhetor influences the ethos not only with his/her speech but also with his/her appearance and behavior. The political rhetor should pay attention to his/her tone of voice, gestures and facial expressions, and appearance as much as the content of his/her speech. The point to be emphasized here is that ethos evidence offers the opportunity to determine how the rhetor is perceived by the audience and listeners by observing the traces of the rhetor's extra-linguistic features. This is because these are the elements that can decrease or increase the impact of the speech. A political rhetor who behaves in accordance with moral principles and pays attention to other elements such as appearance and gestures can create a successful ethos. Moreover, ethos is a long-lasting structure. As time passes, the political rhetor can further strengthen his ethos through his actions and establish authority over a very large audience. Such a strong ethos also enables the political rhetor to build a strong pathos and logos. Therefore, the political rhetor can move quickly towards his or her goals. Therefore, ethos has a very strong influence on persuasion and is of great importance.

## REFERENCES

- Ağaoğulları, M. (2015). *Sokrates' ten Jakobenlere: Batı'da Siyasal Düşünceler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altınörs, A. (2011). Platon ile Aristoteles'in Retorik Anlayışlarının Karşılaştırılması. *Ekev Akademi Dergisi*. 15(49), 81-92.
- Aristoteles. (1963). *Organon I*. (çev. Hamdi Ragıp Atademir), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Aristoteles. (2020). *Retorik*. (çev. Mehmet H. Doğan), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arsalan, A. (2007). *İlkçağ Felsefe Tarihi 3*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aydemir, S. (2020). *Retorik ve Şiir*. İstanbul: Mizanpaj Yayınevi.
- Aydoğan, A. (2003). *Siyaset ve Retorik*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Baba, C. (2018a). *Retoriğin İkna Gücü*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Baba, C. (2018b). Retorikte Ethosun Yeri, *Felsefe Dünyası Dergisi*. 67, 207-219.
- Billig, M., Tileaga, C., Condor, S. (2013). *Political Rhetoric*. Oxford Handbook of Political Psychology, England: Oxford University Press.
- Cevizci A. (1999). *Paradigma Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cialdini, B. R. (2008). *İknanın Psikolojisi*, (çev. Yasemin Fletcher), İstanbul: Kapital Medya Yayınları.
- Connolly, J. (2014). *The State of Speech Rhetoric and Political Thought In Ancient Rome*. Princeton University Press, England.
- Connolly, J. (2007). *The State of Speech Rhetoric and Political Thought In Ancient Rome*. Princeton University Press, England.
- Coşkun, A. (2014). *İbn Sina Felsefesinde Retorik*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Çakır, S., Dağlı, A., Yıldız, Y. ve Abonaz, İ. (2012). *Sosyal Bilimler Lisesi Diksiyon ve Hitabet Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Çalışkan, O. (2020), Ethos Yönelimli Siyasal Retorik: Siyasal İttifaklar ve Liderlerin Sosyal Medyadaki Seçim Söylemleri Üzerine Bir Analiz. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 21(1), 84-104.
- Dürüşken, Ç. (2019). *Antikçağ Felsefesi: Homeros'tan Augustinus'a Bir Düşünce Serüveni*. İstanbul: Alfa Yayınları.





- Dürüşken, Ç. (2001). *Roma'da Rhetorica Eğitimi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Eco, U. (2018). *Antik Yunan*. (çev. Leyla Tonguç Basmacı), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Emiroğlu, İ. (2009). *Klasik Mantığa Giriş*, Ankara, Elis Yayınları.
- Erzan, M.Ü. (2008). Siyasi Lider İmajlarının Seçimlerde Etkisi. *İletişim Dergisi*. (31), 65-80.
- Güçlü, A., Uzun, E., Yolsal, Ü.H., Uzun, S. (2003). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güder, Z.F. (2016). *İkna Dili ve Medya*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Keith, W.M. Lundberg, C.O. (2008). *The Essential Guide to Rhetoric*. Boston, New York: Bedford/St. Martin's.
- Kennedy, G. A. (1963). *The Art of Persuasion in Greece*. New Jersey: Princeton University.
- Kennedy, G. A. (1994). *A New History Of Classical Rhetoric*. Princeton University Press.
- Kenny, A. (2004). *Ancient Philosophy*. Oxford University Press, New York.
- Keskin, T. (2015). *Beden Dili ve Hitabet*. İstanbul: Ares Yayıncılık.
- McCormack, K.C. (2014). Ethos, Pathos, and Logos: The Benefits of Aristotelian Rhetoric in the Courtroom. *Washington University Jurisprudence Review*, 7(1), 131-155.
- Meyer, M. (2009). *Retorik*. (çev. İsmail Yerguz), Ankara: Dost Kitabevi.
- Öner, N. (2021), *Klasik Mantık*. Ankara: Divan Kitap Yayınları.
- Petters, F.E. (2004). *Antik Yunan Felsefe Sözlüğü*. (çev. Hakkı Hünler), İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Selçuk, A. (2013). *Diksiyon ve Hitabet*. Ankara: Altın Anahtar Yayınları.
- Sönmez, A. (2008). *Batı Retoriğinin Genel Terimleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, İzmir.
- Türkçe Sözlük (TDKS). *Retorik Maddesi*. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.09.2023).
- Yaman, E. (2001). *Doğru, Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yaman, E. (2011). *İletişim Türkçesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- Yüce, A. (2011). *Konuşma Sanatı Hitabet*. İzmir: Işık Yayınları.



## **PAKISTAN GET TRIAL FOR THE ARRIVAL WANDERER IN MOON's DARK SIDE LIKE INDIAN SPACE AGENCY**

**DR. MUHAMMAD FAISAL**

Director (HRIMS), Ministry of Human Rights Commission, Pakistan

ORCID: 0000-0002-5797-766X

**Professor Sabeeha Hamza Deham**

University of Babylon, College of Basic Education, Iraq

**Feli Ramury**

Islamic State University of Raden Fatah Palembang, South Sumatra, Indonesia

**Muhammad Mansoor Hai**

Sindh Madresatul Islam University, Pakistan

### **ABSTRACT**

Starting around my last information update in September 2021, SUPARCO is the public space organization of Pakistan. While SUPARCO has been engaged with different space-related exercises, including satellite send-offs and remote detecting applications, Pakistan has not yet sent off a mission to the Moon. Sending a rocket to the Moon requires critical specialized, monetary, and hierarchical assets. It includes the improvement of cutting-edge rocket innovation, space apparatus plan, route frameworks, and that's just the beginning. Nations with Moon missions ordinarily have devoted programs and significant interests in space investigation. Assuming there have been advancements past September 2021 with respect to Pakistan's lunar investigation abilities, I wouldn't know about them. I suggest checking with later and solid sources to get the most recent data about SUPARCO's exercises and any potential lunar investigation plans they could have. However, India has effectively sent missions to the Moon utilizing its native rocket innovation. The Indian Space Exploration Association (ISRO), India's public space office, has accomplished huge achievements in lunar investigation. The most outstanding lunar missions led by ISRO. Chandrayaan-1: Sent off in 2008, Chandrayaan-1 was India's most memorable lunar mission. It conveyed 11 logical instruments to concentrate on the Moon's surface, organization, and mineralogy. Chandrayaan-1 made a few significant revelations, remembering proof of water particles for the Moon's surface. Chandrayaan-2: Sent off in 2019, Chandrayaan-2 was a more perplexing mission that incorporated an orbiter, a lander (Vikram), and a meanderer. While the orbiter effectively keeps on concentrating on the Moon from circle, the lander's endeavor to make a delicate arriving on the lunar surface didn't go as expected, and the lander lost correspondence during the drop. India's effective missions



to the Moon exhibit its ability to create and send off rockets for lunar investigation. The ISRO's accomplishments in space investigation have earned worldwide respect and have situated India as a huge player in the worldwide space local area. Chandrayaan-3 sent off from the Satish Dhawan Space Center in Sriharikota Reach, India, on 14 July 2023 determined to show new advancements and to accomplish India's most memorable delicate arriving on another divine body. The rocket showed up in lunar circle on 5 August. On 17 August, the lander module isolated from the drive module and not long after started its plummet to the surface. On 23 August, after a nail-gnawing pause, ISRO affirmed that Chandrayaan-3's lander had effectively landed in the Moon's southern polar locale as expected. INSHALLAH Pakistan will be prepared and go to the moon in first attempt and create the history in the world.

**Keywords:** hierarchical, apparatus, Assuming, utilizing, lander, accomplishments.



**ALEVÎ-BEKTÂŞÎ VELÂYETNÂMELERİNDE BÜYÜ VE KEHANET  
KERAMETLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**  
**AN EVALUATION ON MAGIC AND DIVINATION MIRACLES IN ALEVÎ-  
BEKTASHÎ HAGIOGRAPHY TEXTS**

**Dr. Öğr. Üyesi, Serdar GÜRÇAY**

İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü  
(İstanbul, TÜRKİYE)  
ORCID ID: 0000-0003-1412-7910

**Özet**

Bu çalışmanın amacı, Alevî-Bektâşî geleneğine matuf velî/dervişlerin gerçekleştirdikleri dinsel/büyüsel ritüeller ve kehanetler üzerine gösterdikleri kerametlerin metin örnekleri üzerinden sunulması ve değerlendirilmesidir. Bilindiği üzere mucizeler peygamberlerce, kerametlerse velîler tarafından gerçekleştirilir. Keramet, en genel ifadeyle “ermiş olduğuna inanılan gerçek/hayalî kimselerin gösterdiklerine inanılan, aklın sınırlarını aşacak düzeydeki mistik/metafizik/doğa üstü olaylar”dır. Çeşitli sebeplerle izah edilemeyen bu olağanüstü an ve olaylar velinin öğretilerini yayma, ona intisap edenlerin sayılarını arttırma, tarikine dâhil etmeye ikna etme, gelecek kuşaklara aktarımını sağlamak gibi çeşitli işlevler kazandırır. Velâyetnâmeler, XII-XV. yüzyıllar arasına tekabül eden olayların yaşandığı ve şifahen aktarıldığı din büyüklerinin tarihî ve menkabevî şahsiyetlerine/olaylarına yer verilen, çoğunlukla XV. yüzyılda eski Anadolu Türkçesi ile yazıya geçirilen, kısmen nazım olmakla birlikte nesir, nazım ya da nazım/nesir karışık yazılan efsanevî/masalımsı/menkabevî eserlerdir. Bu eserlerin başat işlevi “kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanması”dır. Dolayısıyla bu eserler vesilesiyle tasavvufî fikriyatın özü de korunmuş olur. Çalışmamızda, Yesevî dervişlerinden “Hacı Bektâş-ı Velî”nin anlatıldığı ve Türkiye Diyanet Vakfı tarafından basılan Hamiye Duran’ın transkripsiyonlu “Velâyetnâme” metni başta olmak üzere, “Sultân Şücâ’e’d-din”, “Abdâl Mûsâ”, “Koyun Baba” ve “Od’man Baba” velâyetnâmeleri incelenmiştir. Bu eserlerde yer alan olaylar, şahıslar ve nesneler üzerinden dinsel/büyüsel pratikler ve olağanüstü kehanetlere ilişkin keramet örneklerine yer verilmiştir. Bu çalışma sonucunda Türk kültüründe uzak geçmişten günümüze değin yeri olan büyü ve kehanet motifleri değerlendirilerek bu uygulamaların teknoloji / bilişim öncesi dönemde nasıl algılandığına ilişkin bulgular elde edilecektir. Bu bulgulardan hareketle günümüz dünyasındaki bakış açısıyla kıyas yapabilme imkânı elde edilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Alevî-Bektâşî Velâyetnâmeleri, büyü, kehanet, keramet, ritüel, motif



## Abstract

The aim of this study is to present and evaluate the religious/magical rituals and prophecies performed by the walis/dervishes of the Alevî-Bektâşî tradition through textual examples. As it is known, miracles are performed by prophets, while karamat are performed by guardians. Keramat, in the most general terms, are mystical/metaphysical/supernatural events that are believed to be performed by real/imaginary people who are believed to be saints. These extraordinary moments and events, which cannot be explained for various reasons, serve various functions such as spreading the teachings of the saint, increasing the number of devotees, persuading them to join his order, and ensuring their transmission to future generations. Velâyetnâmes are legendary/mythical/menkabawî works, mostly written in the XVth century in Old Anatolian Turkish, in which the historical and mythical personalities/events of the religious elders, in which the events corresponding to the XII-XV. centuries were experienced and transmitted verbally, are included, partly in verse, but also in prose, verse or mixed verse/novel. The primary function of these works is "the affirmation of culture and the validation of the rituals and institutions of those who observe and perform the rituals". Therefore through these works, the essence of Sufi thought is preserved. In our study, "Sultân Şücâ'e'd-din", "Abdâl Mûsâ", "Koyun Baba" and "Od'man Baba" velâyetnâmes, especially Hamiye Duran's transcribed "Velâyetnâme" text, which was published by the Turkish Religious Foundation and in which "Hacı Bektâş-ı Veli", one of the Yassawî dervishes, is narrated, are analyzed. Through the events, people and objects in these artifacts, examples of the occult/magical practices and extraordinary prophecies are included. As a result of this study, magic and divination motifs, which have a place in Turkish culture from the distant past to the present, will be evaluated and findings will be obtained on how these practices were perceived in the pre-technology / pre-computing period. Based on these findings, it will be possible to make a comparison with the perspective in today's world.

**Key Words:** Alevi-Bektaşî Hagiography Texts, magic, divination, keramat, ritual, motif



## THE ROLE OF GREAT LEADER HEYDAR ALIYEV'S ACTIVITIES IN OUR CULTURE

### ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEV FƏALİYYƏTİNİN MƏDƏNİYYƏTİMİZİNDƏ ROLU

**Associate Professor Arifa Garibova**

Department of music and its teaching technology

#### **Abstract**

This year 2023 marks the 100th anniversary of the birth of Heydar Aliyev, the outstanding son of the Azerbaijani people, the National Leader, the Great Leader. The progressive work done by Heydar Aliyev, the founder of independent, modern Azerbaijan, a great statesman, as the eternal leader of our people, forms the basis of our country's recognition in the world. serves to eliminate important problems. His loyalty to the people's work, political wisdom, great statesmanship experience, bright memory, broad outlook, steel will, brave determination, sensitive heart, strong patience, great encouragement, fairness, always taking an objective position, high intellect and intellectual position, full prudence and analytical thinking, simple behavior, amazing energy were his highest qualities as a head of state. Azerbaijan is known in the world for its culture, art, national-spiritual values.

The roots of the national and moral values of our people go back to ancient times. In the 20th century, a new era began in the cultural life of our people. This is a period associated with the name of the great leader Heydar Aliyev. The great leader said that "the nation is recognized and recognized for its many characteristics and stands out among the nations of the world. The highest and greatest of these features is culture." That is why the great leader has always focused on the development of the people's culture during all periods of his power. The only guarantee for tomorrow's success is to pay more attention to building a healthy society, to deeply and persistently instill deep-rooted moral values in the new generation and the whole society. Heydar Aliyev considered culture as a great wealth of the people. That is why he did everything possible for the protection and promotion of cultural and spiritual values and the creation of works belonging to a new aesthetic thought. Our generation is happy that we had the chance to live in the same era as Heydar Aliyev and we witnessed the great care that the great leader showed to our culture and art. There is no area of our culture that does not benefit from Heydar Aliyev's care. Our music, theater, film art, sculpture and painting, and carpet art have benefited from the valuable ideas of the great leader in their development today. Heydar Aliyev laid the foundation of a new era in the development of Azerbaijani culture. Our culture, national and moral values have been recognized in the international world. We must note that outstanding figures of Azerbaijani culture have never been recognized as much as they were during Heydar Aliyev's time. Heydar Aliyev highly valued the work of the people who created and developed our culture, and always took care of them. Valuable statues erected in Baku, magnificent buildings combining modern and classical traditions have become the national wealth of our people. Baku has been beautified and has a new look. The development of culture in our regions has not escaped attention.





With the other Decree of the President, it was decided to establish a memorial complex of the Patriotic War and a Victory Museum in Baku with the aim of perpetuating the dear memory of our martyrs, demonstrating the unparalleled heroism of the Azerbaijani people in the Patriotic War and the great victory they won. Mr. Ilham Aliyev proudly said: "Father's will has been fulfilled!" how great are the words.

**Keywords:** Genius, leader, culture, education, promotion, triumph.

## Özet

Bu il 2023-cü il Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu Ümummilli Lider, Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi qeyd edilir. Müstəqil, müasir Azərbaycanın banisi, nəhəng dövlət xadimi Heydər Əliyevin xalqımızın əbədi yaşar Lideri kimi gördüyü mütərəqqi işlər ölkəmizin dünyada tanınmasının əsasını təşkil edir. O, Azərbaycan tarixində bəlkə də yeganə siyasət adamıdır ki, onun fəaliyyəti yalnız konkret sahələri əhatə etmir, həm də ümummilli və global əhəmiyyətli problemlərin aradan qaldırılmasına xidmət edir. Onun xalq işinə sədaqəti, siyasi müdrikliyi, böyük dövlətçilik təcrübəsi, parlaq hafizəsi, geniş dünyagörüşü, polad iradəsi, mərdanə qətiyyəti, həssas qəlbi, möhkəm səbri, çox hövsələliyi, ədalətli olması, həmişə obyektiv mövqe tutması, yüksək intellekti və ziyalı mövqeyi, dolğun tədbirliliyi və analitik təfəkkürü, sadə davranışı, heyranamiz enerjisi bir dövlət başçısı kimi onun ən yüksək keyfiyyətləri idi.

Azərbaycan öz mədəniyyəti, incəsənəti, milli-mənəvi dəyərləri ilə dünyada tanınmışdır. Xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin kökləri çox-çox qədim zamanlara gedib çıxır. XX əsrdə isə xalqımızın mədəni həyatında yeni bir dövr başlanmışdır. Bu, ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan bir dövrdür. Ulu öndər deyirdi ki, "xalq bir çox xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir". Məhz ona görə də ulu öndər hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə xalqın mədəniyyətinin inkişafını həmişə diqqət mərkəzində saxlamışdır. Ulu öndər yaxşı bilirdi ki, milli dövlətçilik dəyərlərinin əsasını sağlam düşüncəli mədəniyyət təşkil edir. Sabahkı uğurlara yeganə təminat isə sağlam cəmiyyət quruculuğuna diqqət artırmaq, köklü mənəvi dəyərləri yeni nəsə və bütün cəmiyyətə daha dərinlən və əzmlə aşılamaqdır. Heydər Əliyev mədəniyyəti xalqın böyük sərvəti hesab edirdi. Elə ona görə də mədəni-mənəvi dəyərlərin qorunması, təbliği və yeni estetik düşüncəyə məxsus əsərlərin yaradılması üçün mümkün olan hər şeyi edirdi. Bizim nəsə xoşbəxtlik ki, Heydər Əliyevlə bir epoxada yaşamaq bizə nəsib oldu və ulu öndərin mədəniyyətimizə, incəsənətimizə göstərdiyi böyük qayğının şahidi olduq. Mədəniyyətimizin elə bir sahəsi yoxdur ki, Heydər Əliyev qayğısından bəhrələnməsin. Musiqimiz də, teatrımız da, kino sənətimiz də, heykəltaraşlıq və rəssamlığımız da, xalça sənətimiz də bugünkü inkişafında ulu öndərin çox dəyərli ideyalarından bəhrələnilib. Heydər Əliyev Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında yeni bir dövrün əsasını qoydu. Mədəniyyətimiz, milli-mənəvi dəyərlərimiz beynəlxalq aləmdə tanındı. Qeyd etməliyik ki, Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli xadimləri Heydər Əliyev dövründə olduğu qədər heç zaman tanınmamışlar. Heydər Əliyev mədəniyyətimizi yaradan, onu inkişaf etdirən insanların əməyini yüksək qiymətləndirir, onların daim qayğısını çəkirdi. Bakıda ucaldılmış çox dəyərli heykəllər, inşa edilmiş müasir və klassik ənənələri birləşdirən əzəmətli binalar xalqımızın milli sərvətinə



çevrilmişdir. Bakımız gözəlləşmiş, yeni görünüş almışdır. Elə regionlarımızda da mədəniyyətin inkişafı diqqətdən yayınmamışdır.

Prezidentimizin Sərəncamı ilə Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsində göstərdiyi misilsiz qəhrəmanlığı və qazandığı möhtəşəm zəfərin nümayiş etdirilməsi Şəhidlərimizin əziz xatirəsinin əbədləşdirilməsi məqsədi ilə Bakı şəhərində Vətən Müharibəsi memorial kompleksi və Zəfər muzeyi yaradılması qərara alındı. Cənab İlham Əliyevin iftixarla dediyi: “Ata vəsiyyəti yerinə yetirildi!” sözləri necə də möhtəşəmdir.

**Açar sözlər:** Dahi şəxsiyyət, lider, mədəniyyət, təhsil, yüksəliş, zəfər.

**“Xalq bir çox xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir”...**

## Heydər Əliyev

Bu il 2023-cü il Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu Ümummilli Lider, Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi qeyd edilir. Müstəqil, müasir Azərbaycanın banisi, nəhəng dövlət xadimi Heydər Əliyevin xalqımızın əbədi yaşar Lideri kimi gördüyü mütərəqqi işlər ölkəmizin dünyada tanınmasının əsasını təşkil edir.

O, Azərbaycan tarixində bəlkə də yeganə siyasət adamıdır ki, onun fəaliyyəti yalnız konkret sahələri əhatə etmir, həm də ümummilli və qlobal əhəmiyyətli problemlərin aradan qaldırılmasına xidmət edir. Onun xalq işinə sədaqəti, siyasi müdrikliyi, böyük dövlətçilik təcrübəsi, parlaq hafizəsi, geniş dünyagörüşü, polad iradəsi, mərdanə qətiyyəti, həssas qəlbi, möhkəm səbri, çox hövsələliyi, ədalətli olması, həmişə obyektiv mövqe tutması, yüksək intellekti və ziyalı mövqeyi, dolğun tədbirliliyi və analitik təfəkkürü, sadə davranışı, heyratamiz enerjisi... – bir dövlət başçısı kimi onun ən yüksək keyfiyyətləri idi.

Azərbaycan öz mədəniyyəti, incəsənəti, milli-mənəvi dəyərləri ilə dünyada tanınmışdır. Xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin kökləri çox-çox qədim zamanlara gedib çıxır. XX əsrdə isə xalqımızın mədəni həyatında yeni bir dövr başlanmışdır. Bu, ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan bir dövrdür. Ulu öndər deyirdi ki, “xalq bir çox xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir”. Məhz ona görə də ulu öndər hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə xalqın mədəniyyətinin inkişafını həmişə diqqət mərkəzində saxlamışdır. Ulu öndər yaxşı bilirdi ki, milli dövlətçilik dəyərlərinin əsasını sağlam düşüncəli mədəniyyət təşkil edir. Sabahkı uğurlara yeganə təminat isə sağlam cəmiyyət quruculuğuna diqqət artırmaq, köklü mənəvi dəyərləri yeni nəsə və bütün cəmiyyətə daha dərinlən və əzmlə aşılamaqdır. Heydər Əliyev mədəniyyəti xalqın böyük sərvəti hesab edirdi. Elə ona görə də mədəni-mənəvi dəyərlərin qorunması, təbliği və yeni estetik düşüncəyə məxsus əsərlərin yaradılması üçün mümkün olan hər şeyi edirdi. Bizim nəsəl xoşbəxtdir ki, Heydər Əliyevlə bir epoxada yaşamaq bizə nəsib oldu və ulu öndərin mədəniyyətimizə, incəsənətimizə göstərdiyi böyük qayğının şahidi



olduq. Mədəniyyətimizin elə bir sahəsi yoxdur ki, Heydər Əliyev qayğısından bəhrələnməsin. Musiqimiz də, teatrımız da, kino sənətimiz də, heykəltaraşlıq və rəssamlığımız da, xalça sənətimiz də bugünkü inkişafında ulu öndərin çox dəyərli ideyalarından bəhrələnilib. Heydər Əliyev Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında yeni bir dövrün əsasını qoydu. Mədəniyyətimiz, milli-mənəvi dəyərlərimiz beynəlxalq aləmdə tanındı. Qeyd etməliyik ki, Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli xadimləri Heydər Əliyev dövründə olduğu qədər heç zaman tanınmamışlar. Heydər Əliyev mədəniyyətimizi yaradan, onu inkişaf etdirən insanların əməyini yüksək qiymətləndirir, onların daim qayğısını çəkirdi. Onların adlarını sadalamaqla qurtaran deyil. Azərbaycanın müqtədir sənətkarları sovet dövründə məhz Heydər Əliyevin qayğısı nəticəsində Sosialist Əməyi Qəhrəmanı kimi SSRİ-nin yüksək fəxri adını almışlar. Heydər Əliyev bəstəkarların, kinematoqrafçıların, teatr xadimlərinin, rəssamların qurultaylarında, konfranslarında iştirak edir, dərin, məzmunlu nitqi iştirakçıların alqışları ilə qarşılanardı. Onun hər çıxışı mədəniyyətin bir sahəsinin gələcək inkişaf proqramına çevrilirdi. Hansı sahədən danışırıdasa, elə hiss edirdin ki, bu sahənin mütəxəssisi, bilicisidir. Heydər Əliyev özü də incəsənət meyilli şəxsiyyət idi. Elə gəncliyində də incəsənətə gəlmək, memar olmaq istəyirdi. Amma zaman ulu öndəri siyasət memarına çevirdi. Çünki bu xalqın belə bir siyasət xadiminə çox böyük ehtiyacı var idi. Hələ sovetlər dönəmində Heydər Əliyev Azərbaycanda mədəniyyətin maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsinə xüsusi diqqət yetirirdi. Nə qədər kinoteatrlar, teatr binaları, muzeylər inşa olundu. Mədəniyyətimizin kadr potensialı gücləndirildi. SSRİ-nin ən nüfuzlu incəsənət yönü alı məktəblərində Azərbaycan gəncləri təhsil alıb Bakıya dönürdülər. Sankt-Peterburqun, Moskvanın teatr, rəssamlıq, musiqi üzrə ali təhsil ocaqlarını bitirmiş gənclər bu gün Azərbaycan mədəniyyətinin aparıcı sənətkarlarıdır. Heydər Əliyev bu kadrların hazırlanmasında ona görə maraqlı idi ki, gələcək müstəqil Azərbaycanımız üçün onlar gərəkli olacaqdılar. Necə ki, oldular da. Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra bir müddət mədəniyyətimiz böyük çətinliklər qarşısında qalsa da, Heydər Əliyevin hakimiyyətə yenidən qayıdışı sanki Azərbaycan mədəniyyətinin də tərəqqisinə yeni təkan verdi. Sosial problemlər ucbatından xarici ölkələrə üz tutan sənət adamları Vətənə döndülər, onlara xüsusi qayğı göstərilməyə başlandı. Bağlanmış teatrlar, kitabxanalar, muzeylər öz qapılarını yenidən tamaşaçıların üzünə açdı. Azərbaycanda bir çox tamaşa müəssisələri təmir olundu, Filarmoniya təmirdən sonra yenidən istifadəyə verildi. Musiqi sənətimizin inkişafına xüsusi qayğı ilə yanaşan ulu öndərin sərəncamı ilə 24 bəstəkar və musiqişünasa Prezident təqaüdü verildi. Onların bir çoxu “Şöhrət” ordeninə layiq görüldülər. Arif Məlikov, Müslüm Maqomayev, Zeynəb Xanlarova, Həbil Əliyev, Arif Babayev Fidan və Xuraman Qasıмова bacıları kimi musiqi xadimləri “İstiqlal” ordeni ilə təltif olundular. Azərbaycan kinosunun böyük bir dövr inkişafı Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Bizə yaxşı məlumdur ki, bir sıra filmlərimizin yaranmasında ulu öndərin şəxsi təşəbbüsü olmuşdur. “Uzaq sahillərdə”, “İstintaq”, “Bir cənub şəhərində”, “Nəsimi”, “Babək” filmlərinin yaranmasında, sovet senzurasından keçməsinə Heydər Əliyevin söyləri danılmazdır. Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə dondurulmuş kino istehsalı bərpa edildi, “Azərbaycanfilm”-in fəaliyyətində canlanma hiss edilməyə başlandı. Dövlət sifarişi ilə filmlərin istehsalı kino xadimlərini yenidən fəaliyyətə qaytardı. Azərbaycanda beynəlxalq səviyyəli kinofestivallar keçirilir, filmlərimiz beynəlxalq festivallarda nümayiş etdirilməyə başlayırdı. Əgər 1994-1996-cı illərdə iki film istehsal olunmuşdusa, 1998-2000-ci illərdə dövlət sifarişi ilə dörd tammetrajlı bədii film yaradıldı. Teatrlarımız öz fəaliyyətlərini genişləndirdi. Heydər Əliyev teatrı çox sevirdi. O, həmişə tamaşadan sonra yaradıcı kollektivlə görüşür, onlara öz tövsiyə və tapşırıqlarını verirdi. Bu görüşlər sənət adamlarının məsuliyyətini artırır, onları öz qüvvələrini səfərbər etməyə istiqamətləndirirdi. Ulu öndərin hakimiyyəti illərində muzey və kitabxana işi, rəssamlıq, heykəltaraşlıq və memarlıq sənəti sürətlə inkişaf etmişdir. Bakıda ucaldılmış çox dəyərli heykəllər, inşa edilmiş müasir və klassik ənənələri birləşdirən əzəmətli binalar xalqımızın milli



sərvətinə çevrilmişdir. Bakımız gözəlləşmiş, yeni görünüş almışdır. Elə regionlarımızda da mədəniyyətin inkişafı diqqətdən yayınmamışdır. Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğini həmişə diqqət mərkəzində saxlayan ulu öndərin hakimiyyəti illərində çox səmərəli tədbirlər reallaşdırılıb. Ümummilli lider Azərbaycanın sivil dünya ilə inteqrasiyasına, xalqların iqtisadi-siyasi, humanitar yaxınlaşmasına dövlətçiliyi möhkəmləndirən, xalqı inkişaf etdirən ən vacib vasitələrdən biri kimi baxırdı. Və bu zaman dünya ilə dil tapmağın ən sınaqmış və optimal yollarından biri olaraq, mədəni dəyərlərin qarşılıqlı dərkini və təbliğini əsas götürürdü. Bu mənada xarici ölkələrdə keçirilən Azərbaycan mədəniyyət və incəsənət günləri, eyni zamanda Azərbaycanda keçirilən belə tədbirlər mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafına çox gözəl yol açırdı. Ulu öndərin fəaliyyəti incəsənətimizin bu gün ən dəyərli mövzudur. Heydər Əliyevin mədəniyyət siyasəti bu gün hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev tərəfindən çox ləyaqətlə davam etdirilir. 2003-cü ildən sonra Azərbaycanda Heydər Əliyevin mədəniyyətimizin inkişafı ilə bağlı ideyaları davamlı olaraq həyata keçirilir. Azərbaycanda mədəniyyətin müxtəlif sahələri — teatr, kino, kitabxana və muzey işinin inkişafı ilə bağlı qəbul olunan dövlət proqramları ölkəmizdə mədəniyyətin tərəqqisinə yeni stimül yaratmışdır. Bu gün mədəniyyət obyektləri təmir olunur, yeniləri inşa edilir. Bakıda təmir olunmamış teatr binası qalmamışdır. “Nizami” kinoteatrı, Milli Akademik Dram Teatrı əsaslı təmir olunmuşdur. Bakının 2009-cu ildə İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan edilməsi, 2012-ci ilin may ayında Avroviziyanın Bakıda keçirilməsi Azərbaycan mədəniyyətinin dünyaya inteqrasiyası istiqamətində çox önəmli bir hadisə idi. Heydər Əliyevin mədəniyyət siyasətinin reallaşması işində bu gün ulu öndərin adını şərəflə daşıyan Fondun böyük xidmətləri vardır. Milli-mənəvi dəyərlərimizə qayğı, onların qorunması və təbliğində Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın xidmətləri əvəzsizdir. Fondun muğam sənətimizin inkişafına, Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınmasına, milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğinə həsr etdiyi davamlı tədbirlər olduqca əhəmiyyətlidir. İndi Bakıda Muğam Mərkəzi, Xalça Muzeyi fəaliyyət göstərir, yeni sərgi salonları yaradılır. Bunlar Heydər Əliyev ideyalarından güc alan dövlət başçımızın həyata keçirdiyi mədəniyyət siyasətinin real nəticələridir. Bu yazını ulu öndərin mədəniyyətlə bağlı bir fikri ilə tamamlamaq istəyirəm. “Şübhəsiz ki, insanlara musiqi, şeir qədər, ədəbiyyat qədər güclü təsir edən, yəni insanların mənəviyyatına, əxlaqına, tərbiyəsinə, fikirlərinin formalaşmasına bu qədər güclü təsir göstərən başqa bir vasitə yoxdur”.

Heydər Əliyevin o illərdə elm, təhsil, maarif, ictimai-mədəni sahələrdə yaratdığı fundamental maddi-texniki baza, mütərəqqi ənənələr o sahələrin hər birində ardıcıl inkişafın möhkəm bünövrəsini formalaşdırdı.

Ümummilli lider Azərbaycan tarixində xidmətləri olan görkəmli şəxsiyyətlərin – elm, mədəniyyət, ictimai – dövlət xadimlərinin xatirəsinə də böyük hörmətlə yanaşır, onların mənəvi irsinin təbliği, xatirələrinin əbədiləşdirilməsi üçün müvafiq addımlar atırdı. Məhz Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərliyi dövründə respublikamızda görkəmli şəxsiyyətlərin, elm, təhsil və mədəniyyət ocaqlarının yubileylərinin keçirilməsi böyük tarixi hadisəyə çevrildi.

Bu gün Heydər Əliyevi xatırlayır, iftixarla deyirik ki, bəli Azərbaycanın ümummilli lideri, öndərimiz Dünya Azərbaycanlılarının mənəvi atası, yeni Azərbaycan dövlətinin memarı, Azərbaycan xalqının əbədi prezidenti Heydər Əliyev bizim qəlbimizdə daim yaşayır və yaşayacaq. Gələcək nəsillər onun həyat yolunu araşdıracaq və öyrənəcəklər.

Sonda qeyd etməliyik ki, ulu öndər Heydər Əliyev kürsüsünün layiqli davamçısı, Prezident İlham Əliyevin apardığı uğurlu, məqsədyönlü, pragmatik, vətənpərvər siyasəti ilə ölkəmizin adını dünya tarixinə qızıl hərflərlə yazır.



Prezidentimizin Sərəncamı ilə Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsində göstərdiyi misilsiz qəhrəmanlığı və qazandığı möhtəşəm zəfərin nümayiş etdirilməsi Şəhidlərimizin əziz xatirəsinin əbədləşdirilməsi məqsədi ilə Bakı şəhərində Vətən Müharibəsi memorial kompleksi və Zəfər muzeyi yaradılması qərara alındı. Cənab İlham Əliyevin iftixarla dediyi: “Ata vəsiyyəti yerinə yetirildi!” sözləri necə də möhtəşəmdir.

### ƏDƏBİYYAT

1. Nizami Xudiyev – “Sabaha İlhamla” B.2002
2. Mehrabov A.O., Əliyev R.İ. “Demokratik cəmiyyətdə rəqabətə qabil şəxsiyyətin formalaşdırılması” Təhsil, mədəniyyət, incəsənət. B.2003
3. Ağayev Ə.Ə. – “Təlim prosesi: Ənənə və müasirlik” B.2006
4. Yaqubov Ş. – “Qətiyyətin təntənəsi” B.1995
5. “Ağ yol” – Şəxsiyyət vətəndaş” iyun 2004 № 4
6. J.H.Qədimova “Musiqi pedaqogikası: tarixilik və müasirlik”
7. Mirzəzadə R. (tərtibatçı-müəllif) – “Azərbaycanı dünyaya saydıran insan” B.1998
8. Musiqi dünyası jurnalı - № 2, 2000
9. “Pedaqoji aləm” 2006 № 1 (15)



## THE USE OF METAL WIRE IN ANIMAL FIGURES IN TODAY'S SCULPTURE ART

**Dr. Funda Çetgin**

Millî Eğitim Bakanlığı

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5394-6308>

### ABSTRACT

Metal is a frequently preferred material in today's sculpture art. It is used as an industrial or raw material to create the form in figurative sculptures and to reveal the concept. Metals have been the basic material of many sculptures because of their easy shape and structure, suitable for cutting or joining. As an industrial product, the wires can be easily shaped with the help of pliers, a cutting tool or a heater. In addition, it is shaped by methods such as welding, hammering and soldering, depending on the thickness and hardness of the wire.

While the strings used in figurative sculpture contain a linearity that evokes charcoal patterns on paper at first glance, they gain dimension in space and turn into a three-dimensional form. The artist who creates this effect interacts with the space occupied by the work, its size or sometimes the material he uses. The viewer can experience both dimensions on the same plane in wire sculptures.

Wire, which turns into a different effect and expression tool in the hands of each artist, is preferred by many amateur or professional sculptors. In this study, a selection was made from artists who produce animal sculptures from wire as the main material in today's sculpture art. The selection includes artists who use different methods and techniques. Animal sculptures made of wire by Tomohiro Inaha, David Mach, Orna Feliks, Kendra Haste, Candice Bess, Celia Smith, Roberto Fanari, David Oliveira and Elizabeth Berrien were examined. In addition to animal forms shaped with wire, animal sculptures created with ready-made objects made of wire are also included in the text.

**Key Words:** Sculpture, Animal Figure, Metal Wire





## DIGITAL LAZARUS: THE INNOVATOR'S DILEMMA, GRIEF, AND THE LIFE CYCLE OF TALENT IN THE ERA OF AI RESURRECTION

**Dr. Ayşe Ashı Bozdağ**

ORCID: 0000-0003-0647-8120

Faculty of Communication, Bahçeşehir University, Istanbul, Turkey

### **Abstract**

In an era where technology increasingly blurs the line between the artificial and the real, this article explores the concept of Digital Lazarus. This term refers to the use of artificial intelligence to revive and repurpose the performances and personas of individuals from the past. Drawing from an interdisciplinary framework that includes Disruptive Innovation, Media Richness, Actor-Network Theory, and the Uncanny Valley concept, the paper scrutinizes this emerging technology's ethical, commercial, and societal implications. Far from being confined to the entertainment sector, the ripple effects of Digital Lazarus challenge our understanding of authenticity, talent, and the human experience itself. The review article explores the ethical dilemmas of resurrecting popular figures, the unsettling eeriness of increasingly human-like AI entities, and the commercial motivations that drive such initiatives. It also examines the profound impact on societal communication, the life cycle of talent, and the evolving grief process in the digital age. By raising critical questions about the exploitation or honoring of legacies, the paper offers a nuanced perspective on a future where the boundaries between the real and the artificial are not just blurred but are being actively redefined.

**Keywords:** artificial intelligence, media and society, uncanny valley, actor-network theory, digital Lazarus



## Introduction

"Jesus said to her, I am the resurrection and the life. The one who believes in me will live, even though they die, and whoever lives by believing in me will never die. Do you believe this?" –

John 11:25-26

In the New Testament of the Bible, the story of Lazarus stands as a testament to the miraculous power of resurrection. Lazarus, a man from Bethany, was brought back to life by Jesus Christ four days after his death. The narrative has long served as a symbol of hope, faith, and the possibility of transcending the finality of death. Jesus' words to Lazarus's sister, Martha, summarize the essence of this miracle.

Transitioning to the 21st century, we encounter a paradigm shift in the concept of resurrection—one that transcends the divine and delves into the digital. Digital Lazarus is a phase where artificial intelligence (AI) technologies challenge the traditional borders between life and death by reviving past performances, personalities, and even relatives. In contrast to the biblical Lazarus, resurrected through divine will, the Digital Lazarus emerges from a complex interplay of algorithms, data, and commercial motivations. This phenomenon is a microcosm of AI and algorithms' broader, transformative impact on our lives.

Algorithms, the invisible architects of our digital experiences, are increasingly shaping social interactions, news dissemination, and even our perceptions of reality. Imagine algorithms as mirrors reflecting at us. These mirrors, however, are not perfect; they are tinted with the biases of their creators, the data they are trained on, and the systems they are part of (Zuboff, 2019; Mittelstadt et al., 2016). They are not neutral mediators. Just like a tinted mirror might emphasize certain colors while muting others, algorithms amplify certain perspectives and mute others based on these biases. The result is a distorted reflection that can polarize society by exaggerating differences and minimizing common ground. Thus, they can perpetuate social inequalities and distort public discourse. This distortion becomes particularly evident when examining the ethical dilemmas that arise in specific industries transformed by AI, such as media (with issues like deepfakes), healthcare (concerning data privacy), finance (involving algorithmic trading), criminal justice (through predictive policing), and marketing (via consumer profiling), among others.

In Digital Lazarus, the mirror doesn't just reflect; it revives. It becomes a portal, a gateway that not only shows us a distorted image of our current society but also resurrects fragments of the past, imbued with all their complexities and biases. This mirror portal challenges our very understanding of finality, inviting us to reconsider, look deeper, and question what we see, remember, and believe.



In this new reality, the mirror is no longer a passive reflector but an active participant in shaping and resurrecting our collective narrative. Thus, as we stand before this evolving mirror, we must ask: Are we prepared for the reflections—and resurrections—it may reveal?

Navigating the intricate web of ethical dilemmas, emotional shifts, and commercial ventures, this article serves as both a compass and a lens. It aims to guide the reader through the multifaceted implications of AI's ever-expanding influence while illuminating the complex tapestry of human and digital interactions that define the emerging Digital Lazarus reality.

## Methodology

In crafting this interdisciplinary review, a comprehensive literature search was conducted across multiple academic databases, including PubMed, Scopus, and Google Scholar, as well as specialized sources in philosophy, psychology, and technology studies. The search employed a range of keywords such as "Digital Resurrection," "Grief Tech," "AI Ethics," "Artificial Intelligence," and "Digital Ethics," without restricting by publication date to include both seminal and contemporary works. Inclusion criteria prioritized peer-reviewed articles and accredited publications that were relevant to the themes of digital resurrection, ethical considerations, and psychological implications. Excluded were articles not available in English or those with a narrow focus that did not contribute to the broader interdisciplinary discussion. The selected literature underwent thematic analysis to identify key themes and sub-themes, which were then synthesized into an integrated discussion under headings, drawing on multiple academic disciplines. Theoretical frameworks employed for analysis included Virtue Ethics, Utilitarianism, and Deontological Ethics for ethical considerations; theories of grief and cognitive dissonance for psychological assessment; and concepts of Hyperreality and the Uncanny Valley for technological critique.

## Discussion

### Simulated Souls, Real Dilemmas

AI's transformative power in the fluid technological landscape creates opportunities and dilemmas that challenge our traditional moral frameworks. For example, the AI-generated composition 'Heart on My Sleeve,' which utilized vocal samples from artists Drake and The Weeknd, was subsequently withdrawn due to copyright claims by Universal Music Group. This incident serves as a cautionary tale for artists like Timbaland, who aspire to resurrect the voices of late musicians through AI. Yet, the landscape is far from uniform. Artists such as Grimes and Holly Herndon have embraced vocal recreation technology, innovatively granting fans access to their voices while retaining some control through their own AI models. However,



there are artists who express reservations, fearing that such technology could sow confusion over their authentic recordings.

Simultaneously, the darker side of AI's capabilities is revealed through technologies like Google's SoundStorm, which cybercriminals have exploited to mimic voices for fraudulent schemes. On the commercial front, AI's role in simulating intimacy is epitomized by Snapchat influencer Caryn Marjorie's virtual girlfriend chatbot, available for a dollar a minute. On a more emotional note, grief tech innovations like Vlahos Dadbot are altering the way we engage with loss, challenging traditional mourning rituals. This emotional recalibration is supported by Gujral's (2023) work on the growing importance of AI in emotional analytics, especially in sectors like defense and security.

In a similar vein, You Only Virtual (YOV) aims to alleviate the emotional toll of grief by developing AI-generated chatbots that emulate the deceased, a vision championed by its founder Justin Harrison. As Zygmunt Bauman's (2000) liquid modernity concept underlines, the commercialization of such deeply personal experiences risks ethical degradation, transforming intimate emotions into commodified products. Especially for grief tech, this commodification risks crossing the line into exploitation, where the emotional needs of individuals are monetized, often without their informed consent.

Sherry Turkle (1984) argued that interactions with computers can profoundly shape our understanding of identity and reality. In this context, one might consider the broader psychological implications: If technology can influence our sense of self, how might it affect emotional experiences like grief? Drawing upon Turkle's (1984) Second Self Theory, which posits that technology can mirror our consciousness and emotional state, digital interventions like the resurrection of loved ones through AI could be seen as a new form of a second self. These digital entities may offer a simulated, commodified form of solace, potentially replacing the authentic emotional closure traditionally associated with the grieving process. As such, the ethical implications of grief tech extend beyond commercial exploitation to include potential distortions of human psychology and emotional well-being.

Traditionally, grief has been understood as a psychological process of coming to terms with loss. Models like Elisabeth Kübler-Ross's Five Stages of Grief (Kübler-Ross, 1969) suggest a linear progression through emotional stages—denial, anger, bargaining, depression, and acceptance—leading to closure. Similarly, William Worden's (2018) Four Tasks of Mourning and Rando's (1993) Six R Model imply a series of phases or tasks leading to resolution. However, contemporary theories often challenge this linear perspective. The Dual Process Model (Stroebe & Schut, 1999) argues for a dynamic interplay between emotional and practical concerns, suggesting that individuals waver between confronting and avoiding these stressors. The Continuing Bonds Theory (Klass, Silverman, & Nickman, 1996) posits that the deceased remains a part of the lives of the living, challenging the notion of closure.

These models suggest that grief is a complex interplay of emotional, cognitive, and social factors that can be revisited and renegotiated over time. However, the ability to maintain an ongoing relationship with the deceased through AI-driven avatars could profoundly affect the grieving process, potentially prolonging it or altering its course in unforeseen ways and,



ultimately, how we come to terms with our humanity. One could argue that these avatars serve as a new form of secure base, allowing individuals to maintain an attachment to the deceased (Bowlby, 1969). While this could offer some comfort, it also poses the risk of complicating the natural reorganization of attachment systems that typically occurs during grieving. Beyond the emotional and psychological dimensions, these technological interventions also raise questions about identity and social norms.

Drawing on the work of Judith Butler (1990), who explores the performative aspects of identity, one could argue that grief tech performs the identity of the deceased, effectively scripting a narrative for them. This performative scripting disrupts the conventional boundaries of grief and raises questions about the authenticity of such digital representations. As Paul Ricoeur (1992) suggests, the narrative identity that we construct for ourselves, and others is deeply entwined with memory and forgetting. Thus, the digital avatars created by grief tech can be seen as fixed narratives that resist the natural process of forgetting and remembrance, thereby complicating the grieving process. This aligns with Sherry Turkle's (2007) notion of relational artifacts, which posits that people can form emotional attachments to technology that mimics lifelike responses. These avatars, as relational artifacts, could serve as emotional aids that offer a form of solace. However, they also risk complicating the grieving process by becoming substitutes that hinder emotional closure, thereby redefining grief as a more complex, non-linear, and perhaps even perpetual process.

The emergence of parasocial relationships between humans and AI chatbots can engender a sense of friendship that, intriguingly, may be perceived as more authentic than traditional relationships owing to the chatbots' sophisticated mimicry of human emotions and language patterns (Brandtzaeg et al., 2022). Anthropomorphizing, the attribution of human traits to non-human entities, is not a new concept; for instance, people often ascribe emotions to their pets. This tendency extends to avatars and AI-driven chatbots designed to emulate human behavior. Deshpande et al. (2023) argue that such anthropomorphization has legal and psychological implications, potentially affecting these systems' influence on their users and raising concerns about manipulation and negative influence. This threat is most pronounced in the case of androids, robots that closely mimic human appearance, as they have the potential to dilute human identity by blurring the boundaries between humans and machines.

These complexities also raise ethical questions and introduce psychological challenges like cognitive dissonance. Coined by Leon Festinger (1957), cognitive dissonance refers to the mental discomfort experienced when holding contradictory beliefs or attitudes. This phenomenon becomes particularly noticeable when individuals interact with digital avatars that are both a representation and a divergence from their deceased loved ones. According to Mori (1970), as a robot or avatar becomes increasingly human-like, our emotional response toward it generally becomes more positive and empathic. However, there is a point at which the likeness is almost, but not quite, human, leading to a sudden shift in emotional response to strong discomfort or eeriness—a phenomenon termed the uncanny valley. At this point, the emotional response suddenly turns strongly negative, eliciting feelings of eeriness or discomfort (Mori, 1970). In the context of grief tech, avatars that approach this near-human likeness risk intensifying the cognitive dissonance experienced by users, thereby adding another layer of complexity to the grieving process. The emergence of grief tech blurs the boundaries of life and



death and provokes deep-seated questions about the essence of human existence. Are we, in our pursuit of emotional comfort, commodifying the so-called sacred transition between life and death, thereby altering the very nature of the human experience?

In a world characterized by Baudrillard's (1981) concept of Hyperreality, where the line between reality and simulation has increasingly blurred, ethical considerations take on new dimensions. Baudrillard (1981) warns that representations can become more 'real' than the entities they represent in such a hyperreal world. If AI-driven avatars become nearly indistinguishable from the people they represent, they could still lack the individuals' moral and emotional complexities. This indistinguishability poses ethical challenges and questions the very nature of identity and existence, potentially reducing individuals to mere data points or commodities. Within this hyperreal domain, Virtue Ethics (Aristotle, 1943a) offers a framework for evaluating the ethical implications of this digital resurrection. Specifically, it prompts us to consider whether the creation of lifelike avatars serves as a virtuous act of preservation or crosses into the realm of exploitative commodification. However, the ethical complexities don't end here. This ethical quandary also precipitates what could be termed an authenticity crisis, echoing Charles Taylor's (1991) concerns about the erosion of shared values and community bonds in the pursuit of individual desires. The pursuit of authenticity can sometimes turn inward, focusing solely on individual needs and desires (Taylor, 1991). This can erode community bonds and shared values, posing challenges for legal and societal structures that depend on a common understanding of ethics and justice.

### **Monetization of Legacy- The Innovator's Dilemma in Digital Afterlife**

The National Football League (NFL) collaborated with Respeecher and Digital Domain to digitally resurrect American football legend Vince Lombardi for Super Bowl LV. Utilizing machine learning and voice cloning technologies, Lombardi's digital avatar delivered an inspirational speech that captivated millions and demonstrated the commercial potential of such digital resurrections. This endeavor, which garnered significant attention and won awards, serves as a case study of how the estates of deceased celebrities can become economically significant entities, leveraging digital avatars for new films, advertisements, and even social causes. In fact, Hollywood's CGI technology has already brought deceased actors back to life. For instance, 2016's "Rogue One" resurrected Peter Cushing's iconic character Grand Moff Tarkin, while 2006's "Superman Returns" used CGI to feature Marlon Brando posthumously. Even Audrey Hepburn was digitally recreated for a Galaxy Chocolate commercial in 2014. These digital resurrections raise ethical and psychological questions and have significant economic implications. They extend the shelf life of artists and public figures, transforming them into evergreen commodities that defy the traditional life cycle.

The recent Black Mirror episode "Joan is Awful" explores a similar theme. The episode delves into the ethical and psychological complexities of AI-generated avatars that mimic real people, raising questions about identity and the boundaries between the real and the artificial. The episode portrays a woman whose life is turned into a biographical drama, with her character played by what appears to be Salma Hayek. As the narrative unfolds, it's revealed that the Salma Hayek on screen is an AI-generated likeness commissioned by executives of a large streaming





platform. While not the central theme, the episode subtly suggests that AI will eventually replace all actors. Similarly, in "The Congress" (2013), Robin Wright plays an aging actress who sells her digital likeness to a studio, effectively retiring from acting but extending the life cycle of her talent. The film delves into the ethical questions surrounding digital avatars, including issues of identity and agency, while painting a surreal future where the line between reality and simulation is blurred.

This extension of the artist's career life cycle mirrors broader changes in our understanding of product and talent life cycles in the digital age (Levitt, 1965). While products typically go through stages of introduction, growth, maturity, and decline, so too have artists historically followed a similar trajectory. However, the advent of digital resurrection technologies disrupts this natural progression, introducing a new dimension to both life cycles. These technologies extend the maturity phase of an artist's career and add a surreal, posthumous productivity stage, effectively challenging the concept of decline or obsolescence. In the entertainment and advertising industry, this means that the talent life cycle can now extend beyond physical existence, allowing artists to be endlessly repurposed and monetized. For emerging talents, this development creates a unique challenge. They find themselves in a competitive landscape where they must vie for attention with living artists and digitally resurrected ones.

These technologies, which allow for the endless repurposing and monetization of artists, could be interpreted as the ultimate realization of the culture industry's tendency to commodify human creativity (Adorno & Horkheimer, 1944). This raises ethical and existential questions about artistic integrity and individual expression and has implications for the diversity of voices in the cultural landscape. The potential for these technologies to crowd out emerging talent in favor of digitally resurrected, well-known figures serves to reinforce existing power structures within the industry. In this way, the digital age introduces a new, almost surreal, dimension to the culture industry, one where even the limitations of human mortality are transcended in the pursuit of commercial interests (Adorno & Horkheimer, 1944).

This presents a classic innovator's dilemma because the very technologies that enable this endless repurposing and monetization of artists also disrupt traditional business models within the culture industry. Companies accustomed to investing in living talent and original content creation may find themselves at a crossroads. On one hand, they can continue to focus on their existing methods, which have proven successful but may become increasingly obsolete. On the other hand, they can pivot to embrace these new technologies, which, while promising, come with a host of ethical and existential questions, not to mention the potential to alienate their current audience and stakeholders. This tension between sustaining current practices and adopting disruptive technologies encapsulates the essence of the innovator's dilemma (Christensen, 1997). Yet, the dilemma becomes even more complex when considering that these disruptive technologies also alter the fabric of cultural and social capital, transforming how value is assigned to artistic and public figures in ways existing business models are ill-equipped to quantify or manage.

## **Beyond the Grave 2.0**

The innovator's dilemma in the context of digital resurrection transcends mere business considerations to pose an ethical quandary with far-reaching societal implications. According to Habermas (1962), technology plays a pivotal role in shaping the democratic fabric of society



by either facilitating or obstructing rational-critical debate. While the advent of digital resurrection technologies could democratize access to influential figures and their ideas, it also poses the risk of becoming an instrument for manipulation. Such manipulation could compromise the public sphere's integrity, undermining the essential discourse that sustains a functioning democracy. Thus, companies find themselves in an unwarranted position, having to balance commercial viability against ethical stewardship, a tension that extends to regulatory bodies and policymakers. They are tasked with the dual responsibility of fostering innovation while upholding ethical integrity, a challenge that Lawrence Lessig (1999) argues is not solely governmental but also influenced by market forces, social norms, and technological architecture. As Sassen (2001) elucidates, these ethical challenges are not confined to any single jurisdiction or society; they are part of a broader, global discourse. Therefore, navigating the ethical landscape of digital resurrection becomes a collective responsibility, requiring concerted efforts from companies, consumers, and policymakers across international borders.

When examined through the lens of Actor-Network Theory (ANT), the Innovator's Dilemma takes on additional layers of complexity. Developed by sociologists like Bruno Latour (1996), ANT suggests that both human and non-human entities—in this case, digital avatars—are actants within a network that exert agency and influence. This perspective reframes lifelike avatars as passive representations and active participants in ethical, commercial, and social networks. This notion of agency in non-human entities dovetails with Donna Haraway's (1991) concept of the cyborg, which posits that the fusion of human and machine challenges traditional boundaries and definitions of agency. In this web, questions of consent, exploitation, and posthumous rights are not confined to the deceased individual but extend to the digital avatar as an actant with its own form of agency. However, it's worth noting that the agency of these digital avatars could be constrained by human emotional responses, such as the uncanny valley effect, which could limit the roles they can play or the relationships they can form (Mori, 1970). This suggests that technological capabilities and psychological factors influence the network's dynamics.

This interplay invites us to consider broader frameworks for understanding technology's role in society. Specifically, the Social Construction of Technology (SCOT) theory posits that technology is shaped by social forces and human choices rather than being autonomous (Pinch & Bijker, 1984). For example, in the realm of grief tech, SCOT would prompt us to examine how societal norms and values influence the design and adoption of these digital avatars and how they are received and integrated into the grieving process. Similarly, Veblen (1921) emphasized that while technology shapes society, it is not an autonomous force but is influenced by human agency and social structures (Veblen, 1921). From this nuanced perspective, the emergence of lifelike avatars and the associated psychological complexities are not merely byproducts of technological advancement; they are also shaped by human agency and societal norms. This challenges our traditional frameworks for understanding phenomena like grief and cognitive dissonance, emphasizing the role of societal structures and economic systems in shaping technological applications. Thus, the phenomena we are observing—ranging from the redefinition of grief to the lifecycle of talent—can be situated within these larger theoretical debates about the relationship between technology and society.



Traditional ethical theories offer crucial insights when navigating this complex ethical terrain where technological capabilities intersect with societal norms and economic incentives. Utilitarianism, as posited by Bentham (1789) and Mill (1863), prompts us to question whether the emotional comfort gained from interacting with lifelike avatars outweighs the ethical dilemmas and psychological complexities they introduce. In essence, does this technology contribute to a net increase in societal happiness, or does it risk harm through potential exploitation and emotional manipulation? On the other hand, Deontological Ethics, rooted in Kant's moral philosophy (1785), directs our attention to the inherent moral duties and ethical rules that should govern digital resurrection. This perspective compels us to ask: Is creating a digital avatar of a deceased individual without their prior explicit consent ethically permissible?

These ethical frameworks serve as evaluative lenses within a broader, multi-dimensional ethical landscape shaped by technological advancements, market dynamics, and social norms.

## Conclusion

Media Richness Theory posits that the richness of a communication medium is determined by its capacity to facilitate shared understanding in a timely manner (Daft & Lengel, 1986). Richer media are those that can handle multiple cues simultaneously, allow for immediate feedback, and are personal in focus. The medium of the digital avatar can be considered an exceptionally rich form of media, surpassing traditional forms like text, audio, or video. The use of such in resurrecting actors and actresses opens up new avenues for storytelling, fan engagement, and even ethical considerations. For instance, a digitally resurrected actor could potentially deliver a performance that is not just a replication of their past roles but an entirely new creation shaped by machine learning algorithms trained on their previous work. This could revolutionize the way we understand the concept of performance, blurring the lines between the actor as a person and the actor as a digital entity.

The digital avatar, in any shape, is not just a representation; it is an interactive entity capable of nuanced social cues, immediate feedback, and a level of personalization that is unparalleled in other media forms. For example, the avatar's ability to provide immediate and nuanced feedback could make it more compelling. Its richness also makes it a potent tool for social influence, as it can engage in complex interactions that are highly personalized, thereby affecting societal norms and ethical frameworks in ways that are more immediate and impactful. The avatar's richness doesn't just change the content; it changes the impact of that content on society, which helps us understand why the digital avatar could be both compelling and unsettling. Its richness allows for a level of realism that can either enhance social integration or trigger the uncanny valley effect, thereby affecting its social acceptance as outlined in the SCOT theory (Pinch & Bijker, 1984).

According to McLuhan (1964), the medium through which information is conveyed shapes the content and societal impact of that information. In the context of digital resurrection, the medium is no longer film, television, or traditional social media platforms; it is the digital person—a lifelike, interactive entity capable of existing across various platforms and even



participating in social networks. This new medium fundamentally alters the message and impact of the resurrected individual. As an active participant in social, ethical, and commercial networks, the digital avatar carries with it a set of implications vastly different from those of a static image or video clip. This new medium, therefore, is not merely a technological marvel but a societal and ethical touchstone, urging us to engage in a multidimensional discourse on its implications.

As we find ourselves at the intersection of the digital and the divine, the age-old question Jesus asked Martha—Do you believe this? —takes on new layers of meaning. For Digital Lazarus, belief is no longer just a matter of faith but a complex negotiation of ethics, technology, and societal impact, urging us to confront the sacred and silicon resurrections that might shape our collective narrative.

### References:

- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (1944). *Dialectic of Enlightenment*. New York: Social Studies Association, Inc.
- Aristotle. (1943). *Nichomachean ethics*. In R. McKeon (Ed.), *The basic works of Aristotle*. Random House. (Original work published 350 BCE)
- Baudrillard, J. (1981). *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity* [EPUB]. Polity Press.
- Bentham, J. (1789). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. T. Payne and Son.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment*. Attachment and Loss. New York: Basic Books.
- Christensen, C. (1997). *The Innovator's Dilemma*. Cambridge, MA: Harvard Business School Press.
- Deshpande, A., Rajpurohit, T., Narasimhan, K., & Kalyan, A. (2023). *Anthropomorphization of AI: Opportunities and Risks*. arXiv preprint arXiv:2305.14784. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2305.14784>
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press.
- Gujral, R. (2023, May 15). *The implications of emotion AI in our lives* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=jHoCfJIMHdM>
- Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action, Volume Two: Lifeworld and System: A Critique of Functionalist Reason*. Beacon Press.
- Habermas, Jürgen (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, MA: MIT Press
- Haraway, D. (1991) *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century*. *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*, Routledge, New York, 149-181.



- Kant, I. (1785). *Groundwork of the Metaphysics of Morals*. Friedrich Nicolovius.
- Klass, D., Silverman, P. R., & Nickman, S. L. (Eds.). (1996). *Continuing bonds: New understandings of grief*. Taylor & Francis.
- Kubler-Ross, E. (1969) *On Death and Dying*. Macmillan, New York.
- Latour, B. (1996). On actor-network theory: A few clarifications. *Soziale Welt*, 47(4), 369–381. <http://www.jstor.org/stable/40878163>
- Lessig, L. (1999). *Code and other laws of cyberspace*. Basic Books.
- Levitt, T. (1965) Exploit the Product Life Cycle. *Harvard Business Review*, 43, 81-94.
- Mill, J. S. (1863). *Utilitarianism*. Parker, Son, and Bourn.
- Mittelstadt, B. D., Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S., & Floridi, L. (2016). The ethics of algorithms: Mapping the debate. *Big Data&Society*, 3(2). <https://doi.org/10.1177/2053951716679679>
- Mori, M. (1970). The uncanny valley. *Energy*, 7, 33-35.
- Petter Bae Brandtzaeg, Marita Skjuve, Asbjørn Følstad, My AI Friend: How Users of a Social Chatbot Understand Their Human–AI Friendship, *Human Communication Research*, Volume 48, Issue 3, July 2022, Pages 404–429, <https://doi.org/10.1093/hcr/hqac008>
- Pinch, T. J., & Bijker, W. E. (1984). The Social Construction of Facts and Artefacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might Benefit Each Other. *Social Studies of Science*, 14(3), 399–441. <http://www.jstor.org/stable/285355>
- Rando, T. A. (1993). The Increasing Prevalence of Complicated Mourning: The Onslaught is Just Beginning. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 26(1), 43–59. <https://doi.org/10.2190/7MDL-RJTF-NA2D-NPQF>
- Ricoeur, P. (1992). *Oneself as Another*. University of Chicago Press
- Sassen, S. (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo* (Revised ed.). Princeton University Press.
- Stroebe M, Schut H. The dual process model of coping with bereavement: rationale and description. *Death Stud.* 1999 Apr-May;23(3):197-224. doi: 10.1080/074811899201046. PMID: 10848151.
- Taylor, C. (1991). *The Ethics of Authenticity*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvv41887>
- Turkle, S. (1984). *The Second Self: Computers and the Human Spirit*. The MIT Press.
- Turkle, S. (Ed.). (2007). *Evocative objects: Things we think with*. MIT Press.
- Turkle, S. (Ed.). (2011). *Evocative Objects: Things We Think With*. The MIT Press
- Veblen, T. (1921). *The Engineers and the Price System*. McMaster University Archive for the History of Economic Thought.
- Worden, J. W. (2018). *Grief counseling and grief therapy: A handbook for the mental health practitioner* (5th ed.). Springer Publishing Company.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.



## VAR OLMANIN VE DÜŞÜNMENİN EN GENEL KATEGORİLERİNE (BİLİM-FELSEFE-DİN-SANAT) DAİR BİR ÇÖZÜMLEME

### AN ANALYSIS OF THE MOST GENERAL CATEGORIES OF EXISTING AND THINKING (SCIENCE-PHILOSOPHY-RELIGION-ART)

**Doç. Dr. Muhammet Nasih Ece**

Van Yuzuncu Yıl University, Department of Logic, Van/Turkey  
ORCID:0000-0003-2270-0502

#### Özet

İnsanın var olma ve düşünmesine dair ileri sürülen tüm özel yüklemeler, indirgenemez duruma taşındığında en genel kategorilere ulaşılacaktır. Bunlar; bilim, felsefe, din ve sanattır. Bu çalışma, bu kategorilerin temellerini, tanımlarını, sınırlarını, epistemolojilerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini konu edinmektedir. Kategorilere dair tartışmalar, felsefenin çıktığı ilk dönemlerden günümüze kadar sürmüştür. Bu durum, kategorilere dair sorunların varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Biz, uzun uzadıya tartışmayı gerektirecek bu problemleri kısa bir yazıyla, yeniden ele almaya ve değerlendirmeye çalıştık. Çalışmamız, temeller-tanımlar, özseller-sınırlar, yöntem-epistemoloji, gereklilik-sıralama ve son olarak çatışma-uzlaşma bağlamında ilişkiler biçiminde başlıklarla şekillenmiştir. Temeller-tanımlar kısmında, dört kategorinin varoluşsal kaynağına inilerek bu çerçevede bunların tanım ve betimleri yapılmaktadır. Özseller-sınırlar başlığında, bu kategoriler için kaçınılmaz olan ve onların kurucu unsurları olan özseller tespit edilmektedir. Temeller ve tanımlara özseller de eklenerek böylelikle kategorilerin sınırları belirlenmektedir. Yöntem-epistemoloji kısmında, kategorilerin oluşturulmasında bilgiye dair epistemolojik yöntemler ele alınmaktadır. Gereklilik-sıralama kısmında, insan için kategorilerin gereklilik durumları ve buna bağlı olarak ihtiyaç hiyerarşisi tartışılmaktadır. Son olarak ilişkiler kısmında ise dört kategoriden ortaya çıkan altı ilişki türünün uzlaşım ve çatışma boyutları çözümlenmektedir. Bu çerçevede yapılan analizlere bağlı olarak insanın kavrayış ve davranışları için öneriler geliştirilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Felsefe, bilim, din, sanat.

#### Abstract

The most general categories will be reached when all the special predicates put forward for human existence and thinking are moved to an irreducible state. These are science, philosophy, religion and art. This study deals with the foundations, definitions, boundaries, epistemologies and interrelationships of these categories. Discussions on the problems of categories have continued from the first days of philosophy to the present day. This case shows that the problems regarding the categories continue to exist. We have tried to revisit and evaluate these problems, which will require discussion at length, in a short article. Our study has been shaped with titles such as foundations-definitions, essentials-limits, method-epistemology, necessity-arrangement, and finally, relations in the context of conflict-reconciliation. In the foundations-





definitions section, the existential sources of the four categories are examined and their definitions and descriptions are made within this framework. In the title of essentials-limits, have been determined essentials, which are inevitable for these categories and are their constituent elements. By adding essentials to the foundations and definitions, thus the limits of the categories were determined. In the method-epistemology section, epistemological methods of knowledge in the formation of categories are discussed. In the necessity - arrangement part, the necessity status of the categories for the human and the hierarchy of needs accordingly are discussed. Finally, in the relations section, the reconciliation and conflict dimensions of six relationship types emerging from four categories are analyzed. Based on the analyzes made within this framework, suggestions are developed for human understanding and behavior.

**Keywords:** Philosophy, science, religion, art.

## Giriş

İnsan; merak eden, düşünen, seven, haz duyan, acı çeken, korkan, kaygılanan, mücadele eden, öleceğini bilen ama hep var olmak isteyen vb. çözülmesi güç, karmaşık gerçekliklere sahip bir varlıktır. O, kendini bulduğu bu fiziksel dünyada öncelikle beslenme, barınma ve tehlikelerden uzak güvenli bir yaşam inşa etme eğilimindedir. Onun temel yaşamsal ihtiyaçlarından sonra fiziğin ötesine geçerek kim olduğu, gerçeğin ne olduğu, yaşamının bu dünyayla sınırlı olup olmadığı gibi ereksel ve varoluşsal meta merakları vardır. Kendisini kısıtlayan fiziksel dünyanın sınırlılıklarından sıyrılıp, mükemmelleşme ve sonsuzlaşma gibi istek ve özlemleri olan insan, bu eksiklik ve yalnızlığını sınırsız güçlere dayanarak giderme ve bir gün mükemmelleşeceği inancını taşımaktadır. Yine o, fiziksel dünyanın sınırlılıklarından, sıkıcılıklarından, çıkmazlarından hoş duygular ve zamanlar var etme, olguda bulamadığı hoşluğu ve güzelliği kurgu dünyasında yaratma, teselliler oluşturma, yani yaşamı yaşanılır kılma ve bunu meydana getirmeye çalışmaktadır. İnsana dair bu tespitlerimiz, onun var oluş ve düşüncesinin temel kategorilerinin kaynağına işaret etmektedir.

Bu betimlemelerimiz arasında insanın düşünen ve bundan dolayı bilgiyi var eden baskın özelliği dikkat çekicidir. Çünkü bunlar, insanı hem var eden özsel hem de içinde olduğumuz dünyada türüne özgü özseller olması itibarıyla önemlidir. İnsan, içinde olduğu dünyanın gerçekliklerini yaşamaya çalışırken, öte tarafta onlara dair bir anlam ve açıklama geliştirmeye çalışmaktadır. İşte temel kategorileri var eden ve buna dair bilgiyi oluşturan, insanın bu özsel ve türsel özellikleridir.

Yukarıda anlatılanlardan hareketle, mantık diliyle ifade edecek olursak, “insan” konusu, sayısız yüklemlerle yüklenebilen bir duruma sahiptir. Ancak insanın kendisini bilmesi, kavraması ve kuşatması için, basitlik ilkesi gereği, kendisine dair sayısız yüklemleri (kategorileri) en genel yüklemlere indirgemesi gerekmektedir. Bu en genel yüklemler veya indirgemeler, insanın en genel var olma ve düşünme kategorileri olarak kendisini kavrayabilmesinde yardımcı olmaktadır. Onun var oluş ve düşünüş alanları olarak ifade ettiğimiz en genel kategoriler; bilim, felsefe, din ve sanattır. Bu dört kategoriye, insanın varoluş-düşünüş-isteyiş-eyleyiş temel kategorileri olarak da ifadelendirmek mümkündür. Bunlar, insanın ontik, epistemik ve estetik içlemleri olarak varlık kazanmaktadır.

Bu çalışmamızda söz konusu en genel kategorilerin neliğini, işlevlerini, yöntemlerini, sınırlarını, temel ayrımlarını, insana bağlı olarak varoluşsal hiyerarşilerini, insan türü için



gerekliliklerini, kesinlik ve zorunluluk boyutlarıyla epistemik değerlerini, çatışmalarını ve bütünselliklerini ortaya koymaya çalışacağız. Bu problemleri; temeller-tanımlar, özseller-sınırlar, yöntem-epistemoloji, gereklilik-sıralama ve uzlaşım-çatışma başlıkları altında ele alacağız. Bununla, insanı kuşatan ontik ve epistemik temel gerçeklikleri teorik olarak bilme ve bu teoriye uygun bir bilgelik pratiği inşa etmeyi amaçlamaktayız. Böylelikle insanın çeşitli kuşatılmışlıklar içinde kendi doğasını kavrama ve buna göre davranma imkânı oluşacaktır.

Soruşturmanın temel mantığı ve felsefenin doğası gereği bir düşünürün; daha önce birçok kez ele alınan bir problemi bir kez daha ele alması, kendi perspektifiyle bu problemi çözümlemesi, yorumlaması ve çıkarımlarla değerlendirmelerde bulunması, bilginin dinamizmi ve yeni perspektiflerin oluşması bakımından değerlidir. Bu çaba, kategorilerin temelleri itibariyle varoluşsal bir bütünselliğe, epistemik ve işlevsel açıdan ayrımlara sahip olduğu teziyle şekillenip somutlaşmaktadır. Böylesi bir çözümlemenin pratik hayatta dikkate alınması, insanın insanla ve insanın doğayla ilişkilerini düzenlemesi itibariyle önem taşımaktadır. Özdeş olanları özdeş bilmek, ayrı olanları fark etmek, nesnenin sınırlarını tespit etmek ve onu doğru ölçebilmek, teoride integral bir söylem, pratikte ise ötekine karşı bir kabul edilmiş duygusunu yaratacaktır. Böylelikle tikelerde yaşayıp tümellerle düşünen birey, gerçekliğe dair doğru çözümlemeler doğrultusunda doğru bir zihne ve bu doğrultuda tümellerden aldığı kavrayışla tikel alanlarda daha isabetli yaşamlar inşa edebilme imkânına sahip olabilecektir.

## 1. Temeller ve Tanımlar

İnsan, hiçbir tercih hakkı olmaksızın, kedisini bu dünyada bulmuştur. Diğer canlılar gibi kendisiyle var olduğu beslenme, barınma ve güvenlik gibi temel ihtiyaçları vardır. Doğadaki diğer canlılara oranla daha savunmasız bir bedene sahip olsa da zihinsel gücü sayesinde, gözlem ve deneylerle elde ettiği ve geliştirdiği bilgilerle yaşamını sürdürebilmektedir. Onu kuşatan dünyaya dair epistemolojiler geliştirme yeteneğiyle donatılmıştır. Duyular aracılığıyla nesneye dair edinilen algılar zihne taşınır, zihinde bunlar kavramlaştırılır, kavramlar arasında da önermeler ve akıl yürütmeler oluşturulur. Gözlemlenen ve deneylenen olay ve olgular biriktirilerek bunlara dair tümel bilgiler inşa edilir. Böylelikle somut gerçeklikler hakkında bilim denilen bir bilgi türü yaratılmaktadır.

Bilim denilen bilgi türü, insanın maddî gerçekliğinde temellenmektedir. Başka bir ifadeyle bilim, ilke ve öncüllerini insanın nesnel gerçekliğinde bulmaktadır. Suyun, toprağın, ateşin ve havanın kuşatılmışlığında yaşayan insan, etrafında olup bitenlere dair merakının dışında beslenme, barınma ve kendisine zarar verecek şeylerden korunmak için yaşadığı doğayı bilmek ve onun yasalarına uymak zorundadır. Aksi takdirde yaşamını sürdürmesi mümkün değildir. Bunun için o, gözlem ve deneyimlerini biriktirerek, doğadaki her şeye dair varsayımlar, teoriler, yasalar ortaya koyarak öndeyilerde bulunmaktadır. Bu öndeyiler, ona geleceğin olgu ve olaylarını okuma ve buna göre davranma imkânını sağlamaktadır. Bu yolda elde edilen bilgilerle o, kendi maddi koşullarını iyileştirme, doğal çevresini kontrol altına alma imkânına da sahip olmaktadır.<sup>1</sup> Francis Bacon'ın, "bilgi güçtür" sözü, insanın öncelikle yaşadığı doğanın yasalarını öğrenerek onunla baş etmesini ve zorluklarının üstesinden gelmesini imlemektedir.<sup>2</sup> İşte bilim, insanın insan olarak etrafına dair merakıyla birlikte, ihtiyaç duyduğu maddî yaşamsal koşulların bir gereği olarak bir "doğa epistemolojisi" şeklinde ortaya

<sup>1</sup> Emile Durkheim, *Felsefe Dersleri*, çev. Denca Kartun-Adem Beyaz (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2018), 21.

<sup>2</sup> Cemal Yıldırım, *Bilim Felsefesi* (İstanbul: Remzi kitabevi, 2008), 15.



çıkmaktadır. Böylelikle insanın doğal gerçekliği bilimin ontolojik zeminini oluştururken, bilim de doğanın düşünsel veya epistemolojik gerekliliği olarak somutlaşmaktadır. Bu çerçevede bilimsel bilgi, insanın varoluşsal maddi koşullarını oluşturması veya canlı olmanın temel gereği olarak doğal ve kaçınılmaz bir şekilde meydana gelmektedir. Buradan hareketle, bir bilgi varlığı olarak insanın yaşamını sürdürmek açısından doğaya dair yasaları bilmesinin zorunlu olduğunu görmek mümkündür.

İnsanın bilime konu olan gerçekliğinin dışında, başka yaşam alanları ve bunu konu edinen bilgi türleri de söz konusudur. İnsan salt bir beslenme, barınma ve korunma varlığı değildir. Bu fenomenlerden sonra görünen varlığın ötesine geçmek suretiyle onun merakları, soruları, fizik ötesinde korkuları, özlemleri ve yaşamı yaşanılır kılmak için oyalanmaya da ihtiyacı vardır. Başka bir ifadeyle insan, salt bilimsel bilgiye konu olamayan, fiziki aşan bir gerçekliğe de sahiptir. O, kendi bedensel yapısı ve etrafında olup biten maddî dünyanın yapısını anladıktan sonra, varlığa dair kavramsal sorular geliştirmektedir: Var olmak nedir, varlık neden vardır, insan nedir, nereden gelmiş nereye gitmektedir, insanın bir amacı var mıdır, bütün bu olup bitenler nedir ve nedendir, bütün bunların arkasında bir etken var mıdır? Daha özel bir alan olarak “bilgi”ye dair sorular da örnek verebilir. Yukarıda insanın maddî gerçekliğine ve etrafında olup bitene dair bilgilere bilimsel bilgi denildiğine değindik. Buradan hareketle bilgi nedir, bilginin insanla nasıl bir ilişkisi vardır, neden bilgiye ihtiyaç duyulur, bilgilerimiz kesin midir, doğru bilginin imkânı var mıdır, bilgilerin kaynağı nedir, doğru bilginin ölçütü nedir, bilgiye bir sınır çizilebilir mi? gibi sorular sorulabilir.<sup>3</sup> Bu türden sorular ve bunlara verilecek cevaplar, bilimde olduğu gibi açıkça gözlemlenen ve deneyimlenen türden bir karaktere sahip değildir. Bunlar, alan olarak bilime veya olguya dayansa da soyutlanmış ve salt zihinsel dünyada kavramsal olarak meydana gelmektedir. İşte maddî gerçekliklere dair bilgilerimize dayanarak meta düzeyde merak ettiğimiz, zihinsel işlemlerle edinilen bilgiler için felsefe ifadesini kullanabiliriz.<sup>4</sup> Tanım teorisine göre cinsini ve ayrımını gözeterek felsefeyi şu şekilde tanımlayabiliriz: Felsefe, mantığın ilke ve kurallarına bağlı kalarak, varlığı kavramsal düzeyde çözümleme ve çıkarımlarla izah etme bilgisidir. Buradaki varlık, çeşitli özsel ayrımları olan kategorilere ayırmak suretiyle yapılabilmektedir. Kavramsallık felsefenin varlık alanı, mantık yöntem belirleyicisi ve akıl onun ortaya çıkma formudur. Mantıksal ifadeyle de bunu dile getirecek olursak, bilgi onun cinsi, kavramsal, mantıksal ve ussal oluşu onun ayrımıdır. Ancak tüm mantıksal ve ussallığına rağmen onun kavramsal düzeyde varlık bulması, onun bilim gibi nesnel ve evrensel kanıtlayıcı olamamasına neden olmaktadır. Yine de bu niteliğine rağmen filozof, tüm özneliği içinde evrensel olanı yakalamaya çalışır ve onun yöntemi potansiyel olarak evrensel olmaya uygun bir karakterdedir.

Kavramsal dünya, olgulardan hareketle zihinsel dünyada var edilen bilgilerin dünyasıdır. Artık doğrudan duyularla değil, zihin veya kavram diyebileceğimiz bir düzeyde bilgilerin oluşturulması söz konusudur. Bu düzeye veya alana felsefe veya felsefi gerçeklik alanı diyebiliriz. Görüldüğü üzere bu alan da bilim gibi insan gerçekliğinin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Burası, bilim gibi temel yaşamsal değil, daha üst düzeyde soru ve meraklara dair kavramsalıdır. Bu alanın soru ve cevaplarının temel yaşam için zorunlu olmaması; somut, evrensel ve kesin sonuçlara varamaması ve en çok da kavramsal olması gibi nedenler/özellikler, bu alanla ilgilenmenin öteden beri belli bir azınlığın imtiyazı olarak varlığını sürdürmesinde etkili olmuştur.

<sup>3</sup> Kadir Çüçen, *Bilgi Felsefesi* (İstanbul: Sentez Yayınları, 2012), 55-86.

<sup>4</sup> Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü I*. (İstanbul: Say Yayınları, 2020), 777; G. Deluze-F. Guattari, *Felsefe Nedir?*, çev. Turhan Ilgaz (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020), 16.



Dikkat edildiği üzere felsefeyi bilimden sonra ele aldık. Bunun sebebi, bilimsel varoluş alanı olmadan veya buna dair düşünsel bir yetkinleşme sağlanmadan felsefî alanın oluşmasının neredeyse imkânsız olmasıdır. Bir diğer sebep de felsefenin daima varlığın somut koşullarına bağlı olarak gerçekleşmesidir. Duyular aracılığıyla nesne veya olgu hakkında bilgilerimiz doğrulandıktan sonra, bunu “meta” sorular veya soruşturmalar takip etmektedir. Çeşitli bilimler düzeyinde nesnenin bilimsel açıklamaları yapıp, bunun doğruluğu ve nesnelliği izah edildikten sonra, kavramsal soruşturmalarına girişebilir. Bu nedenle hangi dönemde ve hangi yetkinlik düzeyinde olursa olsun felsefe, ancak bilimsel bilgileri veya olguyu dikkate alarak var olabilmıştır. Bu nedenle eşyaya dair bilimsel bilgilerin değişmesiyle birlikte felsefeler de değişebilmektedir.

İnsanların genelinin bizzat gerçekliğinin bir gereği olarak ortaya çıkan bilim ve felsefeyle yetinmediği görülmüştür. İnsan, aynı zamanda fiziği ve fiziğin kavramsal bilgisini, yani metafiziği/felsefeyi de aşan arzulara sahip bir varlıktır. Varlığı, evreni, dünyayı, olup biteni, geleceği vb. problemleri başı-sonu netlik kazanmış bir çerçevede anlamak ister. Toplumun belli ereksel ideler doğrultusunda şekillenmesini arzular. İnsanları yekvücut kılacak ilkelerin olmasını talep eder. Bu dünyada elde edemediği ölümsüzleşme, mükemmelleşme ve mutlak bir mutluluğa sahip olmayı hayal eder. Bilim ile nesnel gerçeklik açıklanabilir, felsefeyle de bu gerçekliğin metafiziksel boyutu olabildiğince izah edilebilir. Ancak içinde olduğu zayıflığı, eksikliği her gün yaşayan insan, kusurlarını kusursuz, eksikliklerini eksiksiz mükemmel olarak düşündüğü bir varlıkla giderme ihtiyacı duymaktadır. Türünün her bir tanesinin öldüğünü ve bu dünyadan yok olduğunu tecrübe etmektedir. Bu, onun arzu etmediği ve kabul edemediği bir gerçekliktir. Bu dünyada çeşitli şekillerde ve şeylerle görece ve geçici mutluluklar elde edilebilir, ancak bu mutluluklar yetkin ve kalıcı değildir. Bu nedenle insan, sonsuz mükemmel bir mutluluk peşine düşmektedir. İşte bu isteklerini inanç veya din aracılığıyla alabilmekte ya da alabileceğine inanmaktadır. Bu nedenle dini, insanın duyuşal ve kavramsal düzeyde elde edemediği mutlak bir gücün olduğu ve bu gücün her daim onu koruduğu/koruyacağı, bir gün onu tüm kusur ve eksiliklerinden arındıracağı, mutlak bir mutluluk ve sonsuz bir mükemmelliğe kavuşturacağı inancıyla yaşamının bir zaman ve düzeyinde bir var oluş biçimi olarak düşünebiliriz.<sup>5</sup> Buradan hareketle insanın varoluşunda bir inanç ve bunu kurumsal bir yapıya dönüştüren bir din alanının gerçekliğini birçok kimse için kabul etmek gerekir.

İnanan kimsenin iman ettiği şeylerin gerçekliği, doğru olup olmaması ve inanılanların kanıtlayıcı özelliğe sahip olup olmaması gibi sorular başka bir yerin konusudur. Bunun epistemik değerlendirmeleri sonraki kısımlarda ele alınacaktır. Ancak bizi burada ilgilendiren, insanların büyük bir kesiminin böylesi bir yaşam alanına sahip olduğu gerçeğidir. Yani duyuşal ve kavramsal dünyanın, insanın her istediğini verememesi sonucunda, özlenen bir yaşamın inşa edilmeye çalışılması söz konusudur. Bu nedenle insanın hayatında var olanların eksik, yetersiz ve geçiciliğinden dolayı inançsal denilen tam, mükemmel, kusursuz ve sonsuz bir alan inşa edilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca insanları kendisine en çok bağlayan bir varoluş alanı olarak din, onun bu hayata dair memnuniyetinin yetersiz ve fizikötesi özlemlerinin de baskın olduğunu göstermektedir.

İnsan, sadece duyuşal, kavramsal ve inançsal bir gerçekliğe sahip değildir. Bunlara ek olarak beğenme, hoşlanma, keyiflenme ve eğlenme, yani estetiksel (nesneye dair hoşluk duyumsaması olan) gerçekliğe sahip bir varlıktır.<sup>6</sup> Bu dünyanın mevcut haliyle insanı her

<sup>5</sup> Mehmet Aydın, *Din Felsefesi* (İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 1999)

<sup>6</sup> Ahmet Arsalan, *Felsefeye Giriş* (Ankara: BB101 Yayınları, 2017), 277-280.



açıdan tatmin etmediği ortadadır. İnsan, temel yaşamsal koşullarda daha iyi bir duruma sahip olabilir. Gözlemlendiği nesne dünyasının ötesine geçerek kavramsal bir dünya inşa edebilir. Bu dünyada bulamadığı her şeyin daha iyisine ulaşacak şekilde kozmolojisiyle, ritüelleriyle, eskatolojisiyle bir inanç dünyası kurabilir. Bunlara ek olarak onun aynı zamanda oyalanmaya, eğlenmeye, hoş vakitler yaratmaya da ihtiyacı vardır. Estetik özne olarak estetik hazlar almaya yatkın bir yapıda olduğu için bunları karşılayacak bir faaliyete ihtiyaç duymaktadır. Bununla kastettiğimiz insanın bir sanat dünyasını yaratmaya duyduğu ihtiyaçtır. İşte insan, böylesi bir gerçekliğin, yani sanatın da varlığıdır ve sanat, insanın söz konusu gerçekliğinde varlık bulmaktadır.

Paradoksal bir durum olarak, insan hem ölmek istemez, hem de zamanın hoş geçmesini sağlayacak faaliyetler yaratarak daha hızlı bir şekilde ölüme yaklaşmaya çalışmaktadır. Bu paradoksun sebebi “iç daralma” olgusudur. İç daralması gerçeği, ancak uğraşlar oluşturmak suretiyle azaltılabilir. Uğraşlar bağlamında insan, birçok zaruretlerini halletmiş ve her daim bunlarla ilgilenmek durumunda olmayabilir. Eylemsizlik durumunun var ettiği iç daralmalar nasıl giderilebilir veya bunun üstesinden nasıl gelinebilir? İşte burada sanat denilen bir alan var olmaktadır. Sanat bir yaratımdır, insanın yaratıcılık dünyasıdır. Bu yaratım, bazen güzel bir seyir oluşturmak için resim ve heykeli bazen de güzel bir nağme için müziği yaratır. Hoş zamanlar geçirmek için romanı, tiyatroyu ve sinemayı yaratır. Bütün bunlar, insanın aynı zamanda bir sanat varlığı olmasından kaynaklanmaktadır.

İnsanın var oluş ve düşünüşünün temel kategorileri, farklı neden ve gerekçelerle ortaya çıksa da bizzat insan gerçekliğinden kaynaklandığını temellendirmeye çalıştık. Bunları birleştiren temel nokta, insanın varoluşsal doğasıdır. Bunlardan dinin epistemolojik temelleri bir dış kaynağa bağlansa da hepsinin ontolojik gerçeklikleri insan doğasına dayanmaktadır. İnsanın düşünen bir varlık olması, söz konusu kategoriler aracılığıyla problemleriyle baş etme imkânını sunmaktadır.

## 2. Özseller ve Sınırlar

Kategorilerin öznesi/taşıyıcısı insan olsa da her birinin konumlanışı bakımından mantıksal ve olgusal ayrımları söz konusudur.

Bilimi var eden, insanın maddî bir yapıya ve temel yaşamsal gerçekliklere sahip olmasıdır. Bu nedenle bilim, her insanı ilgilendirir ve bilim yapma, var olmanın yaşamsal temel içgüdülerinden kaynaklanmaktadır. Bilimsel bilgiler, bizim sağduyusal yanımıza karşılık gelmektedir. Her koşulda varlığı sürdürmek için ihtiyaç duyulan temel bilgilerdir. Hiç kimsenin temel ihtiyaçlar bağlamında bilime kayıtsız kalması düşünülemez. Bu nedenle yaşamın değerini kavrayabilmiş, gelişmiş toplumların az ya da çok bir bilime sahip oldukları bilinmektedir. Onun sınırları, duyu ve deneyimler dünyasıyla belirlenir. Başka bir ifadeyle duyu ve deneyimlerimizin sınırları, bilimin sınırlarını belirlemektedir. Onun görüngü dünyasına dair oluşturduğu bilgiler, felsefenin, dinin ve sanatın verdiklerinden farklıdır ve aynı zamanda bunların öncülü veya ön koşulu konumundadır. Bilim, söz konusu alanlara dair bir yetkinliğe sahip olmadığı gibi bu alanların da bilimin verdiklerini vermek gibi bir yetileri söz konusu değildir. Bilimin temel ayrıcı özelliği, gözlem ve deneyle meydana gelmesindedir. Gözlem ve deney, temel yaşam koşullarını oluşturması bakımından herkesi ilgilendiren somut gerçekliklerdir. Bilimin gözlem ve deneyle varlık bulması, aynı zamanda onun epistemik





geçerliliğini sağduyusal bir kesinliğe ulaştırmaktadır. En azından şunu söylememiz mümkündür: Mantık ve matematiği de kattığımızda bilimsel bilgiler, en zorunlu, en kesin, en evrensel ve en geçerli olan bilgilerdir. Bu nedenle herkes tarafından kabul edilebilirliğe sahiptir. Herkes bir şekilde ondan payını almaktadır. Nitekim bilimsel bilgiye dayanılarak üretilen teknolojinin dünyanın her yerinden kabul görmesi bunun işaretlerindendir.

Son dönem kimi felsefelerde bilimin mutlak zorunluluğunun kırılması, bu tezi yanlışlamaz. Çağdaş felsefede Feyerabend gibi kimi filozoflarca ileri sürüldüğü gibi kesinlik bakımından bilimin diğer bilgi türleri ile aynı düzeyde olduğu fikri, en basitinden tecrübelerimizle çelişmektedir.<sup>7</sup> İnsan bağlamında bir mutlak doğruluktan bahsedilemezse de bilimin diğer bilgi türleriyle kıyaslanamayacak derecede bir evrensellik, kesinlik ve kalıcılığı söz konusudur. Bilimsel bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayıran en dikkat çekici özelliklerinden biri de özünde tam bir tatmini sağlamasıdır.<sup>8</sup> Muhtemel tüm itirazlara rağmen, bilimin en güvenilen bilgi türü olması bundan kaynaklanmaktadır.

Özelliği ve sınırları bağlamında felsefeye dair burada değineceğimiz hususlar, zamansal olarak geldiğimiz yer itibarıyla bugünkü felsefeden anladıklarımız olacaktır. Çünkü milattan önce altıncı yüzyılda Antik Yunanda başlayan felsefe, günümüze kadar konu ve kapsamı açısından değişikliklere uğramıştır. Buna bağlı olarak felsefeden anlaşılanlar da değişmiştir.<sup>9</sup> Bu nedenle burada serdedilecek düşünceler, klasik felsefeye aykırı olabilir veya onu temsil etmeyebilir. Klasik felsefenin büyük oranda bilimi içerleyen bir anlama sahip olduğu bilinmektedir. Ancak bugün itibarıyla felsefe ve bilimden farklı şeyler anlaşılmaktadır. Bu çerçevede bir hususun altının çizilmesi gerekir: Felsefe ve bilim; konu, yöntem ve kesinlik bakımından her ne kadar tamamen ayrılmış olsalar da kopmaz bağlara sahiptirler. Felsefenin bilimsel bilgiye dayanması gerekir ve bilim de kendini geliştirmesi için daima felsefeye ihtiyaç duyar. Bu anlamda bilimi yorumlayan ve bu sebeple gelişmesine de katkıda bulunan düşünceleri ele alan bilim felsefesi diye bir felsefe dalı gelişmiştir.

Felsefenin dayanak noktası bilimdir. Felsefeyi bir bilgi çabası veya öğreti olarak gördüğümüzde nesneye dair ikinci dereceden bir bilginin olması için birinci dereceden bilgilerin olması gerekir ki, bu da bilimle sağlanmaktadır. Bu nedenle bilimsiz veya bilimin verilerine dayanmayan bir felsefenin temelleri sağlam olamaz. Bunun aksi, Platoncu tarzda bir felsefe olabilir ki bu, günümüzde pek karşılık bulmayan bir felsefe yapma biçimidir. Bu anlamda felsefe aslında nesneye dayanarak, ama ötesine geçmek suretiyle var olan bir bilgi etkinliğidir. Nitekim bilimin verileri değiştikçe felsefeler de değişmektedir. Örneğin Batlamyus kozmolojisine dayan felsefeler, çoktan geride kalmış ve yeniçağlarla birlikte kozmolojiye dair ileri sürülen bilimsel bilgiler dikkate alınarak felsefe yapılmıştır. Modern felsefenin en önemli özelliklerinden biri, bilime dayanıyor olmasıdır. Bu durum, birçok alanda kendisini göstermektedir. Bu nedenle felsefe varlığa dair meta bilgilerse, o takdirde filozof da meta bilgiyi, yani felsefeyi var etmek için şeylerin güncel bilimine vakıf olmak zorundadır.

Felsefenin en temel ayrıcı özeliği, zihinsel ve kavramsal bir düzeyde yapılmasıdır. Felsefe, doğrudan nesnenin tikel bilgisine dayanmaz, nesneye dayanarak nesnede potansiyel olarak bulunan, ama doğrudan gözlemlenemeyen gerçekliklere dair bir bilgi üretimidir. O, tamamen nesnel gerçekliklere dayansa da var oluş biçimi kavramsalıdır. Bu nedenle bir çeşit

<sup>7</sup> Feyerabend'in bu konuda görüşleri için bk. Paul Feyerabend, *Yönteme Karşı*, çev. Ertuğrul Başer (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020).

<sup>8</sup> Burada mantık ve matematik gibi formel bilimleri formelliklerinden ötürü dışarıda tutuyoruz.

<sup>9</sup> Abdülbaki Güçlü-Erkan Uzun-Serkan Uzun-Hüsrev Yolsav, *Felsefe Sözlüğü* (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003), 1622.





“metafiziksel” olmak durumu söz konusudur.<sup>10</sup> Felsefenin bilim gibi duysal olmak gibi bir sınırı bulunmamaktadır. Dolayısıyla her şeyi konu edinir. Her şeye ilişkin soruları vardır. Ancak sorulara verdiği cevapların, mantıksal kanıtlayıcılığı olmak gibi bir zorunluluğu da vardır. Bu yönüyle de inanç kabullerinden ayrılır. Kanıtlayıcılığı, bilim gibi nesnel de değildir, zihinsel olmak ve zihnin mantıksal işleyiş sistemine göredir. Bu nedenle ister doğal yeti olarak ister sistemsal bilgi tarzı olarak mantık, her zaman onun vazgeçilmez yöntem belirleyicisi durumunda olmuştur. Sonuç olarak felsefi bilgi; kavramsal, mantıksal ve kanıtsaldır.

Felsefe, kavramsal oluşundan ötürü daima insanların ilgisinden uzak kalmıştır. Onun kavramsal oluşu, kitlelerin problemlerini anlamasını zorlaştırmakta ve bu nedenle de uzak durulmasına sebep olmaktadır. Felsefe, bilim gibi tüm insanlar için hayati bir gerçekliğe sahip değildir. Ancak az bir kesimin entelektüel merakları için kaçınılmazdır. Bu nedenle felsefeyi birinci dereceden veya “yakın felsefe” ve ikinci dereceden veya “uzak felsefe” olmak üzere iki kısma ayırmak istiyorum. Yakın dediğimiz, toplumsal hayatı ilgilendiren bilimsel sahalara ilişkin felsefedir. Bilgi, bilim, sanat, siyaset, ahlak, eğitim, bilgi felsefesi vb. böyledir. Bilginin herhangi bir alanıyla ilgilenen kişilerin alana hâkimiyetinin olabilmesi için kaynak, sınır, ölçü gibi bilginin problemlerine aşına olması gerekir. Bu hususiyetler, bahse konu diğer alanlar için de geçerlidir. Örneğin eğitim veya siyaset bilimiyle ilgilenen kimseler için onun felsefesi mutlaka yararlı olacaktır. Yakın dememizin sebebi, nesnel alan ile ona dair meta bilginin uzak olmamasıdır. Hatta buradaki bilim, felsefeyi gerektirecek kadar bir yakınlık söz konusudur. Başka bir ifadeyle nesnel tikel bilginin meta soruşturmasının çok yakın olmasıdır. Oysa ontoloji ve din felsefesi böyle değildir. Bu felsefeler dayandıkları zeminin nesnelliği ve toplumsallığı söz konusu olsa da soyutluklarının (abstract) somutluğuna (concrete) dokunmak mümkün değildir. Örneğin evrene ilişkin teolojik bir yaklaşımın nesneye dayanmak suretiyle izah edilmesi uzak kalmaktadır. Benzer şekilde, din felsefesinin temel konularından ilki olan Tanrıya dair, ancak nedensellik ilişkisiyle konuşulabilirliğin imkânı söz konusudur. Aristoteles’in ilk hareket ettiricisinde olduğu gibi bu nedensellik uzak bir nedenselliktir. Bu nedenle bu sahaların çok az bir kesimin bilgi ve ilgi alanına girmesi doğal ve isabetlidir. Yakın felsefelerde farklı görüşler ileri sürülse de alan olarak varlığının kabulü reddedilemez. Örneğin yakınlığından dolayı bilgiye dair imkân, kaynak, ölçü ve sınır gibi felsefi sorunlar herkesçe kabul edilmektedir. Ancak uzak olmasından dolayı Tanrı ve zihnin halleri gibi klasik metafiziğin bazı konuları, alan itibarıyla herkesin kabulünden uzaktır.

İncelememize konu olan diğer kategorilere nazaran din hakkında konuşmanın daha zor olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu, din kavramının tekillerinin çokluğundan ve farklı olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu da tümel çözümler yapmayı zorlaştırmaktadır. Dini diğer kategorilerden ayıran temel özelliklerden biri, onun epistemik kaynak olarak dışsal olmasıdır. Daha önce değindiğimiz gibi dine dair kabullerin kaynağı, insan gerçekliği olsa da bunlar, bilgisel temellerini bilim ve felsefede olduğu gibi insanın duysal ve akısal araç ve çabasıyla değil, bir aşkın kaynağa duyulan inançla var olmaktadır. Bilimin gözlemsel ve deneysel test edilebilirliği vardır. Felsefenin mantıksal ve ussal denetlenebilirliği vardır. Ancak dini var eden temel dinamikler için böyle bir imkân söz konusu değildir. Bu böyle olduğu halde her toplumda inanların sayısı inanmayanlara göre daha fazla olmuştur. Bunun sebebi, dinin insana güven, sonsuzlaşma gibi sunduklarının hayati değer taşımasıdır. Dine dair ileri sürülenlerin kabul edilebilirliği ikna ve güvenden kaynaklanmaktadır. İnananlar kendilerine söylenenleri ikna edici ve güvenilir bulmuşlardır.

<sup>10</sup> Eski çağlarda yapılan metafizik değil, sözcük anlamıyla fiziğin meta soruşturmasını kastediyoruz.



Dinin en önemli ayırıcı özelliklerinden birisi de çoğu dinlerde bulunan kurtuluş öğretisidir. Belki de kabul edilebilirliğin en güçlü tarafı da burasıdır. İnsanlar öldükten sonra yok olup gitmek istemezler, aksine bu yaşamdan çok daha güzel hayatlar yaşamak isterler. İşte din inan kimselere bunu sunabilmektedir. Bilim adamının ölüm sonrası için söyleyebileceği bir şey yoktur. Çünkü gözlem ve deneyimle test edilebilirlikten uzak bir iddiadır. Filozof ise ancak çıkarımlar yaparak olasılıklı sonuçlar ileri sürebilir. Ancak din, inanan kişinin nezdinde kesin kanaatler oluşturmaktadır. Dinin ayırıcı özelliklerinden birisi de bilimin bittiği yerde yaşama dair yüksek güvenlik ve sığınma duygusunu oluşturmaktadır. Örneğin tüm çarelerin tükendiği yerde, dua gibi eylemlerle inandığı mutlak güce sığınmak ve ondan yardım istemek kişiye büyük güç vermektedir. Bu, nesnede bir değişimi meydana getirip getiremeyeceği tartışmalı olsa da özünde olumlu etkiler var ettiği bir gerçektir. Bu söylediklerimizin tamamı, kişinin inanmasıyla mümkün olacak şeyler olsa da dinlerin geleninde bu inançlar bulunmaktadır. Dinî önermelerin epistemolojik olarak anlamlı ve doğru olup olması, konumuzun dışındadır. Burada sadece dinin ve onu kabul edenlerde gözlemlenen fenomenlerden hareketle onun özel özelliklerini ve sınırlarını tespit etmeye çalışıyoruz.

Sanatı sanat yapan ve aynı zamanda diğer kategorilerden ayıran nokta, insanın nesneye dair yaratımıdır. Bu dünya içinde yeni bir dünya yaratmaktadır. Diğer alanların varoluşla birlikte epistemik ağırlıklı yönleri varken, sanatın böylesi bir iddiası söz konusu değildir. Sanatla bu dünyada oyalanma, eğlenme ve hoş zamanlar yaratmaya dayalı bir yaşam inşa edilmektedir. Bazen bir oyalanma bazen eğlenme bazen çekilen acıların hafifletilmesi gibi bir teselli oluşturmaları açısından insanın yaşamının sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışmaktadır. Tartışmalı olmakla birlikte bu açıdan sanatın hakikat iddiasının olmadığını düşünüyoruz. Sanat, epistemik olarak imgelemde kurulan bir dünyadır ve onun bu dünyanın gerçekleriyle uyumlamak değil, tam tersine bundan uzaklaşmak iddiası vardır. Çünkü sanatsal yaratımda bu dünyanın gerçeklerinden razı olmama ve onları aşma girişimleri söz konudur.

### 3. Yöntem ve Epistemoloji

Temel kategorileri anlaşılır kılan noktalardan biri de onların epistemik olarak nasıl bir yönetime sahip olduklarıdır. Ancak maksadımız, kategorilere ilişkin yapılan çalışmalarda olduğu gibi uzun uzadıya bir çözümleme olmayacak, onların var edici noktalarını belirlemek olacaktır.

Bilim, gözlem ve deneylerden toplanan sistematik bilgidir. Endütf olarak incelenen olguların sayısı artırılarak güçlü teori ve yasalar oluşturulur. Bu yolla, olguya dair edinilen bilgilerden öndeyiler meydana getirilmektedir. Bundan ötürü bilimsel bilgilerin geleceğe dair güçlü iddiaları var olmaktadır. Bu açıdan geleceğe dair yaşamsal kararlar, bilimsel bilgiye dayanılarak verilebilmektedir. Bütün hayatıyetine ve epistemik olarak tüm kesinliğine rağmen, bilimin bilgiyi endüktif olarak var etmesi, onun mutlak olarak görülmesinin önünde bir engeldir. Yeniçağda başlayan D. Hume gibi filozofların nedensellik eleştirileri ve çağımızda Mantıkçı pozitivist filozoflara karşı geliştirilen düşünceler bunu ortaya koymuştur.<sup>11</sup> Bütün eksikliğine ve mutlak olmayışına rağmen, yine de bilim, insanın en güvenilir, en evrensel ve en zorunlu bilgilerini sağlamaktadır.

<sup>11</sup> Bk. Karl R. Popper, *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*, çev. İ. Aka ve İ. Turan (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012).



Felsefenin olabilmesi için öncelikle bilimsel veya sağlam olgusal bilginin olması gerekir. Filozof, bilimsel bilgidен ya da nesnenin doğrudan bilgisine dayanmak suretiyle nesnede gözlemlenmeyen ve deneyimlenmeyen kavramsallaştırmalar yapar. Bu kavramsallaştırmaların bir nesnede temelleri bulunmaktadır. Daha sonra kavramlar aracılığıyla çözümler ve akıl yürütmelerle varlığın herhangi bir sahası hakkında bilgi üretilir. Felsefe, soyutlayarak bilgiyi var eder. Bu nedenle tamamen akli esas almak suretiyle ya da akıl aracılığıyla düşünceyi gerçekleştirir. Onun akli esas almasından dolayı konu kapsamı da aklın sınırlarına göre şekillenmektedir. Bu bakımdan felsefenin sınırları aklın sınırlardır ve bu sınır, “varlıkla” kavramıyla ifade edilebilir. Felsefe aklın kapasitesi ve gücü oranında olabildiği kadar bilgi üretir. Onun evrenselliği çok az bir kesimin entelektüel merakıyla sınırlı kalırken, kesinliği de mantıksal ve olgusal tutarlılık ve ispatlama kabiliyetiyle orantılıdır. İnsanın eşyaya dair bilgisinin değişmesiyle filozof da felsefesini değiştirebilir. Bu anlamda felsefenin dogmatik davranma durumu yoktur. “Dogmatik felsefe” ifadesi kendisiyle çelişmektedir. Bütün bu özellikler yöntemsel olarak felsefeyi dedüktif kılmaktadır. Bu anlamda felsefeye yöneltilecek bir eleştiri doğrudan argümantasyonun öncüllerine dönük olmalıdır.

Din, Tanrı’dan olduğuna inanılan mesajlardan hareketle epistemolojisini oluşturur. Dinin tüm geçerliliği, bilginin kaynak ve varış yeri arasındaki ilişkinin kanıtlanabilirliği ve test edilebilirliği olmamasına rağmen, kaynağa duyulan güvendir. Tanrısal oluşu, inanç önermelerinin zamana ve durumlara göre değişebilirliğini yadsımaktadır. Üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen inanılan metinlerin ve belli itikatların sürdürülmesi söz konusu kesin kabullerden kaynaklanmaktadır. Dinin tüm doğruları inanılan metnin ilkelerinden başlatılır. Metin, Tanrı’dan kabul edildiği için yanlış olabilirliği asla düşünülmez. Bu açıdan tartışmaya kapalıdır. Metnin yorumları değişse de aslı daima kalıcı kabul edilir. Epistemolojik açıdan burada duyusal ve rasyonel izah edilebilirliğinin en zayıf biçimi görülmesine rağmen tarih boyunca en fazla kabul edilen epistemolojiler dinde görüşmüştür. Bunun temel sebebi, bilginin kaynağına duyulan mutlak güvenle birlikte bunları sorgulamaya yeltenen felsefenin yokluğudur. Bu mutlak güven, kendisiyle çelişen deneysel ve kavramsal diğer bilgi türlerinin ya ötelenmesine ya da derinlikli uzlaşa yorumlarının geliştirilmesine sebep olmuştur.

Yöntem olarak duyusal başlayan sanat, insanın dış dünyaya dair gözlemlerinden varlık kazanır. Bununla birlikte zihinsel bir yaratımı söz konusudur. Dış dünyadan alınan nesneler zihinde yeniden yaratılır ve yeni dünyalar oluşturulur. Sanatçı zihninde yarattığı dünyayı sanat aracılığıyla dışa aktararak bir fenomen oluşturur. Köken itibarıyla Yunanca olan “estetik” kavramı da esas duyusal algıya vurgu yapmaktadır.<sup>12</sup> Sanat algılarıyla başlar, ancak zihinde yaratılır. Bu bakımdan bir yönüyle bilim, diğer bir yönüyle de felsefe gibi çalışır. Ancak onun zihinsel yaratımı, felsefede olduğu gibi kavramlarda değil, imgelemde gerçekleşir.<sup>13</sup>

#### 4. Gereklilik ve Sıralama

Temel yaşamsal olması itibarıyla bilimsel bilgidен tamamıyla uzak durmak mümkün değildir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi bilimsel bilgi, insanın yaşamsal gerçekliğinde temellenir. İnsan, tüm boyutlarıyla fiziksel bir gerçeklikte yaşamaktadır ve bu nedenle yaşamını sürdürmesi için fiziksel dünyanın bilgisi kaçınılmazdır. Bu bakımdan birey ve toplum ayırımı yapılmaksızın bilim, gerekliliği ve tertibi itibarıyla diğer kategorilerden önce gelmektedir.

<sup>12</sup> Ömer Naci Soykan, *Estetik ve Sanat Felsefesi* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2020), 33.

<sup>13</sup> Kavram ve imge farkı için bk. Doğan Özlem, *Mantık* (İstanbul: Notos Kitap, 2022), 68.



İnsanın kendini içinde bulduğu zorunlu dünyanın bilgileri, zihinsel donanımı itibarıyla en temel ve öncelikli bilgilerdir.

Herhangi bir bireyin kendisini kuşatan fiziksel dünyayı aşan meta alanlara dair merakları olmayabilir. Örneğin kişi, bilimsel bilgiyi kullanabilir, ama bilginin nereden kaynaklandığını merak etmeyebilir. Benzer şekilde bireye bir ahlaki eylemde bulunabilir, ancak bu eylemin temel nedeni hakkında bir soruşturmaya girişmeyebilir. Bu nedenle felsefeden yoksun olabilir. Kişi, günlük hayatını sürdüreceği şekilde beslenme, barınma ve korunmasını sağlayacak bilgilere sahip olmak zorundadır. Ancak beslenme nedir? Beslenme canlı için neden zorunludur? Böylesi bir gerekçenin sebebi nedir? gibi felsefeyi var edecek teorik meseleler zorunlu değildir. Bunlar temel yaşamsal meseleler olarak görülemez. Bize göre böylesi bir yaşam, anlam ve değer kaybına sahip olsa da insanın canlı yaşamını sürdürmesi bakımından felsefe, bir zorunluluk taşımamaktadır.

Felsefe, temel maddî gerçekliklerden sonra var olan bir bilgi ameliyesidir. Felsefenin böylesi bir özelliğinden dolayı tarih boyunca toplumlar tarafından yadırganmış, çok az bir kesimin entelektüel çabası olarak varlığını sürdürmüştür. Bu açıdan düşünüldüğünde kimi bireyler için gerekli bir şeyken, her bir birey ve toplum için zorunluluk taşımamaktadır. Felsefe, daha çok bilimde belli mesafeler alabilmiş, maddî koşullarını iyileştirmiş toplumların erdemidir. Bu nedenle felsefenin varlığı, var olduğu coğrafyanın entelektüel gelişmişliğinin göstergesidir. Nitekim felsefenin ilk çıktığı İyonya bölgesi, refah düzeyi gelişmiş ve entelektüel merakları başlamış bir bölgeydi.<sup>14</sup> Daha sonraki dönemlerde felsefenin varlık bulduğu coğrafyalar da böyledir. Felsefenin her bir birey için zorunluluk taşımadığını söylesek de toplumlar için ileri düzey yaşamlar inşa edilmesinde önemli bir role sahiptir.

Din, tarih boyunca toplum nezdinde varlığını sürdürmüştür. İnsanların bu dünyanın eksikliklerinden, acılarından kurtulmak gibi bir arzuya sahip olmaları doğaldır. Ancak bunu, birey ekseninde düşündüğümüzde dinin sonsuzlaşma ve mükemmelleşme iddiası subjektif olduğundan her birey tarafından kabul edilmeme gibi bir doğası da vardır. Bu nedenle dinin tezleri geniş kesimler tarafından kabul edilmiş olsa da daima onu kabul etmeyen bireyler de olmuştur. Buradan hareketle fizik ötesinde bir güce dayanma ve ölüm sonrası mükemmel dünyaları yaratmadan tutun da toplumların düzen bulmasına kadar her açıdan din kitleler için “toplumsal karakter” bakımından kaçınılmaz olmuştur. Ancak bu durumun birey için bir zorunluluk oluşturmadığını vurgulamak gerekir. Modern zamanlara kadar dinin toplumsal ahlak inşasında da çok güçlü bir etkisi olmuştur. Toplumsal nüfuzundan dolayı siyasetin de üzerinde etkili olmuştur.

Sanat için de benzer şeyler söyleyebiliriz. Bu dünyanın çoğu kişi için sıkıcı olan ve acı veren bir boyutu olmuştur. Böyle olmasına rağmen herkesin zamanı şekillendirme ve eşyayı yeni boyutlarda yaratma gibi yetenek ve zorunlulukları söz konusu değildir. Bu sebeple sanat da felsefe gibi az bir kesimin etkinliği olarak gelişmiştir. Yaratımda bu böyle olmakla birlikte, istifade bakımından sanat, daha fazla kesimlere hitap etmiştir.

Kategorilerin gerekliliği eşit düzeyde gerçekleşmemektedir. Bilim herkes için bir zorunluluğa sahipken, felsefe çok az bir kesimin imtiyazı olarak varlık göstermiştir. Din, toplumların çoğunluğu tarafından kabul edilse de ileri sürülen fikirler, kimi bireyler tarafından güven tesis edici olarak görülmemiştir. Bilim gibi deneyimsel, felsefe gibi kavramsal ve çözümleyici bir tarza sahip değildir. Ancak toplumsal anlam ve düzen oluşturma bakımından

<sup>14</sup> Ahmet Cevizci, *Felsefenin Kısa Tarihi* (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 31.



işlevseldir. Bu anlamda duyuşal ve kavramsal bir gereklilik taşımamaktadır. İnsanın hoşlanma yanına yönelen sanat ise yaratım olarak belli bir kesimin faaliyeti, yararlanma olarak ise daha çok kesime hitap etmek suretiyle var olur ve gerekliliğini gelişmiş estetik duygu ve yaratımda bulmaktadır.

## 5. Uzlaşma ve Çatışma Bağlamında İlişkiler

Bir kez daha vurgulayacak olursak, söz konusu bütün kategoriler, insan öznesinin yüklemeleridir. Ancak temelleri bakımından konu birliği olsa da bunların somutlaşma biçimi farklılık göstermektedir. Bunların birbirleriyle olan ilişkilerini doğal ve toplumsal olmak üzere iki açıdan değerlendirmeye çalışacağız. Kategorilerin ilişkileri; insan doğasından hareketle ele alınırsa daha isabetli değerlendirmeler yapma imkânı sunacaktır. Toplumsal açısından ise toplumsal kaygı ve beklentiler etkin olduğu için ahlak, siyaset ve hukuk perspektifli yaklaşımlar hâkim olacak ve böylesi kaygılar, meselenin doğal ve saf yönelimini zorlaştırmaktadır.

Dört kategoriden bahsettiğimize göre bunların ilişkileri altı şekilde olabilir: a. Bilim-felsefe, b. Bilim-din, c. Bilim-sanat d. Felsefe-din, e. Felsefe-sanat f. Din-sanat. Bu mantıksal altı ihtimale göre ilişkileri ele alamaya çalışalım.

### a. Bilim-Felsefe

Eşyaya dair geliştirilen bilimsel bilgi, olumsuz olarak felsefenin varlığına bir etkisi söz konusu değildir. Olumlu etkisi ise bilimin ilerlemesiyle felsefeye imkân yaratması şeklinde düşünülebilir. Çünkü bilim olmadan felsefenin varlık bulması nerdeyse imkânsızdır. Fiziğe dair bilgiler olmadan bundan hareketle meta soruşturmalar nasıl yapılabilir ki? Bu nedenle bilimsel bilgiler, felsefe yapmaya zemin hazırlamaktadır. Ancak bilimin varlığı felsefeyi zorunlu kılmaz. İlişkiyi tersinden düşündüğümüzde ise nesnel dünyayla barışık gelişmiş bir felsefe, yöntem ve perspektif sunma bakımında bilimin gelişmesine doğal olarak etki edecektir.

Temel yaşam alanının bilgisi olarak bilim, diğer tüm kategorilerin varlık nedenidir. Ancak buna rağmen bilimin diğer alanlara dair olumlu veya olumsuz bir müdahalesi söz konusu değildir. Bu çerçevede bilim adamından diğer alanlara dair bir müdahale söz konusu olmuşsa bu bilimin doğasından değil, bilim insanının ideolojik tutumundan kaynaklanmaktadır. Çünkü bilimin doğası ve buna uygun amacı, nesneye dair olgu veya olayları açıklığa kavuşturmaya dönüktür. Onun açıklama girişimi, metafiziksel bir perspektifle meselelere bakmayı gerektirmez. Nesnenin ötesi bilimin dışında bir konudur. Bu nedenle bilimin, din veya felsefeyle uzlaşması ve çatışması gibi bir sorunu yoktur. Çatışma ve uzlaşma girişimi felsefi veya dinî bir tutum içine giren bilim insanının tavrıdır.

Felsefenin varlığa dair kavramsal düzeyde bir soruşturma olduğuna değinmiştir. Ancak bu soruşturmanın karakteristiğinin nesne ötesi olmasından dolayı varlığı, tümelliği içinde incelemeye çalışır. Onun bu özelliğinden dolayı kendi doğası ve yöntemi doğrultusunda her şeye dair sorular sorar ve her şeyi soruşturmaya çalışır. Bu nedenle felsefenin bilime, dine ve sanata dair görüşleri ve müdahalesi kaçınılmazdır. Bu şekilde düşündüğümüzde felsefenin doğayı konu edinen bilime müdahalesi ve onu şekillendirmesi kaçınılmaz olur. Felsefenin bu müdahalesi, bir yerde bilimin gelişip gelişmediğiyle de alakalıdır. Örneğin, kalıcı olana dair kimi felsefelerin doğayı önemsiz görmelerinden veya doğaya dair olanları ikinci dereceden





önemsemelerinden dolayı böylesi bir felsefenin bilimin gelişmesine katkıda bulunması mümkün değildir. Bu nedenle Platonik karakterli felsefelerden bilimin çıkması ve gelişmesi beklenemez. Geçici ve değersiz görülen bir alanın bilgisini var eden araçlar (duyuların bilgisi) değersiz görülür ve bu sebeple bu alana ilişkin bilgilerin geliştirilmesi de gereksiz olur. Benzer şekilde kimi mistik eğilimlerin bu alana ilişkin geliştirdikleri duyum ve deneyimi küçümseyen epistemolojilerinin bilimi geliştirmesi düşünülemez. Ancak dünyayı önemseyen duyusal dünyanın varlığının gerçek ve esas olduğunu düşünen kimi felsefelerce bilim geliştirilebilmiştir. Aristoteles'in felsefesi böyle bir karaktere sahiptir. Rönesans'tan sonra teosantrik felsefenin zayıflayıp, deneysel felsefelerin gelişmesiyle bilimin de geliştiği görülmüştür. Deneysel felsefeler, epistemolojiyi esas almış ve epistemolojilerinde duyusal bilginin esas olduğu ve eşyaya dair bilginin bunlar aracılığıyla meydana geldiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla bilimi var eden deneyim önemsenmiştir. Nesnenin ötesinde bizzat doğaya yoğunlaşmaya çalışan böylesi felsefelerden doğanın bilgisi olan bilimin gelişmesi normaldir. Günümüz biliminin hızlı gelişim göstermesinin altındaki temel neden de bu olduğu söylenebilir. Bu örneklerden de görüldüğü gibi felsefenin veya felsefi anlayışın bilim üzerinde yoğun etkisi bulunmaktadır. Buradan hareketle doğayı aşağılayan felsefelerin bilimle uzlaşmadığını açıkça söyleyebiliriz. Bu özel bir tavidir. Ancak felsefenin bizzat doğası, varlığı ve epistemolojiyi var eden felsefenin bilimle çatışması söz konusu değildir. Çünkü felsefeyi doğuran tümel ve kavramsal bilgi, tekil ve duyumsal olan bilimsel bilgiden varlık kazanmaktadır. Aristoteles'in anlayışında olduğu gibi tümeler, tekiler olmaksızın var olmazlar.

## b. Bilim-Din

Bilimin, varlık sahası itibariyle dinle kesişen bir duruma sahip değildir. Bilim daha önce değindiğimiz gibi maddi gerçeklikler alanının soruşturması iken, din inançsal kabullere dayanmaktadır. Epistemik olarak insanüstü ve madde üstü gerçekliklere dayandığı için insana sundukları itibariyle dinin bilimle doğrudan kesişen bir durumu da söz konusu değildir. Ne bilim insanı bilim insanı olarak dinin sahasıyla ilgilenir, ne de din adamı din adamı olarak bilimin sahasıyla ilgilenir. Yöntem, konu, kaynak, işlev ve amaç itibariyle tamamen farklı alanlardır. Dinin gözlem ve deneye dayanarak nesnel dünyaya dair bir soruşturması söz konusu değildir. O, aşkın bir kaynaktan elde edildiğine inanılan ve nesneye dair olmayan bilgilerden beslenmektedir. Bu nedenle nesneye dair söyleyebileceği bir şey olamaz. Bilimin de, örneğin ahlakî sorumluluk oluşturma ve ölümden sonrası için dinin ileri sürdüğü kabullere dair görüşler ileri sürmesi olanaklı değildir. Çünkü söz konusu alana deney ve gözlemle nüfuz etmek mümkün değildir. Burası bir inançsal kabuller alanıdır. Bir birey, her ikisini de şahsında yerlerine uygun olarak yerleştirebilir. Bunun önünde mantıksal ve olgusal bir engel bulunmamaktadır. Çünkü varlık nedenleri ve temelleri itibariyle birbirinden farklıdır. Bununla birlikte kişinin dini kabul etmeme gibi bir seçeneği daima vardır. Aktörler tarafından yukarıda değindiğimiz farklı noktalarda, özellikle konu ihlali yapılmadığı takdirde çatışmalarını gerektirecek bir durum söz konusu olamaz.

Toplumsal boyutu itibariyle kimi dinsel inanışlar, bir dünya görüşü olarak, hemen her konuda belirleyici ve üst yargı konumunda olmuştur. Bu nedenle din; felsefenin, bilimin ve sanatın var olmasında veya olursa miktarının ve sınırlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Skolastik felsefe bunun örneği olarak düşünülebilir. Burada bilim, felsefe ve sanat inançlar tarafından şekillendirilmiştir. Bu açıdan bu dünyanın gerçeklerine karşı dinin tavrı olumsuz etki yaratmıştır. Dinin etkin ve yetkin olduğu böylesi toplumlarda bilimin gelişmesi beklenemez.





Doğaya ilgi, onun bilgisini var eder. Doğanın önemsenmemesi, doğaya olan ilgisizlikten ötürü bilgisizliğini de getirecektir. Dolayısıyla böylesi toplumların biliminden bahsedilemez. Belki de bu toplumlar, bilimin somutlaşmış haliyle teknolojilerinin kötü kullanıcıları olabilirler. Bunun tersi de en azından mantıksal olarak mümkündür. Kimi dinî inanışlar, doğaya yönelik ona dair bilgilerin geliştirilmesinde etkili olabilir. Bu çerçevede mutlak bir çatışmadan çok toplumun inançlarına göre bir uzlaşım veya çatışma söz konusu olabilir. Daha önce değindiğimiz gibi dinin böylesi bir müdahalesi doğal değildir. Çünkü bilim, insanın salt gerçekliğinin bir ürünüdür. Tamamen doğallığıyla bilimin yapıldığı ve doğallığıyla dinin inanıldığı bir konjonktürde sorunların minimum düzeye ineceğini düşünüyoruz.

### c. Bilim-Sanat

Sanat bilime bağlı olmasa da iyi bilim, iyi sanatın gelişmesinde etkili olur. Temel yaşamsal koşulların iyileştirilmediği bir yerde, sanat adına bir şeylerin ortaya konulmasını beklememek gerekir. Bu anlamda bilimi sanatın bir destekçisi olarak görmek mümkündür. Her ikisinin hem temelleri hem de gerekçeleri itibarıyla varlık bulmalarının farklı olması nedeniyle olumsuz anlamda bir ilişkileri söz konusu değildir.

### d. Felsefe-Din

Felsefe-din ilişkisi, kategoriler arasında en çok sorunların yaşandığı ilişki şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilim ile din arasındaki sınır kesinliği, felsefe ile din arasında söz konusu değildir. Farklı yöntemlere sahip olsalar da teoloji ve ahlak gibi benzer konularda kesişmektedirler. Burada öncelikle iki hususun altı çizilmelidir. Birincisi, genel yargılarla ilgilidir. Din tekilerini bir tümelde toplamak gerçeklerden uzaklaşmaya neden olmaktadır. Bu da din hakkında tümel konuşmayı zorlaştırmaktadır. Yine de özsel noktalardaki benzerlikler felsefi çözümlemeler yapmaya imkân vermektedir. İkincisi, zaman içinde felsefenin anlam içeriğinin değişmesiyle ilgilidir. Bilimlerin felsefeden ayrıldığı zamanlara kadar ilişkiye dair ileri sürülen fikirler, bilimi içeren klasik felsefeyle dinin uzlaştırılma çabaları, günümüz için geçerliliğini yitirmiştir. Bilimi içine alan felsefe ile dinin uzlaştırma çalışmaları, bu nedenle başarılı görülebilir. Ancak bugün felsefeden anlaşılanlar, durumu tamamen değiştirmiştir.

Hatırlanacağı üzere felsefeyi nesneye dair meta bilgiler alanı olarak belirlemiş ve felsefi soruşturma alanını yakın ve uzak diye ayırmıştık. Yakın felsefeyi bilgi, bilim, sanat vb. alanlarda yapılan felsefeler olarak düşünmüştük. Çünkü burada üretilen kavramlar ve bilgiler nesneye yakın durumdadır. Örneğin “bilgi”ye dair imkân, kaynak, sınır ve ölçüt soruşturmaları böyledir. Ancak felsefenin uzak ilke ve sebepler gibi soruşturmaları da vardır. Bu çerçevede beden ilkesi olarak ruh, âlemin ilkesi ve nedeni olarak Tanrı’ya dair felsefeler, dinin temelde odaklandığı konular olarak örtüşmektedir. Ayrıca felsefenin dine dair sorgulaması/soruşturması, dinin memnun olmayacağı bir ilişki biçimini ortaya çıkarmaktadır. Felsefeyi yakın ve uzak olarak belirlememiz, felsefe ile din ilişkilerini belirleme konusunda ve onların arasında meydana gelecek uzlaşma ve çatışmanın nerelerde olduğunu tespit etmemiz bakımından önemlidir.

Şimdi şunu söylememiz yerinde olur: Birinci derece diye ifade ettiğimiz yakın felsefeye dair dinin hiçbir alakası ve bu alana dair bir söylemi söz konusu değildir. Bu nedenle kesişmenin olmadığı bir alandan dolayı çatışmanın olduğunu söylemek anlamsız olur. Eğer bir problem



varsa bu doğrudan değil, dolaylı nedenlerdendir. Örneğin felsefenin bilgi, bilim, dil, tarih ve sanat ile ilgili geliştirdiği bilgilerin (bilgi felsefesinin, bilim felsefesinin dil felsefesinin vb.) dinle kesişen bir noktası yoktur. Mantıksal bir kural olarak söyleyecek olursak, kesişmenin olmadığı bir yerde uzlaşma ve çatışmadan da bahsedilmez. Ancak uzak felsefeye gelince ki, bu husus değindiğimiz gibi temel ilkeler ve sebeplerle ilgilidir. Dinin Tanrı'ya dair fikriyatı olduğu gibi, filozofun da evrenin temel sebebi hakkında fikirleri vardır. Ahlakta kaynak farklılığından ötürü her iki alanın ileri sürdüğü ve çatışması muhtemel normlar bulunabilmektedir. Bu hususta konu birlikteliği olduğu için konuya yaklaşım tarzından ötürü felsefi düşünceyle dinî düşüncenin konu kesişmesi söz konusudur.

Burada görünen farklılıklar bir çelişkiye dönüşerek çatışmalara da neden olabilmektedir. Bunun temel sebebi, dinin epistemik kaynağının inanç, felsefenin ise akıl olmasındandır. Akıl, her konuda olduğu gibi her şeyi sorar ve vereceği her cevabın kanıtlayıcı olmasını ve kendisi bakımından kabul edilebilirliğini gözetmek zorundadır. Her yönüyle felsefe tarafından dinin soruşturulması da buna dâhildir. Mantıksal ve de olgusal olarak ileri sürülmüş tezleri sorgulamaya tabii tutar. Oysa dinin aşkın diye belirlediği kaynağa bağlı kalması esastır. Bunu aşma gibi bir durumu söz konusu değildir. Birey bu konuda ya felsefenin/akılın ya da dinin yaklaşımını tercih etmek zorundadır. Üçüncü bir seçenek ise bunları aklen uzlaştırma denemeleridir. Felsefe tarihinde kimi filozoflar, ikisinden birini tercih etmek gibi bir zorunluluğun olmadığını, bunların görünürde farklı olduğunu, esasta bir farkın olmadığını düşünmüşlerdir. Onlara göre, bu konuda herhangi bir çatışma söz konusu değildir. Bunlar birbirini destekleyen unsurlar olmuşlardır. Bu düşünce, kaynak ve amaçları itibarıyla iki alının aynı görülmesinden kaynaklanmaktadır.<sup>15</sup> Konumuzun odak noktası bu olmadığı için buraya yoğunlaşmayacağız. Ancak şunu belirtmemiz gerekir ki, bu tartışmanın mutlak doğrusunu belirlemek oldukça zordur. En temel nedenlerinden biri, kimilerince dinin esaslarının yorumlanmasında kesin bir sınırın konulamaması, ikincisi ise zihnin hangi düzeyinin esas alınmasının belirsizliğidir. Özdeşliği ve çelişmezliği bilmeyen, dolayısıyla apodeiktik düşünemeyen bir zihne, çatışma olgusunun izah edilmesi imkânsızdır. Poetik ve retorik düzeydeki bir zihnin bu konuda akıl yürütmesi ve sağlıklı bir sonuca varması beklenmemelidir.

Daha önce değindiğimiz gibi gerek doğaları bakımından gerek toplumsal saiklerden felsefe ve din arasındaki ilişki, hepsinden daha fazla problemli olmuştur. Çünkü felsefenin sorgulama sınırı olmamasından dolayı hakkında konuşmayacağı bir alan yoktur. O, her şeye dair sorular sorar ve bu konuda ona sınır konulamaz. Din ise belirli inançlara dayanır ve hakkında konuştuğu veya konuşmakla yetkin olduğu meselelerle sınırlıdır. Birey doğasında her ikisinin sınırları belirlenerek ve aynı zihinde bunların doğal sınırlarına uyularak çatışmanın önüne geçilebilir. Bu sadece karaktere bağlı bir olasılıktır. Akıl bakımından bilinenler bilinir ona uyulur, rasyonel olsun veya olmasın inanılanlara da inanılabilir. Bunlardan biri tercih edilir ve diğeri kendi haline bırakılabilir. Ya da bu çerçevede zihinsel düzeylere göre birey, kendini kimi zaman poetik, retorik, diyalektik veya apodeiktik düzeylerde görerek tercihini gelişim düzeyine göre belirleyebilir. Her bir düzeyi de bir dönem için kaçınılmaz erdem olarak da görebilir. Ancak bireyin epistemik erdeminin dışına taşmaması gerekir.

Ancak ilişkinin toplumsal boyutuna gelindiğinde (dinin toplumsal bir olgu olduğu düşünüldüğünde) çatışma kaçınılmazdır. Doğası gereği felsefenin akli esas alarak her şeye müdahalesinin olduğunu düşündüğümüzde dinin inanç öğelerini de sorgulayacaktır. Bu çerçevede akla ve mantığa ters bulduklarını akıl ve mantık adına eleştirecektir. Din de benzer

<sup>15</sup> Felsefe ve din ilişkisi bağlamında bk. İbn Rüşd, *Felsefe-Din İlişkileri*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016), 71-135.



şekilde oluşturduğu dünya görüşü bağlamında felsefenin ileri sürdüğü kendisiyle çatışan görüşleri kabul etmeyecektir. Bu doğrultuda çatışma kaçınılmazdır. Çatışmanın derecesini, inancın akla yakın olup olmaması veya kabul edilen aklın kabul edilen inanca yakın olup olmaması belirleyecektir. Dereceyi belirleyen bir diğer husus ise tekil bir dinin düşünce ve eylem üzerindeki baskının yoğunluk derecesidir.

Bu durumdan dolayı kimi düşünürler, din ile felsefenin karşıt değil, birbirini destekleyen unsurlar olarak düşünmüşlerdir. Kimileri de uzlaşmaz olarak görmüşlerdir. Bu konuda ileri sürülen teoriler bağlamında birçok yaklaşımın varlığı bilinmektedir. Ancak bu ilişkinin somut tarihsel görünümü genellikle çatışmalar şeklinde seyretmiştir. Bunun en büyük sebebi, Tanrı, ahlak ve öte dünya düşüncesinde yoğunlaşan veya temellen dinlerin alanına dair felsefenin de bu alanları soruşturma konusu yapmasıdır. Felsefe, akıl ile din ise inançla bu konuları incelediği için yöntemsel ve araçsal farklılık, onların farklı düşünmesine, dolayısıyla çatışmanın yaşanmasına neden olmaktadır. Dinî duyguların yüksek olduğu toplumlarda felsefenin dışlanması da nedeni burada yatmaktadır. Ancak dinî duyguları yüksel kimi düşünürlerin felsefenin işlev ve yararından ötürü onu tamamen dışlamak istememeleri, dine aykırı olmayan sınırlı bir felsefenin yapılmasına imkân tanımışlardır. Nitekim Skolastik felsefe böylesi bir tarza sahip olmuştur. Felsefenin akli esas alarak her şeyi soruşturması ve dinin toplumsal düzeyde kurumsal bir yetkinliğe sahip olması, bu iki alanın olumlu veya olumsuz birbirine müdahalelerini zorunlu kılmıştır.

Zor olmakla birlikte müdahale ve çatışmaları en aza indirmek, onların doğal sınırlarını belirleyip doğal sınırlarında varlık göstermelerini sağlamakla mümkün olabilir. Bu, şu şekilde olabilir: Filozof akli esas alarak her şeyi özgürce soruşturmaya devam etmeli, ancak bilimsel gerçeklere dair veriler gibi düşüncesini ileri sürmemelidir. Konuşma dili gözlemsel, deneysel ver aritmetiksel bir tarzda olmamalı, mantıksal ve çıkarımsal olmalıdır. Aksi durumda böylesi bir felsefe ideolojileşir ve dogmatik bir durum arz eder. Bu, felsefenin yöntemine, amacına ve doğasına aykırıdır. Felsefe, dogmatik olursa felsefe olmaktan çıkar. Din adamı ise ileri sürdüğü tüm fikirlerinin inanç kaynaklı olduğunu bilerek konuşmalıdır. Epitemik kesinliği ve geçerliliğini bilerek, inançlarının tüm insanlığın hakikati olduğu düşüncesine sahip olmamalı, öznelliğini korumaya çalışmalıdır. En önemlisi de otoriteyi haklı olmanın bir aracı olarak kullanmamalıdır. Aksi durumda din, Ortaçağda görüldüğü gibi bir siyasi otoriteye dönüşecektir. Böylesi bir yaklaşım, yani sahip olduğu inançların tüm insanlığın mutlak hakikati olduğu düşüncesi büyük problemlere yol açacaktır.<sup>16</sup> Bu problemlerin başında bilim, felsefe ve sanatın yok olması gelir. Bunların olmadığı veya gerilediği toplumların halini konuşmak ayrı bir yerin konusudur.

#### e. Felsefe-Sanat

Tanım ve sınırlar başlığında her iki kategoriye dair ileri sürdüğümüz düşüncelere göre kesişim noktaları olmadığı için çatışmaları da söz konusu olamaz. Her ikisinin benzer yönleri bulunmaktadır. Felsefenin kavramda sınırsız bir üretimi, sanatın da imgelemde sınırsız bir yaratımı vardır. Ancak felsefe mantıksal olmasına rağmen, sanat imgelem olarak mantık kurallarını aşan bir duruma sahiptir. Bireysel düzlemde felsefenin sanata odaklanıp üzerinde düşünmesi, onun gelişmesinde etkili olmuştur. Bu açıdan sanata dair farklı felsefi yaklaşımların

<sup>16</sup> Felsefe ve din ilişkileri için bk. Ömer Mahir Alper, *İslam Felsefesinde Akıl-Vahiy Felsefe-Din İlişkisi* (İstanbul: Kitabevi, 2008).



varlığı, sanatın kendini anlamasında bir aydınlanma etkisi yarattığı söylenebilir. Felsefe ve sanat ilişkisini toplumsal düşündüğümüzde sanat felsefelerinin karakterine bağlı olarak bir ilişki biçimi oluşmaktadır. Sahip olunan sanat felsefesi, sanatın tür ve derece olarak var olmasından tutun da sanatın nerede ve nasıl kullanılacağına kadar etkili olması beklenebilir. Bu anlamda tarihi süreçte varlık gösteren sanat felsefelerinin yaklaşımı bu ilişkinin seyrini belirlemiştir.

#### f. Din-Sanat

Her ikisinin yaşanılan sıkıntıları nesnel dünyanın ötesine geçerek aşma girişimleri, onları benzer kılmaktadır. Büyük kitleler tarafından her ikisinin de kabul görmesinin altındaki önemli nedenlerden birisi de dünyanın kuşatılmışlığını aşmaya çalışmalarıdır. Dinin çözümlerinin esasta öte dünyaya, sanatın ise tamamen bu dünya dönük olması ise onları farklı kılan hususlardır.

Bireysel olarak insan ekseninde düşündüğümüzde her ikisinin çatışmasını gerektirecek bir durumun olmadığını düşünüyoruz. Özlemler ve estetiksel yaratımlar insan ihtiyacının gereğidir. Dünyayı yaşanılır kılmamanın imkânlarıdır. Epistemik olarak hakikati amaçlayıp amaçlamamaları başka bir yerin konusudur. Din ve sanatın toplumsal ilişkisine bakacak olursak, burada din ve sanat anlayışları, ilişkinin karakterini belirleyici durumdadır. Din, felsefe gibi bir dünya görüşü inşa ettiğinden, toplumsal ve kurumsal yapılar oluşturduğundan, etkili olduğu toplumlarda sanatı inançlarına göre belirlemesi beklenebilir bir şeydir. Din, sanatın bizzat kendisiyle problem yaşayabileceği gibi sanatın fenomenleriyle de yaşayabilir. Kimi dönemlerde kimi dinler, sanatsal yaratımı yadırgamış, aşağılamış ve bu sebepten dolayı da sanatın varlık bulmasına imkân vermemiştir. Kimi dinler de sanatın kendisiyle değil, sanatın ortaya çıkma tarzıyla problem yaşamıştır. Dinî müdahaleler, kimi zaman inanç esaslarından, kimi zaman da kabul edilen ahlak ilkelerinden hareketle ortaya çıkmıştır.

Sanatın doğası gereği, bilime, felsefeye ve dine müdahale etmesi söz konusu değildir. Çünkü sanat doğruluk anlamında bir yargı inşa etmez. Bundan dolayı da diğerlerini epistemik olarak yargılayamaz. Ancak epistemik olmasa da ruhta yarattığı duygusal etkiyle muhataplarında değişimler meydana getirebilmektedir. Sanatın insan ruhunda yarattığı etki, dinde de bulunmaktadır. Bu durumu iyi bilen otoriteler, toplumları yönlendirmek için her ikisinden de yararlanmaktadır.<sup>17</sup>

#### Sonuç

Var olmanın ve düşünmenin bütün üst yapı yüklemeleri, nihai kategorilere indirgenğinde bilim, felsefe, din ve sanat olmak üzere dört temel indirgenemez kategoriye varılmaktadır. İnsanın entelektüel tarihi boyunca bunların tanımlarına, sınırlarına, yöntemlerine ve en önemlisi ilişkilerine dair görüşler, tartışmalı bir şekilde sürmüştür. Bu problemler günümüzde de varlığını sürdürdüğü için biz bu çalışmayla en genel kategorileri söz konusu başlıklar altında yeniden anlamaya, çözümlemeye ve değerlendirmeye çalıştık.

<sup>17</sup> Ömer Naci Soykan, *Estetik ve Sanat Felsefesi* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2020), 47.



Bu kategorileri içlemsiz bir ifadeyle “var olmanın ve düşünmenin en genel kategorileri” şeklinde isimlendirdik. Çünkü bunlar, insanın hem var olma hem de düşünmesinin en genel formlardır. Temel maddi yaşam, bilimsel varoluşta ve düşünüşte gerçekleşmektedir. Nesnenin ötesine dair mantıksal ve ussal düşünüş ve yaşam tarzı, felsefeyle var olmaktadır. Özlemlerin beklentisini yaşamak ve evreni bütünlüklü bir yapı olarak tasavvur etmek din veya inanç aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ve insanın bu mevcut gerçeklerden çıkış hamleleri sanatla mümkün olmaktadır. Böylelikle bunların tamamı insanın çok boyutlu gerçekliğinde temellenmektedir.

Bilim, insanın duyuşsal maddî bir varlık olmasında temellenmektedir. Bu nedenle soruşturması duyuşsal olarak nesneye bağımlı gelişmektedir. Felsefe, insan yaşamının olgusalılığından hareketle doğrudan nesnede çözülemeyen meta meraklarının varlığında temellenmektedir. Bu nedenle soruşturması kavramsal düzlemle sınırlıdır. Din, evreni bir bütün ve amaçsal görmenin ve bu dünyada elde edemediği özlemlerin itici gücünden ortaya çıkmaktadır. Bu durum, onu zorunlu olarak inançsal kılmaktadır. Sanat ise yaşamın tatminsizliğinde, yaşamı yaşanıl kılmanın, oyalanmanın olgusunda temellenmektedir. Bu durum da sanatı yaratıcı kılmaktadır. Görüldüğü şekilde tüm kategorilerin insan yaşamında temellendiği bir nokta bulunmaktadır.

Bilimin sınırları nesnel dünyadır, bu nedenle insan bağlamında duyu ve deneyimle sınırlıdır. Felsefenin sınırları, nesnelerinde soyutlanmış dünyadır. Bu nedenle sınırları kavramlarla belirlenmektedir. Bu bakımdan felsefeyi bilimin bir tamamlayıcısı durumunda görmek hatalı olmaz. Dinin sınırlarını daha çok geleceğe koşullanmış inanç belirlemektedir. Sanatın sınırları da imgesel yetinin yaratımıdır. Bu sınırları kategorilerin özsel yanları belirlemektedir. Özsel yönleri ve sınırları aynı zamanda onların yöntem ve epistemolojilerini şekillendirmektedir. Bilim endüktif bir yöntemle olgusal dünyanın zorunluğunda bilgiler üretmektedir. Bu nedenle bilimsel bilgiler evrensel ve kesindir. Felsefe dedüktif çalışsa da ürettiği bilgiler, nesnede çözülemediği için bilim gibi zorunlu ve kesin değildir. Ancak onun mantıksallığı güçlü ussal çıkarımlar oluşturmalarını sağlamaktadır. Din, inanılan bir kaynaktan kurulduğu için epistemolojisi inançsal olarak aşkın bir yerde konumlanmaktadır. Bu da olumsal olarak onu belli bir kesimle sınırlandırmaktadır. Sanatın doğruluk bakımından epistemik bir kaygısı yoktur. O daha çok hoş duyular ve vakitler yaratmayı amaçlamaktadır.

Gerekliklik ve sıralama açısında düşündüğümüzde, bilim temel yaşamsal olduğu için önceliklidir. Düzeyi ne olursa olsun onsuz bir hayat mümkün değildir. Felsefe meta merakları olan birey veya toplumlar için kaçınılmazdır. Din toplumsal düzen ve psikolojik tutunmalar açısından bugüne kadar önemli boşlukları doldurmuştur. Sanat ise dünyayı daha yaşanıl kılmak, zamanı ve mekânı arzulanır kılmanın bir gereği olarak insanın yaratıcılık açılımı açısından değer bulmuştur.

Son olarak uzlaş ve çatışma bağlamında ilişkileri değerlendirecek olursak; ilişkilerin doğal/bireysel ve toplumsal görünüşleri farklıdır. Bir birey, kategorilerin temellerini, tanımlarını, sınırlarını belirleyip, bunların yerleşmeleri gereken yerleri de iyi tespit ederse, ilişkisel sorunların önüne geçme ihtimali yüksektir. Bir sorun kalırsa bu kişinin zihinsel durum veya tutumuyla sınırlı kalır. Ancak sorunsuz bir zihnin varlığı mümkün görünmemektedir. Toplumsal olarak ilişkilerin sorunsuz yaşanması ise anlamsız bir beklentiden ibarettir. Çünkü kategorilerin doğalarının çeliştiği noktalar söz konusudur. Nitekim felsefe tarihi de bunu göstermektedir. Doğalarındaki çelişkili noktalarının varlığı dışında bunun başkaca sebeplerden bahsedilebilir. Kimi bilim adamlarının felsefi ve inançsal tutumlarını bilime karıştırmaları, kimi filozofların bazı çıkarımlarında olasılıklı konuşması gerekirken mutlak konuşması, sınırsız



doğası gereği felsefenin sorgulamayacağı bir alanın olmamasından dolayı diğer üç kategoriye her açıdan müdahale etmesi, din adamlarının inançlarını evrensel ve mutlak doğruluk ölçütü görerek, insanların bunu kabul etmeleri gerektiği yöndeki baskıcı tutumları gibi birçok sebep ileri sürülebilir. Tüm çatışmaların altında yatan temel nedenlerden biri de, kategorilerin temelleri, tanımları, sınırları, kabiliyetleri konusunda bütüncül bir bilgiye sahibi olunmamasıdır. Çatışmayı görece en aza indirmenin en muhtemel yolu, bunların gereklilik ve özleri bakımından sınırlarının iyi tespit edilip, buna uygun ilişkilerin inşa edilmesidir.

### Kaynakça

- Alper, Ömer Mahir. *İslam Felsefesinde Akıl-Vahiy Felsefe-Din İlişkisi*. İstanbul: Kitabevi, 2008.
- Arsalan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*. Ankara: BB101 Yayınları, 2017.
- Aydın, Mehmet. *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 1999.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü I.* İstanbul: Say Yayınları, 2020.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefenin Kısa Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- Çüçen, Kadir. *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Sentez Yayınları, 2012.
- Deluze, G. - Guattari, F. *Felsefe Nedir?*. Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020.
- Durkheim, Emile. *Felsefe Dersleri*. Çev. Denca Kartun-Adem Beyaz. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2018).
- Güçlü, Abdülbaki-Uzun, Erkan-Uzun, Serkan -Yolsav, Hüsrev. *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- Feyerabend, Paul. *Yönteme Karşı*. Çev. Ertuğrul Başer. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.
- İbn Rüşd. *Felsefe-Din İlişkileri*. Çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.
- Özlem, Doğan. *Mantık*. İstanbul: Notos Kitap, 2022.
- Popper, Karl R. *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*. Çev. İ. Aka ve İ. Turan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Soykan, Ömer Naci. *Estetik ve Sanat Felsefesi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2020.
- Yıldırım, Cemal. *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi kitabevi, 2008.





## YAPIBOZUMSAL AÇIDAN YEMEK KÜLTÜRÜ VE DİNİ KİMLİK

### FOOD CULTURE AND RELIGIOUS IDENTITY FROM A DECONSTRUCTIONAL PERSPECTIVE

**Dr. Arş. Gör. Eda ÇAKMAKKAYA**

Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

ORCID: 0000-0003-2759-6855

#### ÖZET

Beslenme insanın fizyolojik olarak varlığını sürdürebilmesi adına zorunlu bir ihtiyaçtır. Her bir insan için zorunlu bir ihtiyaç olmasına karşın yeme içme alışkanlıkları ve tercihleri sosyo-kültürel ve dini kodlamalar uyarınca aynı zamanda bir aidiyetlik göstergesidir. Bu aidiyetlikle yaratılan kimlik yiyeceklerin üretim aşamasından tüketim aşamasına değin oluşturulan skalanın bütününde kendisini gösterir. İlgili kimlik hangi yiyeceklerin yenilebilir olup olmadığını ve yasaklı olmayanların ne zaman, nasıl ve kimlerle tüketilebileceğinin koşullarını sunar. Kuralların belirleniminde kolektif bir kimlik aracı olarak coğrafya, toplumsal sınıf farkı, yaş, cinsiyet gibi etkenler söz konusu olabilir. Bir sembol olması bakımından yemek kültürü olumlu ve olumsuz bağlamlarda değerlendirilebilecek şekilde biz ve öteki ayrımını açığa çıkartan sessiz bir iletişim aracıdır. Bu çalışma yemek yeme alışkanlıkları ve dini kodlar arasındaki ilişkiyi Derrida'nın kendisini Marrano olarak adlandırması üzerinden ele alacaktır. Dini kimliğin ifade edilmek istenilip istenilmediğine bakılmaksızın beslenme alışkanlıkları ve tercihleri dolayımında en kötü olasılıkla üstü örtülü biçimde ortada olduğu iddia edilebilir. Özellikle et tüketiminde hangi hayvanların etinin yenilebilir olduğu, o hayvanın etini yenilebilir yapan özel koşulların belirlenmesi, belirli gün ve zaman diliminde perhiz ve/veya oruç uygulanması gibi ritüeller dini kimliği gösteren belitler olarak ortada dururlar. Derrida'nın kendisini Marrano olarak ifade edişinde 1391 yılında İspanyolların Endülüs'ü geri almalarıyla birlikte uyguladıkları baskıcı politika figürü hakimdir. Bu yönetim tarafından Hristiyanlık dışında başka bir dinin varlığına izin verilmez ve insanlardan ya din değiştirerek Hristiyan olmaları ya da ülkeyi terk etmeleri istenir. Ülkeyi terk etmeyi tercih etmeyen Yahudiler bir yandan gizil biçimde Yahudi kalmaya devam ederken görünüşte Hristiyanlaşmışlardır. Bununla birlikte gerçek anlamda din değiştirilip değiştirilmediğini anlamamanın yolu kendilerine domuz eti ikram edilmesinden geçer. Bu nedenle özünde Yahudi kalmaya görünüşte Hristiyan olmaya çalışan insanlara domuz eti yemekten sakınan anlamına gelen Marrano denilmiştir. Yemek kültürü nedeniyle gizlenemeyen dini kimlik hem çoğulluk hem de giz kazanmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Yemek kültürü, Kimlik, Dini kimlik, Dekonstrüksiyon, Marrano



## ABSTRACT

Nutrition is a necessary need for human being to survive physiologically. Eating and drinking preferences and habits are a basic human necessity, but they also serve as a sign of social acceptance according to sociocultural and religious norms. The identity created with this belonging shows itself in the whole scale created from the production stage of the food to the consumption stage. The relevant ID provides conditions for which foods are edible and when, how and with whom non-prohibited foods can be consumed. Food culture is a nonverbal communication tool that displays our differences from others, which can be interpreted in both positive and negative ways. This study will discuss the relationship between eating habits and religious codes through Derrida calling himself Marrano. This study will deal with the fact that eating habits are an indicator of which religion one belongs to, in the example of Derrida's handling of himself as Marrano. Regardless of whether the religious identity is expressed or not, it can be claimed that it is implicitly evident in the worst case through dietary habits and preferences. Particularly when it comes to meat consumption, rituals like identifying which animals' meat is acceptable, identifying the unique circumstances under which that animal's meat is edible, and fasting on particular days and times stand out as axioms demonstrating the religious identity. Derrida's expression of himself as Marrano is dominated by the figure of the oppressive policy that the Spanish implemented after they recaptured Andalusia in 1391. The existence of any religion other than Christianity is not allowed by this administration and people are asked to either convert to Christianity or leave the country. The Jews who did not choose to leave the country apparently became Christians while remaining tacitly Jewish. However, the way to understand whether they were truly converted is by offering pork to them. For this reason, people who try to remain essentially Jewish and ostensibly Christian are called Marrano, which means avoiding pork. The religious identity, which cannot be hidden due to the food culture, has gained both plurality and mystery.

**Keywords:** Food culture, Identity, Religious identity, Deconstruction, Marrano



## YAŞAMIN VE ÖLÜMÜN ANLAMI ÜSTÜNE

### ON THE MEANING OF LIFE AND DEATH

**Dr. Öğr. Üyesi Bahtinur MÖNGÜ**

Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.

ORCID: 0000-0001-9065-6895

#### ÖZET

Yaşam ve ölüm kavramları anlaşılması ve anlamlandırması oldukça güç iki kavramdır. Aynı zamanda aralarında paradoksal bir ilişkinin var olduğu söylenebilir. Bu kavramlar ontolojik ve epistemolojik açıdan birbirlerinin tam karşısında yer aldıkları gibi aynı zamanda yine ontolojik ve epistemolojik olarak birbirlerine atıf yapılarak anlamlandırılan, tanımlanan ve yorumlanan kavramlardır.

İnsanlık tarihi boyunca yaşam ve ölüm bizatihi bireysel veya kendilikleri içinde deneyimlenen şeyler olarak en çok anlamlandırma ya da anlaşılma ihtiyacı duyulan fenomenler olmuşlardır. Yaşama dair söylenenler varoluşsal bir kendini açığa çıkarma anlamında daha somut bir oluşum sergilerken ölüm daha soyut, daha bilinemez ve muğlaktır. Buna rağmen akıl sahibi varlıklar olarak insanlar kendi yaşam planlarını oluştururken ölümü dikkate almak zorunda kalmışlardır. Bir kehanet olarak ölüm şu anda burada olmayan, arzulanmayan, can sıkı bir durum şeklinde algılansa da zaman zaman tüm yaşamsal süreçlerin belirleyicisi ve yaşamı anlamlı kılan şey olarak düşünülmüştür. Çünkü ölüm uyarıcı etkisi ile insani istemeyi harekete geçirir ve yarattığı farkındalık sayesinde yaşamın kendi varlığının açığa çıkmasına ya da varoluşsal bir değer kazanmasına neden olur. Ölüm şu an mevcut olmasa da tüm insanların tadacakları, kendi varlıklarında değil belki ama öteki'ler aracılığı ile deneyimleyeceği, yaşamın içinden gelen ve bu anlamda yaşamı anlamlı hale getiren en önemli unsurdur. Ölüm aynı zamanda yaşamın anlamsızlığı, geçiciliği ve beyhudeliğinin fark edilmesine; yaşamın değersizleştirilmesine ya da önemsiz sayılmasına da yol açabilir. Eninde sonunda yaşamın sona ereceği düşüncesi insanı tüm yaşamsal faaliyetlerinden alıkoyup bir boşluğa sürüklenmesine sebep olabilir. İnsanın tüm çabaları ölüm fikri ile baltalanabilir. Yani yaşam ve ölüm arasındaki ilişki hem anlamlı/değerli kılma hem anlamsız/değersiz kılma ilişkisidir. Her ikisi de birbirini hem dışlar hem kapsar, hem olumlar hem reddeder, hem değerli kılar hem değersizleştirir ki yaşamında ölümünde anlamı bu ilişki üzerinden açığa çıkar.

Bu çalışmada, yaşam ve ölüm arasında varolduğunu düşündüğümüz paradoksal ilişkinin düşünce tarihinin önemli isimleri üzerinden analizleri yapılarak çözümlenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Sokrates, Augustinus, Camus ve Levinas'ın yaşam ve ölüm ile ilgili düşüncelerine yer verilecek, yaşam ve ölüme dair bir genel değerlendirme yapılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Yaşam, Ölüm, Varoluş, Öteki, Anlam.



## ABSTRACT

The concepts of life and death are two very difficult concepts to understand and make sense of. At the same time, it can be said that there is a paradoxical relationship between them. These concepts are ontologically and epistemologically opposite to each other, but also ontologically and epistemologically, they are concepts that are interpreted, defined and interpreted by being referring to each other.

Throughout the history of humanity, life and death have been the phenomena that need meaning or understanding the most as things experienced individually or in themselves. While what is said about life exhibits a more concrete formation in terms of an existential self-revelation, death is more abstract, more unknowable and ambiguous. Despite this, people as rational beings have to take death into account when creating their own life plans. As a prophecy, although death is perceived as an undesirable, annoying situation that is not here at the moment, it is sometimes thought of as the determinant of all vital processes and what makes life meaningful. Because death activates the human will with its stimulating effect, and thanks to the awareness it creates, it causes life to reveal its own existence or gain an existential value. Although death does not exist at the moment, it is the most important element that all people will taste, experience perhaps not in their own existence, but through others, that comes from within life and makes life meaningful in this sense. Death is also the realization of the meaninglessness, transience and futility of life; it can also lead to the devaluation or trivialization of life. The thought that life will eventually come to an end can prevent people from all their vital activities and cause them to drift into a void. All human efforts can be undermined by the idea of death. In other words, the relationship between life and death is both meaningful/valuable and meaningless/worthless and their meaning emerges through this relationship. Both exclude and encompass each other, affirm and reject, value and devalue each other, and both life and death's meaning is revealed through this relationship.

In this study, it is aimed to analyze the paradoxical relationship that we think exists between life and death by analyzing the important names of the history of thought. In this direction, the thoughts of Socrates, Augustine, Camus and Levinas on life and death will be included and a general evaluation of life and death will be made.

**Keywords:** Life, Death, Existence, Other, Meaning.



# ÇAĞDAŞ FELSEFİ GÖRÜŞLERİN SAID'IN ORYANTALİZMİ'NDEKİ YERİ

## THE POSITION OF CONTEMPORARY PHILOSOPHICAL VIEWS IN SAID'S ORIENTALISM

**Dr. Öğr. Üyesi Ferdi Selim**

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Felsefe Bölümü

Orcid: 0000-0003-2576-4499

### ÖZET

Oryantalizm, Edward W. Said'in Doğu hakkındaki hatalı inançları nedeniyle Batı kültürüne meydan okuduğu, geçen yüzyılın en büyük entelektüel eserlerinden biridir. Said'in tanımladığı gibi, yalnızca akademik bir çalışma alanı değil, aynı zamanda sömürge ideolojisini haklı çıkarmak için güçlü bir araç olarak görülen bir düşünce tarzı ve inançlar bütünüdür. Ancak düşünürün de ileri sürdüğü gibi Batı karşıtı bir teori değildir. Oryantalizm, benliğin ayrıcalıklı olduğu fikri, sessiz, edilgen ve zayıf ötekini tanımlama girişimi ve yeniden inşa etmede üstünlüğe sahip olduğu iddia edilen Benlik/Batı ve Öteki/Doğu'nun temsili ile bağlantılıdır. Bu tez benlik ve öteki, Batı/Doğu veya geri kalan, biz/onlar, merkez/kenar, metropol/sömürge, sesli/sessiz olarak da ifade edilebilir. Bütün bu durumlarda, Batı edebi ve kültürel kanonu, "ötekini" kendisiyle ilişkili olarak tanımlar, öteki, Avrupa'nın aşağı yansıması olarak kendine yabancı ve ötekidir. Ötekileştirme, benliği gerçek insan, ötekini de insandan başkası olarak kodlar ve sabitler. Bu yanı sıra Batılı oryantalistlerin bir yandan manipüle edilmiş, arzulanan bir Doğu imajı, diğer yandan da üstün bir Batı imajı yaratmak için uyguladıkları söylemi ifade eder. Bunun yanı sıra Oryantalizm'de Said, siyaset ve kültür arasındaki bağlantıları göstermenin ve Batı kültürünün sömürgeci davranışları meşrulaştırıcı olarak nasıl işlev gördüğünü açıklamanın yolunu açmıştır.

Bu çalışmada Edward Said'in Oryantalizm adlı kitabı ve bu eser çerçevesinde geliştirilen Oryantalizm kavramı incelenecektir. Said'in eserinin başarısı edebiyattan sanata, siyasetten müziğe uzanan bütüncül bir bakış açısı içeren eserinin özgünlüğünden kaynaklanmaktadır. Oryantalizmde, düşünür çağdaşı olan bazı entelektüellerle etkileşime girer. Bu çalışma, çağdaş filozofların ve Batı teorilerinin Said'in Oryantalizm yorumu üzerindeki etkisinin bir incelemesidir. Özellikle Gramsci'nin kültürel hegemonyası, Foucault'nun güç/bilgi kavramı, Derrida'nın yapı sökümü gibi teorilerle Said'in Oryantalizmi'nin nasıl ilişkili olduğunu tartışmaya açmaktadır. Onun Oryantalizmi bu bağlamda değerlendirilirken eserlerinin konuyla

ilgili diğer çalışmalardan nasıl ayrıldığı da incelenecektir. Bu anlamda çalışmada Said'in Doğu ve onun sorunlarıyla olduğu kadar, Batı'nın kültürel hafızasını oluşturan filozoflar ve eserleriyle de meşgul olan bir düşünür olduğuna işaret edilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Edward W. Said, Oryantalizm, Batı, Doğu, Öteki.

## ABSTRACT

Orientalism is one of the amazing intellectual works of the XXth century, in which Edward W. Said challenged Western culture for its faulty opinions about the Orient. As Said defines it, it isn't just an academical research, but a body of thought and beliefs that is seen as a mighty tool to legitimated colonial mind. However, it isn't an anti-Western speculation, as suggested by the philosopher. Orientalism relates to the idea of the privilege of the self, the attempt to characterise the silent, passive and weak other, and the representation of the Ego/West and the Marginal/East, which are claimed to have superiority in reconstructing. This thesis can also be expressed as self and other, West/East or the rest, us/them, centre/outside, metropolis/colonial, audible/silent. In all these situations, the Western literary and cultural canon defines the "other" in relation to itself, the other being alien and other, as the inferior reflection of Europe. Marginalization encodes and fixes the "Ego" as real human and the "marginal" as other than human. In this respect, it cited to the discourse used by Western orientalists composed a manipulated, willing figure of the East on the one hand, and a superior West image on the other. Besides, in Orientalism Said give a lead to indicate the relation between politics and culture and to clarifies how Western culture positioned as a legitimizing colonial behaviour.

In this study, Edward Said's book Orientalism and the concept of Orientalism developed within the framework of this research will be examined. The success of Said's work stems from the originality of his study, which includes a holistic perspective from literature to art, from politics to music. In orientalism, the thinker interacts with some of modern philosophers. This study is an examination of the impact of groovy intellectuals and Western understanding on Said's remarks of Orientalism. In particular, it discussed how Said's Orientalism is linked to views such as Gramsci's political-cultural hegemony, Foucault's concept of information/strength, Derrida's deconstruction. While his Orientalism is evaluated in this context, how his works differ from other studies on the subject will also be examined. In this sense, it will be pointed out in the study that Said is a thinker who is busy with the philosophers and their works that make up the cultural memory of the West as well as the East and its problems.

**Keywords:** Edward W. Said, Orientalism, West, East, Marginal.